

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

13. (IV/1.) szám

2008

Szerzők

Dr. Bod Péter Ákos
Csomós József
Dr. Demjén Péter
Dobos Marianne
Dobos Zsolt
Jeney Edit
Dr. Katona István
Komporday Levente
Dr. Koncz Lajos
Dr. Sály Pál
Dr. Seregély István
Tarsoly Eszter
Dr. Ternyák Csaba
Varga Gyöngyi
Dr. Várhelyi Krisztina
Dr. Veres András
Wass Albert

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Kozslikné Szabó Mariann, Mezei István,
Papp András, Mariscsák István, Sasvári István,
Táraczközi Gerzson, Zsugyel János, Várhelyi Krisztina*

Felelős szerkesztő: *Gróf Lajos*

Szerkesztőség (levélcím):
3535 Miskolc, Puskás Tivadar u. 1.
Telefon: (46) 337-598
E-mail: lajos.grof@freemail.hu

Kiadja a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Mariscsák István*

ADY ENDRE

A Sionhegy alatt

Borzolt, fehér Isten-szakállal,
Tépetten, fázva fújt, szaladt
Az én Uram, a rég feledett,
Nyirkos, vak, őszi hajnalon
Valahol Sionhegy alatt.

Egy nagy harang volt a kabátja,
Piros betűkkel foltozott,
Bús és kopott volt az öreg Úr,
Paskolta, verte a ködöt,
Rórátéra harangozott.

Lámpás volt reszkető kezemben
És rongyolt lelkemben a Hit
S eszemben a régi ifjúság:
Éreztem az Isten-szagot
S kerestem akkor valakit.

Megvárt ott a Sionhegy alján
S lángoltak, égtek a kövek.
Harangozott és simogatott,
Bekönnyezte az arcomat,
Jó volt, kegyes volt az öreg.

Ráncos, vén kezét megcsókoltam
S jajgatva törtem az eszem:
„Hogy hívnak téged, szép öreg Úr,
Kihez mondtam sok imát?
Jaj, jaj, jaj, nem emlékezem.”

„Halottan visszajöttem hozzád
Én az életben kárhozott.
Csak tudnék egy gyermeki imát.”
Ő nézett reám szomorún
S harangozott, harangozott.

„Csak nagyszerű nevedet tudnám.”
Ő várt, várt s aztán fölszaladt.
Minden lépése zsoltár-ütem:
Halotti zsoltár. S én ülök
Sírva a Sionhegy alatt.

(Megjelent a Nyugat I. évfolyamának I. számában, 100 éve, 1908-ban)

JUHÁSZ GYULA
Turris Eburnea

Elefántcsonttorony, művészet,
Én is boldog rabod vagyok,
Ha kitagad, kiűz az élet,
Fehér tetőd felém ragyog
Elefántcsonttorony, művészet!

Derűs hajlék, be jó tebened
Örök szökőkutad csobog,
Lemossuk ott a vért, a szennyet
Mi álmodók, mi alkotók,
Derűs hajlék, be jó tebened!

S be fáj leszállani közetek,
Gondok, napok, élet, halál,
Hol sár a könny s a szépség vétek,
Jó emberek, nagy hangyavár,
Be fáj leszállani közetek!

(Megjelent a Nyugat I. évfolyamának 3. számában, 100 éve, 1908-ban)

L. ÉVFOLYAM   1908 JANUAR 1   I. SZÁM

NYUGAT

A "FIGYELŐ" ÚJ FOLYAMA
FŐSZERKESZTŐ: IGNOTUS
SZERKESZTŐK: FENYŐ MIKSA ÉS OSVÁT ERNŐ

Ignotus: Kelet népe. — Elek Artúr: Arturo Graf. — Jób Dániel: Hajnali madarak (novella). — Lengyel Géza: Türelmek és képtársak. — Ady Endre: A magyar Pimodán. — Sánti Gyula: A mese „alkony”. — Révész Béla: A völgyben (novella). — Szász Zoltán: Sully Prudhomme. — Ady Endre: Kenégy Simon. Ignotus: Versek. — Greiner János: A modern hanküszletél.

Figyelő: Sánti Gyula: Trifón (Ferenc Miksa); Szabolcska Mihály: A magyar hivatás (Géllert Csukla); Kaszidányi Dezső: Négy fal között (Pótközlő Kálmán Margit); Arany Jenő egy kiadott levele (Fenyő Miksa); Amattól: Téli kiállítás (Leongyi Géza); A Vigintóbrói (Bodó Miksa); „A dal” (Ignotus) Hivatali szertartás (Csuk. Géza); Gondolatok (Géllert Csukla); A cselgöngy reprodukált érem Beck Ö. Főisp. műve.

ELŐFIZETES:
ÁRA
EGY ÉVRE 20 KORONA
FÉL ÉVRE 10 KORONA

EGYRS SZÁM
ÁRA
1 KORONA
MEGJELENIK
MINDEN HÓ
REN 25-26-ÉN

Kiadóhivatal: H. Tudos-terez &

A BIBLIA ÉVE A MISKOLCI KERESZTÉNY SZEMLÉBEN

SEREGÉLY ISTVÁN

Aki nem ismeri a Bibliát, nem ismeri Krisztust

Esztenők hosszú során kialakult ismeretségünk alapján talán nem vonják kétségbe, hogy így, idős emberként is Jézus Krisztusnak esendő, de törekvő követője vagyok. Nem ismerek megalkuvást az életemet egy életen át igazoltan, számomra nagy meglepéssel vezető Jézus Krisztus-i szemlélet, s az Ő követésének útján. Ennek a szellemében alakítottam és formáltam tevékenységemet és fogalmazom mindig, minden előadásomat. Most is.

Nem vagyok a világ egyik legelőkelőbb tudományterületének, a Szentírás-tudománynak szakembere. Én lelkipásztori szolgálatban töltöttem az egész életemet, hálás vagyok a családomnak, amely keresztény hitemet megalapozta, az iskoláimnak, mert tanítóim és tanáraink révén szereztem olyan európai alapműveltséget, amellyel se hazám, se egyházam számára nem hoztam ségyent elmúlt megbízásaim során.

Nagyon örülök annak is, hogy nem vesztettem el az idealizmusomat. Annak idején Kőszegszerdahelyre kerültem a plébániára – amely legalább annyira a világ vége, mint Nyíregyháza –, ahol meglátogattott egy régi tanárom. Láta, hogy a kék az én kedvenc színem, azt mondta, ez annak a jele, hogy nem vesztetted el az idealizmusodat. Nem akarom elveszíteni ezután sem, s ez a magyarázata annak, hogy – meglehetősen autodidakta módon és dilettáns műveltségre szert téve – lépést tartottam a keresztény gondolkodás és főleg a második vatikáni zsinat utáni teológia fejlődésével, kibontakozásával.

Természettudományos érdeklődésemet mindig keresztény harmóniában próbáltam megfogalmazni, s ennek ma is nagyon örülök és számítok rá, hogy ha nem ilyen elkötelezett keresztény környezetben, hanem kihívásra lehetőséget nyújtó találkozókon kell megszólalnom, akkor is meg merem fogalmazni a názáreti Jézus húsvéti evangéliumára épülő életszemléletemet.

Honnan lehet ezt „beszerezni”? Talán nem követek el hibát, ha utalok arra, amivel az előadást is be fogom fejezni, hogy az értelmiségiek részéről újra és újra megjelenő megtéréseknek, a keresztény valláshoz való visszatérésnek, vagy ráatalálásnak a forrása

Seregély István

változatlanul a Biblia volt és marad. Most, hogy a magyar keresztények – nemcsak a katolikusok, hanem a reformátusok, evangélikusok, de a kisebb keresztény csoportosulások is – elfogadták, hogy a Biblia évének szenteljük a 2008-as esztendő, ez azt jelenti, hogy ebben az évben többet akarunk foglalkozni az Isten könyvével.

A Biblia a könyvek könyve. Nemcsak azért, mert a legnagyobb példányszámban, a legtöbb kiadásban és a legtöbb nyelven elérhető könyv, és eredete visszanyúlik a Jézus Krisztus előtti időkre. A Biblia az emberiség időszámításának fordulójához kötődő, az emberi történelemből kitörölhetetlen, semmivel nem pótolható kincse. A tudomány állása szerint Jézus Krisztus előtt ezer évvel készültek az első, Szentíráshoz tartozó könyvek, és többszörös átdolgozások révén alakult ki az a gyűjtemény, amely Krisztus előtt a megváltást előkészítő kinyilatkoztatás üzenetét hordozza. Ószövetségnek hívják.

A második rész a Jézus Krisztus születése utáni első évszázad során keletkezett, azzal a céllal, hogy az általa adott megbízatás, hogy elmenvén tanítsatok minden népet a földön, az emberi élet mulandóságára való tekintettel, bármennyire is állandósult, mint az igehirdetés alapigazságait összefoglaló, szóban elmondott üzenet, el ne vesszen. Leírták, és ezeknek az iratoknak, amelyek kifejezetten tanító jelleggel, vagy valamilyen aktuális üggyel, kapcsolattartás révén jöttek létre – ezek az apostoli levelek – kialakult az a 27 könyvből álló gyűjtemény, amelyet Újszövetség néven a keresztények egyetlen könyv, a Biblia részének tekintenek.

A biblia egyébként görög szó, mást nem jelent, mint a könyv többes számát: könyvek. Összesen 45 plusz 27 könyvből tevődik össze a könyvek könyvének ismert, és az egész világon nagy megbecsülésnek örvendő kincse az emberiségnek.

Mire jó ez a könyv? Annyi minden egyéb, ennél régebbi írás nem jutott ilyen szerephez az emberiség történetében, s ennek magyarázata van. Nemcsak az, amit egy katekizmusban erre válaszként találunk, hogy a mindenható Isten embert üdvözítő tervének az üzenetét hordozza, hanem hogy az ember, aki kívülről közelít hozzá, az is felfedez benne valamit. Egy érdekes megállapítás szerint vált ez számomra igazzá. A múltkorában jártam hajdani vitézkedéseim egyik színhelyén, és egy régi orvos ismerősömmel beszélgettünk erről. Azt mondta, ahogy az ember öregszik, rájön, hogy mindig annak örül, ami úgy történt az életében, ahogy a Bibliában van. Ha ez így igaz, akkor a Biblia nemcsak egy-egy ember számára szerezte meg ezt a felismerést, hanem az emberi élet megbecsült értékei mind ennek a könyvnek az útbaigazítása alapján töltik el az olvasót. A Szentíráshoz igazodó ember és a tárgyilagos kutatók is belátják, hogy ez a könyv nem teszi lehetővé, hogy az emberiség kiírta a saját boldogulásának eszközei közül, és az eljövendő időkben is számítani fognak arra, hogy az Isten könyvére támaszkodva, a saját boldogulásuk útját megépíthessék.

Akkor azt válaszoltam ennek az orvos ismerősömnek, hogy kérem, ez életbölcesség, és még azt is hozzáfűztem, hogy ez az éltszentség jele. Ez pedig azt is jelenti, hogy a Biblia az éltszentség forrása. Ennek a világnak egyetlen kiútja van. Ezt az utóbbi időben minden előadásomban megemlíttem. Itt, ahol minden elmúlik, az egyetlen, ebből a mulandóságból kivezető út Jézus Krisztus húsvéti evangéliuma. A názareti Jézus földi élete, amely a kereszten zárul és húsvétal folytatódik. Ebből az következik, hogy ez

a könyv, amely az emberi életet ilyen megnyugtatóan képes eligazítani, ennek a Jézus Krisztusnak az egységében foglalható össze. Ez azt jelenti, hogy amikor mi a Bibliát ünnepeljük ebben az esztendőben, akkor észre akarjuk venni, hogy a Bibliának mennyi, 72 könyvből ez az egyetlen, egységbe foglaló pont – omegapont, ha úgy tetszik –, a mi urunk, Jézus Krisztus, akinek az evangéliuma, és akinek az útmutatása ő maga, az emberiséget egységbe foglaló célja ennek az egész teremtettségnek.

Szent Pál, amikor első fogsága idején az efezusi, kolosszei és filippi levelet írta, volt ideje spekulálni és egy egészen modern megfogalmazást adott, mely szerint az Isten elhatározta, hogy ezt a világmindenséget az idők végeztével Krisztusban foglalja egységbe. Ha egységbe foglalja, akkor a könyv, amely ebben eligazítást ad, ennek a Jézus Krisztusnak a jegyében foglalható össze, vagyis Krisztus-központú könyv. Aki tehát Jézus Krisztust közelebről meg akarja ismerni, fogjon hozzá ennek a könyvnek az olvasásához, tanításához. Ezt az utasítást könnyű megfogalmazni a Biblia éve elején.

Ahogy olvastam a plébániai levéltárakban található öreg prédikációkat, már kétszáz évvel ezelőtt is ezt mondták: ti bezzeg nem olvassátok a Szentírást. De igenis, olvassuk a Szentírást, csak ebben az esetben kizárólag a klérusra, a tanult keresztény emberre gondoltak, akinek küldetése is volt, mégpedig szentségi erővel megerősített küldetése, hogy az Isten üzenetét, így a Bibliát is közvetítse. Az nem járt eredménnyel, amikor a 19. században voltak modernséget kereső próbálkozások, hogy az embereket valamilyen más úton vigyék közelebb a keresztény gondolathoz. Ebből lett a modernizmus, ami eltévelyedésnek látszott. Ma, olvasva XVI. Benedek pápa A názáreti Jézus című könyvét, látjuk, hogy az emberek már Jézus Krisztus szempontjából vizsgálják a Bibliát. Az ószövetségi és az újszövetségi könyveket is. Nem minden kifogás nélkül.

A szentírástudományban ahány tudós, annyiféle próbálkozással közelít az Isten írott szavához, ezért könnyen előfordul, hogy aki ezeket fogadja el irányítónak, és nem magát a Szentírást, összezavarodik. Nekünk nem szakmai fölényre és nem megcsodált jártasságra kell szert tennünk annak érdekében, hogy a Biblia számunkra olyan következtetést teremjen, mint az említett orvos ismerősöm is mondott, hogy az életemben minden akkor történt jól, ha a Biblia szerint történt, és fordítva, azért történt jól, mert a Biblia szerint volt.

A következő kérdés, milyen módon tudja a Biblia eszünkbe juttatni azt, hogy az Isten embert üdvözítő terveinek középpontjában Jézus Krisztus áll. A legrégebb, valószínűleg szóbeli hagyomány – nemzedékeken át megőrzött örökségként került bele a törvény öt kötetébe, a Tórába, annak is az első kötetébe, a Teremtés könyvébe – az őstörténet, amelyben ez az egyszerű, régi megfogalmazás szerepel, hogy az Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert. Azután ennek a Tóranak a Levitikus könyvében olvasható megállapítása, parancsa, hogy az Isten azt kívánja az embertől, olyan legyen, mint ő: „Szentek legyetek, miképpen én szent vagyok”. Ez érthető, ha az Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert, akkor azt akarja, hogy olyan legyen, mint ő. Az Istenben minden tökéletesség megvan, amit a szent szóval fejezünk ki. Az embernek erre kell törekednie. A mi urunk, Jézus Krisztus ezt érthetően fogalmazta meg: „legyetek tökéletesek, ahogy mennyei Atyátok tökéletes”. A kérdés

ott van, hogy a jó ember, aki nem szeretné elrontani az életét, azt mondja, hogy lehet ilyen lehetetlen dolgot kérni, amikor ugyanez a Biblia azt mondja, hogy Istent soha senki nem látta, és nem láthatja, hogyan legyenek olyan, mint ő. Ezt a mindenható Isten is tudta. Ezért ember lett, emberi életet járt végig, éppen olyat, mint a miénk, születéstől az elmúlásig, és megmutatta, hogy milyen az Istenhez hasonlító ember, milyen az az ember, aki olyan, mint az Isten.

Azóta a Szentírás első mondata, hogy az Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert, hogy olyan legyen, mint ő, annyit jelent, hogy meg kell ismerni Jézus Krisztust, és lemásolni. Nem külsejében, hanem belülről. Ez nem újdonság, a keresztények ezt régen tudják. Van egy ábrázolásunk: mindenki látott már Jézus Szíveszobrot. Látunk egy embert, aki kívül hordja a szívét. Hát ilyen nincs! De ez azt jelenti, hogy ember, aki hasonlítani akarsz Jézus Krisztushoz, belülről kell hasonlítanod. A szíved legyen olyan! Hallották már a Jézus Szíve-litániát imádkozni: alakítsd szívedet a te szíved szerint!

Az a Biblia, amelyik Jézus Krisztust hordozza a középpontjában, ennek a belső embert átalakító feladatnak az útmutatója, „szakkönyve”, amelynek a tanulmányozása alkalmassá tesz bennünket arra, hogy belülről váljunk hasonlóvá az értünk emberré lett Istenhez, hogy azután az ő életének a folytatása a miénk legyen. Részünk legyen az élet teljességében, amelyben nincs tovább, mert nincs jövő. Az el nem múló pillanat az örökkévalóság, ha célba értünk, teljessé vált életünk értelme, ami azt jelenti, hogy az ember elérte a boldogságát.

Tény, hogy a Bibliát nagyon hamar leteszi a mai ember, mondván, tele van mindenféle szörnyűséggel: gyilkosságokkal, házasságtörésekkel, hazugságokkal. Tessék arra gondolni, hogy Jákob egy közönséges hazugsággal szerezte meg a pátriárkai jogfolytonosságot. Dávid is milyen disznóságokat csinált! Hatalom volt a kezében, elszerezte a katonája feleségét, a katonát pedig eltette láb alól. Mégis, a Megváltó ősatyjai közé került! Mi ennek a magyarázata? Az, hogy Jézus Krisztus nem csak azért lépett a teremtett világba, hogy megmutassa, hogyan kell emberhez illő módon Istenhez hasonló életet élni, hanem azért is, hogy lássuk, ha az ember elront valamit, azt helyre lehet hozni. Vagyis megváltónak jött ebbe a világba. Ezért a Szentírás nem kizárólag jóra irányító utasításokat tartalmaz, hanem megmutatja az emberek által elrontott világot, a misterium iniquitatis nyomában összezavarodott fejlődést, amiben a világ jelenleg van, és megmutatja belőle a kiutat is a megváltás révén. S hogy ez az egész világra érvényes, azt már Szent Pál észrevette: „az egész természet sóhajtozva várja Isten fiainak megnyilvánulását”, amikor a csúcson álló ember Jézus Krisztushoz, az ő emberi tökéletességére eljut, mint emberiség és mint egyes ember.

A következő dolog, ami a Bibliában meghatározó számunkra, hogy amikor Jézus Krisztus kétezzer év alatt előkészített és beteljesülő küldetése része lett az emberi világnak, meghalt, feltámadt, felment a mennybe, itthagya a világot. Nem hagyta itt, hanem létrehozta az ő küldetését tovább folytató egyházat, a tanítványai közösségét. Ő nem írt könyvet. Tudott írni, olvasni, a zsinagógában odaadták neki a könyvtercset, hogy olvasson, és Izajás könyvét magára alkalmazta: „az Úr lelke rajtam, el-

küldött, hogy örömhírt vigyek és szabadulást az embereknek”. Ennek az üzenetnek a beteljesülése, hogy Jézus Krisztus útjára indította az egyházat, és az egyház vette kézbe a rábízott, a Szentlélek oltalma alatt álló közösségek tanítását.

A Bibliát annyira becsülték, hogy állandóan másolták. Annyi kézirásos másolata egyetlen irodalmi műnek sincs, mint a Bibliának. A másolatok összehasonlítása lehetővé teszi az eredeti szöveg lényegi épségét. Ma senkinek nincs kétsége afelől, hogy a Bibliában az eredeti szövegtől eltérő anyagot talál. Nem mindig volt így. Amikor én bekerültem a szemináriumba, akkor még az iskolai tankönyvekben is az volt, hogy a Biblia a papok találmánya és hamisítványa. A marxizmus idejében nem volt nehéz ezt leírni. Azt mondták, hogy az Ószövetségben annyi minden meg van írva a názáreti Jézusról, és az lehetetlen, hogy előre tudták volna, hogy szüztől születik, hogy szenvedni fog, hogy győzelemre viszi az igazságot és tanító lesz, nem lármázik és nem töri el a megroppant nádat és nem oltja el a füstölgő mécset. Ezt utólag írták bele, és az evangélisták erre hivatkoztak, hogy ez meg volt írva.

Ám a Gondviselés irányítja ennek a világnak a történetét, és a mai Izrael és Jordánia területén több tízezer ókori írott leletet ástak elő. Véletlenül talált rá egy beduin pásztor, aki kereste az elveszett bárányát, és egy üregbe, egy lyukba köveket dobált be, hogy ott van-e a bárány, és a kő egy korszót tört össze, és a korszóban tekercsek voltak. Kihozta és bevitte a piacra eladni. Egy biblikus tudós vásárolta meg, és utána kezdtek tovább kutatni más iratok után, és ezek között volt egy Izajás-tekercs is. Annak a prófétának a könyve, aki a legtöbbet írta az eljövendő Messiásról. Ezt a másolatot – mert ez sem eredeti – Krisztus előtt 150 körül írták. Nehéz volna elképzelni, hogy a papok csempészték bele azokat az üzeneteket a régi írásokba, ami a Megváltóra vonatkozik. Ma már senki sem meri állítani, hogy a Szentírás nem abban a korban keletkezett, amikor mondjuk. A Krisztus előtti Ószövetség és utána az első század újszövetségi könyvei, amelyek Jézus Krisztusról eligazítanak bennünket.

Mi történt ezzel az Ószövetségben Megváltót előkészítő, Újszövetségben a Megváltó által megvalósított, előre megígért üdvösségtervnek az emlékét őrző könyvvel, miután létrejött? Az ószövetségi könyvek tragédiái voltak azok az események, amelyek szétverték az ószövetségi kultuszt. Tudjuk, hogy 70-ben a római légiónok a föllázadt palesztinaiak elleni harcokban elfoglalták Jeruzsálemet, felégették, a templomot lerombolták, a zsidóságot szétszórták, és építettek a helyére egy római várost, ahová a zsidóknak még csak be sem volt szabad tenni a lábukat. A Szentírás nagyobb részét Jeruzsálemben őrizték, ezt vagy elmenekítették, magukkal vitték, vagy elrejtették. Ezeknek az elrejtett és megtalált töredékeknek a nagyobb része is ennek a menekítésnek a során került ki a júdeai pusztába. A másik részét pedig a továbbélő rabbinátus próbálta megőrizni, kiegészíteni, hozzáfűzni bizonyos magyarázatokat – ez a Talmud és a Mishna kialakulása –, ami nagy kulturális kincse az emberiségnek és a zsidó vallástörténetnek is. A tudósok érdeklődése nyomán ők igyekeznek kapcsolatba kerülni az újszövetségi információval, mert ők is tudják, hogy a kettő szorosan összetartozik, és a Jézus Krisztussal kapcsolatos ószövetségi részek leginkább az Újszövetségben érthetők.

Az Újszövetségi könyveit körülbelül a 2. században tudták úgy összegyűjteni, hogy

utána már nem lehetett csalni. Többször is próbáltak „pótevangéliumokat” készíteni, például Szent Tamás apostol evangéliumát. Ilyen nincs, Tamás már régen meghalt, amikor ezeket a könyveket írták, de ezek az úgynevezett apokrif iratok mégis hasznosak, mert igazolják, hogy ahhoz akartak hasonlítani, ami náluk régebbi. A keresztények azonban védték az Újszövetséget, hogy az az igazi, az addig összegyűjtött anyag, ami nem volt egyszerű, mert együtt nem írta le senki. Ez 27 könyv, 27 írásból áll, és az összegyűjtött könyvet úgy hívják, hogy újszövetségi kánon, szabály.

A Szentírásnak nem mindegyik részéről azonos a vélemény, van, amit nem tartottak olyan hiteles résznek, ezeket másodlagosan kanonikus könyveknek hívják. Az évszázadok során azonban egyértelművé vált, hogy a Bibliát ma már ezek teljességében adják kézbe.

Az első, aki a Bibliát egységesen lefordította, egy Dalmáciában született, meglehetősen goromba ember volt, Hieronymus. Rómában szerezte a képesítését, aztán elment a Szentföldre és a Jézus Krisztus születése barlangja mellett élte le az életét, az úgynevezett Jeromos barlangjában. Ez felülről kapott világosságot, lépcső vezetett fel a szabadba. Ott készítette el a fordítását. Abban az időben azonban nem voltak szótárak, nem volt nyelvtan, Jeromos megtanulta a nyelveket, nemcsak a hébert, a görögöt, a latint, hanem az arámot, a szírt és a többit is, hogy valamennyi fordítást összehasonlítva készítse el latin nyelven a kereszténység számára a Biblia szövegét. El is terjedt, „vulgáriszá” vált, ezért Vulgátának hívják ma is. Ez lett a katolikus egyház, a középkorban virágzó kereszténység számára – főleg Európában – Isten írott ígéjének a forrása. Vannak benne hiányosságok, amiket Jeromos nem értett meg. Miből keletkeztek ezek a hibák? Abból például, hogy még nem volt nagybetű, csak kisbetű a héberben. A tulajdonnevek, köznevek írásban nem különböznek. Innen származik, hogy a Vulgátában azt olvassuk, hogy Sámson egy szamar állkapcsával agyonvert ezer filiszteust. Azóta kiderült, hogy a szamar állkapcsa egy sziklának a neve, amellett volt az a csata, amelyben ezer embert megöltek. A szamar állkapcsa kisbetűvel volt írva, azóta tudjuk, hogy egy földrajzi név.

Ma is bizonytalanságban vagyunk olyan szavakkal, amelyek csak egyszer fordulnak elő az egész Bibliában, amelynek nem óriási a szókincse, sokkal kisebb, mint a mai modern nyelveké, de ahhoz elég, hogy mindig találjanak benne olyan szavakat, amelyek más nyelvekből kerültek át a héberbe. Ilyen például Ádám bordája. Tudjuk, hogy a Vulgáta szerint az Úristen álmodta bocsátott Ádámra, kivette az egyik oldalbordáját és abból alkotta Évát, az asszonyt, és Ádám mondta, hogy ez csont a csontomból, hús a húsbomból, és elfogadta élete párjának. Be is került ebbe a fejezetbe, hogy miatta elhagyja az ember anyját, apját és egy ember lesznek. Ez az egész kinyilatkoztatáson végigvonuló, a mindenható Isten által szentségi rangra emelt emberi élet forrása, a házasság üzenete. Itt csak az a probléma, hogy ennek a szónak nemcsak borda jelentése van, az eredeti, egyiptomi szónak hajóborda jelentése van, de vért is jelent és életet is. Arról van tehát szó, hogy abban a nagyon régi időben, amikor még szinte senki nem tudott írni és olvasni, valami láthatót, érthetőt kellett rajzolni, ezzel fejezték ki, hogy a férfi és a nő egyenrangú társak.

A Biblia további sorsát nem lehet részletezni egy ilyen előadásban, de tény, hogy a rendelkezésre álló, eredeti héber, arám, görög források összevetésével egyre jobban ellenőrizhető bibliai szövegek állnak rendelkezésünkre, és ha valaki nem rosszindulattal nyúl hozzá, annak a Szentírás ma is a Jézus Krisztushoz elvezető forrás marad. Ebből származik az a megállapítás, hogy aki nem ismeri a Bibliát, nem fogja ismerni Krisztust sem.

Végül valami útbaigazítást kell adnom azoknak, akikben érdeklődés ébredt a Biblia iránt, hogyan fogjanak hozzá. Ma már nem lehet azt mondani, hogy nincs Biblia. Aki valamilyen könyvtárra szert tesz, presztízskérdést csinál abból, hogy Bibliája is legyen. Az más kérdés, hogy olvassák-e? Végigolvasni nagyon komoly feladat. Nemcsak azért, mert régi gondolkodásmódot, társadalmi, gazdasági, tudományos viszonyokat hordoz. Szükség van arra, hogy alapos felkészültséggel fogjunk hozzá. Ebben segít, és ez a katolikus egyházban szabály is, hogy a kézenfekvő kérdésekre a magyarázat is ott található a Szentírásban, minden fejezethez kapcsolódóan. Emellett vannak hatalmas köteteket kitevő kommentárok, magyarázatok, amelyek magyarázzák a Biblia kifejezéseit, és az összefüggéseket is feltüntetik.

Ha el akarják olvasni ebben az esztendőben a Bibliát, kezdjék az Újszövetséggel. Ez van közelebb hozzánk. Ezen belül is érdemes elkezdni a négy evangéliummal, ez a tanúságtétel a názareti Jézusról, amelyre épül a Krisztust követő élet, az üdvösség, és az evangéliumok elegek ahhoz, hogy egymást kiegészítve teljes képet kapjunk. Legjobb Lukáccsal kezdeni. Ő európai volt, görög származású, orvos és festő. Ő az, aki szisztematikusan nézett utána a Jézus Krisztusról szóló tanúságtételnek. Megvannak a sajátosságai, ő a nők evangéliumát írta meg, a legtöbb nő az ő evangéliumában szerepel. Ez az irgalmasság evangéliuma is, ebben olvashatunk a tékozló fiúról, az elveszett bárányról, a farizeus és vámos történetéről, amiből azt a bátorító üzenetet kapjuk, hogy nem vagyunk elveszve, az Isten fia értünk adta az életét, csak fogadjuk el.

Utána a másik két, úgynevezett szinoptikus evangéliumot kell olvasni, Mátét és Márkot. Jánosé a legkésőbb készült, az akkor már fellépő, másként gondolkodó emberek felfogásával szemben állt ki a megtestesült Isten igéje mellett. A négy evangélium után érdemes az Apostolok cselekedeteit olvasni, mert ez is Lukács tollából származik, Pál apostol ténykedését és az első keresztény nemzedékek életét mondja el. Ennek is van mellékneve, úgy is mondják, hogy a Szentlélek evangéliuma. Pünkösddel kezdődik és az egyháznak megígért Szentlélek erejében indult el a kereszténység, Jézus Krisztus feltámadására építve.

Ezt követve érdemes olvasni az apostoli leveleket, amelyek a helyi gondokat, kérdéseket tárják fel és gyakorlati útbaigazításokat fogalmaznak meg. Fő munkása Szent Pál, ő írta az Újszövetség első könyvét az ötvenes években, amikor a tesszaloniaiakhoz nem tudott elutazni, és levélben küldte el tájékoztatását, elsősorban a világ végével kapcsolatos kérdésekben. Ő II levelet írt, aztán Péternek 2, Jánosnak 3, Jakabnak 1 és Júdásnak 1 levele alkotja az Újszövetség könyveit, s végül, akinek van bátorsága, olvassa el a Jelenések könyvét, amiből sokszor fantasztikus következtetéseket vontak le. Valójában nincs benne más, mint hogy a mindenható Isten az ember javára teremtette meg a

világot és az embert is alkalmassá teremtette arra, hogy Krisztust követve odaállhasson a győzelem pálmaágával és a Bárány vérével fehérre mosott kegyelmi ruhában az Isten trónusa és a Bárány színe elé, amikor beteljesedik ennek a világnak a rendje.

Az Őszövetséget pedig úgy érdemes olvasni, hogy azokat az utalásokat keressük, hogy honnan idéz Jézus Krisztus, vagy az evangélista Krisztusra vonatkozó részeket az Őszövetségből. Akkor persze már elolvassa az ember azt is, ami előtte, meg ami utána van. Chris Wright angol, vagy skót szerző könyve, az Ismerkedjünk a Bibliával, a nyolcvanas években jelent meg nálunk, rendkívül áttekinthető, s a legfontosabb, hogy elolvasandó részletek vannak feltüntetve benne, hogy az újszövetségi résszel milyen őszövetségi részeket érdemes elolvasni.

Szerencsés az, aki eljut a Szentföldre, mert azt a miliőt is megismeri, ahol a Biblia született. Az irodalmi feldolgozások sem rosszak, amiket a Biblia szereplőiről írtak.

Becsüljük meg az Isten könyvét. A 19. század nálunk sokkal inkább kereszténylenes értelmiséggel rendelkezett. Elsősorban Franciaország és Anglia volt befolyásolt terület, az emberek szembeszálltak az evangélium hitelességével, tudósok adták a nevüket ahhoz, hogy hamisítványokról van szó és a papok találmánya az egész egyház. Ebből élt Marx is, Engels is, akik a maguk vallásellenességét ezekből a spekulációkból merítették.

Párizsban egy magas műveltségű jegyespár házasságot kötött 1889-ben. A férfi jogász, orvos, újságíró, később egy biztosítótársaság igazgatója. Hitetlen ember, aki szorgalmasan dolgozott hívő családból származó felesége hitének elpusztításán. Sikerral járt. A koronát azzal kívánta művére feltenni, hogy az asszony kezébe adta Renan abban az időben a krisztusi hitet nagy népszerűséggel aláíró írását a názáreti Jézusról. Az Isten útjai azonban nem a mi útjaink. Az asszony elolvasta a könyvet és arra a kérdésre jutott, honnan tudja Renan mindazt, amit az 1900 évvel korábban élt Jézusról leírt? Utána kell nézni, nyilván a róla szóló legkorábbi, és ma is feltalálható forrásokból. Az evangéliumot vette kézbe. Tudta, hogy az evangéliumra hivatkoznak még azok a pogány írók is, akik megemlítik a keresztények megjelenését. Például a fiatal Plinius beszámolóiban Traianus császárnak, aki arról ír, hogy a keresztényekkel nincs semmi baj, de a birtokukra néha szükség van, és ezért érdemes feljelenteni őket...

Az evangéliumnak meglelt a hatása, s bár az asszony nem merte elmondani a férjének, hogy ő visszakanyarodott a keresztény meggyőződéséhez, de a naplójában leírta. Elég fiatalon meghalt, a férje megtalálta a naplóját és annak hatására ő is visszakerült a kereszténységhez. A Bibliának tehát ilyen hatása is van, hogy az eltévedt életet is visszavezetheti az Istenhez, és mindenki, aki az emberi élet tapasztalatával rendelkezik, előbb-utóbb ráébred arra, hogy nem véletlenül lett a könyvek könyve az Isten hozzánk intézett levele, ahogy Szent Ágoston nevezte a Bibliát!

(A Szent Anna Kolping-házban január 14-én elhangzott előadás szerkesztett változata)

Csomós József

Károlyi Gáspár örökségével

Egy üzenet, ami az embernek szól, elindult évezredekkel ezelőtt, mert elindította Valaki.

Tartalma a mai napig ugyanaz, mert aki küldi, annak szándéka nem változik. Változik viszont a világ, az ember és környezete és ennek megfelelően változik a forma, az eszköz, ami az üzenetet hordozza. Ez együtt: a *Biblia*.

A változó világban változatlan üzenettel találkozunk, amikor különböző korok, népek és nyelvek bibliáit végignézzük, láthatjuk: minden változik, de az Isten üzenete, a benne megfogalmazott örömhír és erkölcsi parancs felette áll térnek és időnek.

Mindegy, hogy pergamentekercsen, kódexben, ősnyomtatványban, nyomdai tucattermékekben vagy a számítógép képernyőjén olvassuk és a használatában CD segít, az Isten akarata, az *üzenet* változatlan.

Magyarországon a Bibliával kapcsolatosan sokunknak többek között Károlyi Gáspár neve és tevékenysége jut eszünkbe. Károlyi Gáspár a Biblia teljes lefordítását 1586-ban kezdte el Rákóczi Zsigmond támogatásával. Hat református lelkészársága segítségével hamar elkészült, így négy év múlva (1590) a magyar nyelvű Szentírás nyomtatásban is megjelenhetett Vizsolyban.

Ugyanakkor Károlyi Gáspár személyét annak ellenére homály fedi, hogy sok mindent tudunk róla. Valahol a tények mögött számomra megjelenik az ember. Gondolatban legtöbbször az „istenes vénemberről” alkotnak képet, aki

őszülő szakállal, imádságos tekintettel, tollal a kezében ül, és fordítja a Bibliát. Ez az ember ugyanakkor nagyszerűen gazdálkodik, saját vagyonából él, bort termel, és azzal kereskedik. A hitviták területén éppúgy otthon van, mint az egyházkormányzás mindennapi ügyeiben és az egyház és a világ gazdasági életében. Elég arra gondolnunk, hogy ott van a nagyváradi hitvitán, majd 1566-ban ő hívja össze a gönci zsinatot. Itt azonban nemcsak hitbéli kérdések merülnek fel, hanem ott van a határozatok között egy olyan ma is időszerű kérdés, mint a pedagógusok fizetése. Az 1600-as évek elejéről származó gönci egyházlátogatási jegyzőkönyvek írásban őrzik, hogy milyen példaértékű az az átgondolt anyagi gazdálkodás és az új szemlélet a könyvelésben is, amit még „Gáspár atyánk” vezetett be abba a közösségbe, amit akkor Kassavölgyi

Csomós József

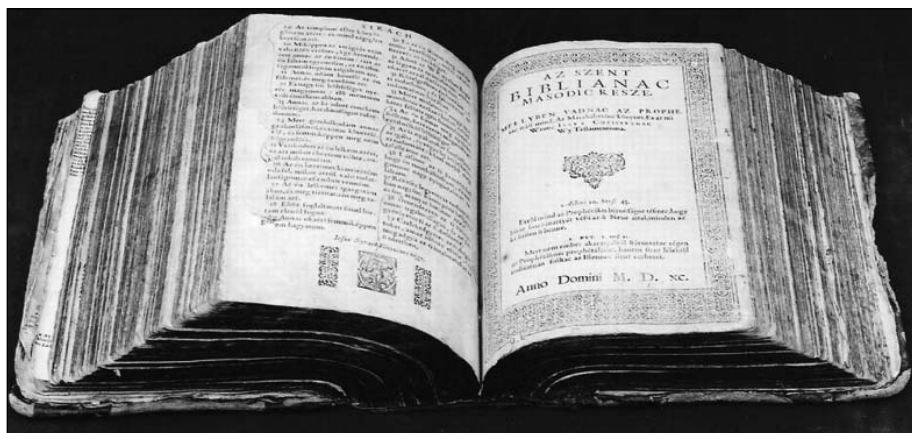
Egyházmegyének hívtak, ahol ő volt az egyházmegye püspöki jogokkal felruházott esperese, akkori nevén seniora.

Talán pontosan ez határozza meg Göncön Károlyi Gáspár jellegzetes emlékét, melynek van egy nem látható, és mégis tetten érhető emlékezete a városban, amit 1994-ben éreztem meg, amikor feleségemmel együtt meghívtak lelkipásztoraiknak. A gönci gyülekezetnek és a polgároknak jó értelemben vett tartást ad az, hogy mi Károlyi Gáspár egykori városában, gyülekezetében élünk. Ennek is köszönhető, hogy amikor a 2400 lelkes településen mindösszesen csak 800-an vagyunk reformátusok, akkor a reformátusság súlya a városban egyharmadnál jóval nagyobb. Ez véleményem szerint szorososan kapcsolódik Károlyi Gáspár emlékezetéhez. A többi emlék, ami látható, azt pontosan az emlék előbb említett jelenléte és a tárgyszerűség hiánya hozta létre. A Göncre érkezőknek a szobron kívül mást nem tudtunk mutatni. Ezért 1995-ben az Abaúji (a valamikori Kassavölgyi) Egyházmegye létrehozott egy alapítványt Pro Memoria Károlyi Gáspár néven, melynek célja a nagykárolyi szoborállítás mellett egy múzeum kialakítása és fenntartása volt. Így született meg a Károlyi Gáspár Múzeum és Bibliakiállítás. Nekem a legkedvesebb a négy terem közül a Bibliát bemutató kiállítás. Itt Károlyi Gáspár szellemében próbáltuk mi is megragadni, kézzelfoghatóvá tenni a mai kor emberének, hogy mi is a Biblia. Ezért jelenik meg úgy a Szentírás ebben a teremben, mint időtől, tértől, nyelvi korlátoktól független isteni üzenet. A pergamentekercstől a számítógépig, közte a Károlyi Biblia első három kiadásának eredeti példányai: a vizsolyi és az első két revízió.

A Biblia évében a kerületi programjainkat pontosan az a boldog örökség hatja át, hogy az első teljes magyar nyelvű Biblia a Tiszáninnen született, és az ehhez kapcsolódó történelmi örökség itt is maradt. Egy zarándokutat szeretnénk kiépíteni, ahol a „kiadó”, a „megjelenés”, a „fordító” és a „használó” emlékeivel találkozhatunk. Szerencs, Rákóczi Zsigmond sírja, ahol a Bibliához kötődően a kiadás háttéréről lehet megemlékezni. Vizsoly a megjelenés helye, a nyomda, ahol a nyomdatörténeti bravúrra emlékezhetünk. A Vizsolyi Biblia ugyanis nem csak attól szenzációs, hogy az első magyar nyelvű Szentírás, hanem attól is, hogy ennyi idő alatt 800 példányt ilyen körülmények között egyáltalán meg lehetett jelentetni. A következő állomás Gönc. Elkezdtük a Károlyi Gáspár Emlékkert kialakítását, aminek középpontjában az 1890-ben felállított szobor áll. Sétány, padok biztosítják a pihenés és elmélkedés lehetőségét a múzeumból kijövőknek. Az utolsó állomás a „használók” közül mutat meg néhányat Sárospatakon, melyet Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna Oroszországból visszakérült Bibliái tesznek lehetővé. Ehhez a négyes fonálhoz szeretnénk még különböző programokat rendelni, mint például a reformáció ünnepén megrendezendő ünnepi istentisztelet és konferencia Göncön.

Károlyi Gáspár örökségével, úgy érzem, hogy a Biblia éve a prófétás időkét idézi. „A nép, amely nagy sötétségben jár, világosságot lát.” Azt megértetni az emberekkel, hogy nem azért jár a nép sötétségben, mert beborult az ég, hanem azért, mert jóllehet a világosság megjelent, de a nép nem volt hajlandó kinyitni a szemét. Én ezt az élet minden területére értem: a családok problémájára, az egyre kevesebb születendő

gyermekre, a Kárpát-medence kérdésére, a globalizációra, a teljesen ellehetetlenült és már-már az egész nemzetet depresszióba sújtó politikai közállapotokra. Itt visszautalok a kiállításunkra, arra, hogy tértől, időtől, nyelvtől függetlenül Isten elindította a maga üzenetét, ami az embernek szól. Meggyújtotta a világosságot, és boldog, aki kinyitja a szemét és látja. Azt hiszem, hogy ezt lenne jó valahogy úgy megfogalmazni – a szó legnemesebb értelmében kommunikálni –, hogy eljusson az emberekhez. A hit hallásból van, és nem szólásból. A hit nem abból van, hogy én beszélek. A hit abból van, hogy én úgy beszélek, hogy a formáját is megtalálom annak, hogy a másik meghallja. A sötétségben járó nép nem fizikailag, de lelki füleivel süket. Ezért keresni kell azokat a formákat, ahol ez a sükettség oldódik. Én magam azért imádkozom, hogy a Biblia éve kapcsán találjuk meg ezeket a formákat, lehetőségeket, és használjuk ki, hogy legyen „boldog, aki olvassa”, érti és éli.

A vizsolyi Biblia egyik eredeti példánya

Az áldás az Ószövetségben – egy fejezet a legrégebb „szentségről”

I. Az áldás könyve

Az áldás mindannak a jónak, értékesnek és igaznak az összefoglaló neve, ami az emberi életet teljesebbé, boldoggá, széppé teszi. Mindezt a tartalmat az Ószövetség a héber „salom” kifejezésben foglalja össze a legteljesebben.¹ Az áldás az emberi élet közepette, a lét „sűrűjében” fejt ki hatását, válik egészen kézzelfoghatóvá: a föld termékenységében, a növekedésben, gyümölcsstermésben, az élet szüntelen újratermődésében, az emberi munka sikerében, az elismerésben, egy kapcsolat biztonságában, szeretetközösség, család harmóniájában, életünk útkeresztveződéseinél, fordulópontoknál, nehéz döntéseknél, gyógyulásban és újulásban.

Isten áldásával keresi az embert, és közel jön hozzá. Áldása hittel való elfogadásra vár, annak felismerésére, hogy „áldó hatalmak oltalmába rejtve” élhetünk. Isten áldó jelenléte egyben a „veled vagyok” életre szóló ígérete is, az egyes ember és az emberiség életében egyaránt. Az áldásban részesült ember Isten előtt, az ő jelenlétében él. Az áldott ember életén keresztül a Szentírás az emberek világában jelenlévő Isten munkálkodását demonstrálja.

A Szentírás első könyvét (görög-latin nevén a Genezist) méltán nevezik az „áldás könyvének”: egyetlen más bibliai iratban sem kap ilyen nagy hangsúlyt az áldás gondolata. Isten áldása Mózes első könyvének összefüggésében mindenekelőtt az Úr: Jahve előtti életet jelenti a maga teljességében. A megtapasztalt áldás megélt áldássá válik – átfogja az élet minden területét, sőt, túl is mutat azon: ígéretté, örökséggé lesz az egymást követő nemzedékek számára. A Tóra arról tanúskodik, hogy a világ teremtésétől Izrael „megteremtődéséig” az áldás végigkíséri az ember és a választott nép történetét. A Szentírás egészét tekintve pedig az áldás Isten szeretetének univerzális jelévé, jelenlétévé szélesedik ki.²

1Móz 12–50, az ősatyák – pontosabban fogalmazva: az ősszülők – története, egyetlen komplex téma kifejtése, amely explicit módon Isten áldásra, termékenységre, hatalomra vonatkozó ígéreteiben, kijelentéseiben nyilvánul meg. A teológiai üzenet

¹ Többek között F. Horst, Segen und Segenshandlungen in der Bibel, in: Gottes Recht ThB 12, 1961, 188–202. c. tanulmányában fogalmazza meg azt a gondolatot, hogy a héber „salom” kifejezéssel írható leginkább körül az áldás tartalma, lényege. A kifejezés nem pusztán a békét, hanem egyben a teljességet, az élet kiteljesedést is jelenti.

² Az Ószövetség történeti könyveiben az áldás egy nép létrejöttét, annak életét és jövőjét célozza elsősorban. A prófétai iratokban, főként a fogság utáni időszakban az áldás tartalma, iránya módosul: a népek világára is kiterjed, hiszen Izrael küldetése, hogy áldás legyen a föld népeinek számára – az ábrahámi ígéret alapján. Zakariás prófétája (Zak 8; 14), valamint harmadik Ézsaiás (Ézs 60; 62) beszél a Sionhoz zarándokoló nemzetekről, akik az immár világméretűvé szélesedett áldás részesei.

egyszerű: Isten jelen van, elhív, kiválaszt, megáld, és ígéreteivel megnyitja az utat az „ígéretes” jövő felé. A történelem (history) történetekben (story) ragadható meg: Mózes első könyvének narratívája a választott nép történetének korai szakaszát, az előtörténetet beszéli el anekdoták, mondák sorával, beleillesztve azokat a „szent történelem” menetébe. Ez az elbeszélésfolyam lényegében az áldás történetét mutatja be, amint az az eredetnél, a gyökereknél a zsidóság kollektív emlékezetében tetten érhető.

A narratíva „felütése” 1Móz 12,1–3 egyben programbeszéd, témavázlat is. Ábrahám az áldott ember paradigmája. A nagy nép, nagy név és az áldás, amely eléri a föld minden nemzetiségét a teremtésbeli áldás továbbívelése a bűneset és az ennek következtében megromlott, özönvízzel elpusztított emberiség átka után. Az áldás és az ígélet mindig valamilyen formában új kezdetet is jelent, a továbblépés lehetőségét. Ez a gondolat az ősatyák, ősanák életében is megnyilvánul, ilyen módon az áldás teológiai tartalma is gazdagodik.³

A kettősség: áldás és átok itt is kézzelfoghatóvá válik, csakúgy, mint az őstörténet (1Móz 1–11) elbeszéléseiben; a pátriárkák történetei nem hagynak kétséget számunkra afelől, hogy a tét nagy. Isten terve és szándéka az áldás – ugyanakkor azonban az ember választásán, döntési szabadságán múlik, megvalósul-e ez valójában. 1Móz 12,3a üzenete: „Megáldom a téged áldókat, s megátkozom a téged gyalázókat” olyan teológiai szemléletet tükröz, amely Jahve szuverén kiválasztásán alapul, azonban az emberi felelősség gondolatát is ötvözi ezzel. Két textus található a Tórában, amely szinte szóról-szóra hasonló megfogalmazású, mint 1Móz 12,3a: 1Móz 27,29b, az elsőszülött áldása, valamint 4Móz 24,9b, amelyben Bálám áldást mond Izrael felett.

A fogság idején és az azt követő időszakban kikristályosodó történet-teológiai szemléletmód úgy tekintette az ősszülők hagyományait, és ezen belül az áldás és ígérek öröklődő, konstans vonalát, mint a jövőjére tekintő, „újraateremtődő” nép reménységének alapját. Izrael identitástudatának, a nemzeti gondolat megőrzésének és megerősítésének oldaláról nézve a „kezdetekről” tanúskodó narratíva 1Móz 12–50-ben vitathatatlanul nagy hangsúlyt kap. A Tóra szerkesztései, átdolgozásai során a Genézis, az áldás könyve így került a kompozíció elejére, mintegy meghatározva, megalapozva a „szent történelem” menetét, irányát.

Az áldás az ősszülők elbeszéléseiben a vándorlás, az „útközbenlét” eseményeiben bontakozik ki, és mint a történetek rendezője jelentkezik. Izrael 1Móz 12–50 szerint az ígérek összefüggésében él, mint az ígélet népe, a megígért földön. Az áldásígérek és beteljesedésük a három ősatya – három nemzedék – történeteinek, hagyományanyagainak lineáris egymásutánjában, egymásra épülő szerkesztési ívben követhető nyomon. Nagy valószínűség szerint a hagyományok összekap-

³ Az áldás mindig az étellel, az élet lehetőségével áll szoros kapcsolatban. Az Ószövetség teológiai koncepciójában az áldás Isten kegyelmének megnyilatkozása, csakúgy, mint Jahve szabadító tettei, amelyekkel népének az új kezdet reményét adja, és biztosítja választottai jövőjét. A Tóra könyveinek szerkesztési elve teológiai célt szolgál, és azt mutatja, hogy a büntetések (pl. kiűzetés, özönvíz, Babel tornya), valamint a kudarcok, próbatételek (pl. Ábrahám hitének próbája: 1Móz 22; József története: 1Móz 37–50; egyiptomi szolgaság: 2Móz 1–14) után új és új áldás és ígélet következik: Jahve az élet és a jövő Istene.

csolásának kiindulópontja és alapja a Jákób-narratíva lehetett: ezt bizonyítja az elbeszélés-ciklus komplexitása, kompozíciójának belső koherenciája. Az eredetileg egymástól függetlenül létező Ábrahám-, Izsák- és Jákób-hagyományok összekapcsolásával és egységbe szerkesztésével az őszülők története Izrael előtörténetévé vált.⁴ Az „áldottak” sorsa, élete Isten tervének, célirányos vezetésének történet-teológiai „illusztrációját” adja.

A Genézis könyve áldott embereinek sorából Jákób alakja emelkedik ki, mint akinek egész élete összefonódik az áldásért való küzdelemmel és az áldás kiteljesedésével, megvalósulásával. Jákób, az „áldás embere”⁵, nem pusztán egy régi hagyomány legendáris alakja, de ma is üzenettel bíró, aktualitását nem veszített történet az övé. Ebben a tanulmányban az ő alakján és a vele kapcsolatos hagyományokon keresztül – elsősorban is egyetlen fejezet: 1Móz 27 alapján – szeretném az Őszövetségnek az áldásban rejlő teológiai üzenetét bemutatni.

2. Áldás és elsőszülöttség

Jákób az áldás és ígélet örököse és örökbe adója is egyben. Áldott ember: épp ezért áldás lehet mások számára. Az ősatyák sorában Mózes első könyvének redakciója során Jákób a harmadik helyre került.⁶ Az egykor Ábrahámnak adott ígélet Izsákon keresztül ért el hozzá a nemzedékek kontinuitásában, bár nem a tradicionális úton, az elsőszülöttség jogán.

Izsák és Jákób alakját tekintve kettejük közös vonása, hogy másodszülöttekből lettek elsőkké. Mózes első könyvét olvasva feltűnik, hogy az elsőszülöttség, mint jogi keret és mint teológiai gondolat nem fedi egymást. Ezt a tényt következtetlenségként értékelhetjük: mivel a másodszülött veszi át az elsőszülött pozícióját, ő kapja meg az ígéretek és az áldást, így az áldás története kerülő úton halad. 1Móz 12–50 koncepciója azt mutatja, hogy ez a másik út – Isten szuverén döntése, kiválasztása alapján – vezet el a teremtéstől egy nép megteremtődéséig.

Mózes első könyvében a primogenitúra-téma exponált helyzetben van. Egymásba fonódik a két oldal: az elsőszülöttségi jog ill. az elsőszülöttet megillető áldás-ígélet. Ezt a kapcsolatot az is mutatja, hogy az áldás és az elsőszülöttség két héber kifejezése ugyanazokat a radikálisokat (mássalhangzókat) tartalmazza, csupán egy mássalhangzó sorrendje cserélődik fel: „berakah” (áldás) ill. „bekhora” (elsőszülöttség). Bizonyára nem véletlen a két hasonló kifejezés szójátékként való együttes alkalmazása, amelyek egyben az elbeszélés kulcsszavainak is tekinthetők. Így tehát ahhoz, hogy az elsőszülöttségi áldás lényegéhez közel kerüljünk, érdemes az elsőszülöttségi jogból kiindulnunk.

Az elsőszülött különleges jogi helyzete Istennek szentelt voltából adódik. Istené nemcsak a legjobb, de a legelső is. 2Móz 34,19–20 rendelkezése mondja ki, hogy a

⁴ Lásd H. D. Preuß, *Theologie des Alten Testaments*, Bd. 2, Kohlhammer, 1992, 10k.

⁵ W. Gross, *Jakob, der Mann des Segens*, Biblica 49, 1968, 321–344.

⁶ Lásd C. Westermann, *Genesis*, BKAT 1/1, Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Vlg, 1974, 529kk; E. Blum, *Die Komposition der Vätergeschichte*, WMANT 57, 1984.

hímnemű elsőszülöttek természetüktől fogva „tabuk”, mivel Isten sajátjai. Az elsőszülött fiúk az ígéret várományosai, általuk, életükön keresztül folytatódik Jahve története népével. Általuk jut kifejezésre Jahve életet szentelő, védelmező jelenléte.⁷

Az elsőszülött mindig is fontos szereppel rendelkezett Izrael hosszú története során. A családi körben betöltött helye egyedülálló volt: ő testesítette meg az egész család és az utódok megszentelődését, a „bekhor” hívja fel a családtagokat a megszentelődés komolyan vételére. Az áldás az elsőszülött életén keresztül éri el a közösség tagjait, ezért szerepe szinte pótolhatatlan. Az elsőszülöttnek járó áldás és ígéret Isten gondviselő szeretetének jele; ugyanolyan megnyilvánulása teremtő, fenntartó munkálkodásának, mint a világ, és benne az ő képmását hordozó ember életrendjének megőrzése.

Az elsőszülött a családban vezető és képviselő szereppel rendelkezik az apa ill. a családfő halála után: ez elhívása, feladata, sőt, kötelezettsége is egyben. Örökségül kétszeres rész jutott nekik a családtagokról való gondoskodás, valamint az apa esetleges adósságainak törlesztése céljából. Valószínűnek tarthatjuk, hogy az államiság létrejötte előtt hosszú időn át az elsőszülöttek vallási funkcióval is rendelkeztek, kultuszi szolgálatok, áldozatok bemutatása és más papi teendők tartoztak feladataik közé.⁸

Az ősatyák elbeszéléseiből kitűnik, hogy a primogenitúra helyett az ultimogenitúra játszott nagyobb szerepet. A Genézis történetei azt mutatják, hogy az elsőszülöttségi jog Jahve rendelkezései és a tőle jövő ígéretek alapján a fiatalabb fiútestvérré szállt át Izsák és Izmael (1MÓZ 21), Jákób és Ézsau (1MÓZ 25 és 27), valamint Rúben–József (1MÓZ 50,15kk) és Efraim–Manassé (1MÓZ 48,16kk) esetében. Rajtuk: a „másodikokon” keresztül áldatik meg a föld minden nemzetsége: ez az ígéret egykor az Ábrahámnak adott áldással vette kezdetét, majd folytatódott a „másodszülött elsőszülött” Izsákkal és Jákóbbal, valamint az elsővé, kivételezett helyzetűvé lett Józseffel.

A pátriárkák elbeszélései mai formájukban egy olyan hallgatóságot céloztak meg, akik számára az elsőszülöttségi jog érvényessége nem volt kérdés, és akik tudatában voltak a „szent történet” és a másik oldalon a törvénnyel szabályozott, megélt jelen közötti feszültségnek. Izrael hitvallása a történelem folyamán saját szabadságában

⁷ Minden elsőszülött, amely/aki megnyitja anyja méhét, nem az ember, a gazda tulajdona, nem birtokolható. Tiszta állatok első hímnemű ivadékat fel kellett áldozni, a húsa a papot, lévitát illette meg. Tisztátalan állat esetében az elsőszülött nem áldozható fel, bár az állatot elpusztították. Az ember elsőszülöttjére szintén igényt tart Isten, így őt az apjának, ill. a családfőnek meg kell váltania, vissza kell vásárolnia Isten tulajdonából. A „consecratio”, az elsőszülött Istennek szentelt volta a „redemptio” révén elveszti hatályát. A történelmi háttér ill. a teológiai magyarázat az Egyiptomból való kiszabadulás eseménye, ezen belül pedig a tíz csapás utolsó, pusztító ítélete: az elsőszülöttek elpusztulása volt. A páskabarány vérével megjelölt ajtófélfá az elsőszülött megváltását, megkímélését jelentette (2MÓZ 11,4–12,33). Az elsőszülöttségi jog törvénybe iktatása és a jogi szabályozás 5MÓZ 21,15–17-ben található.

⁸ Később ezt a szerepet Lévi nemzetsége veszi át, ők lesznek Isten ügyének képviselői, elhívásuk örökre érvényes (4MÓZ 3,7). Minden elsőszülött fiút egy lévitával váltottak ki, később általánosan elterjedt gyakorlattá vált az elsőszülöttekért fizetett öt ezüst sekel, a kiváltás összege. Ez a kiváltás rítusát végző pap személyes tulajdonát képezte. A rítus az elsőszülött fiúgyermek egyhónapos korában történt meg, innentől számított életerősnek a csecsemő.

munkálkodó Istenről ki kellett, hogy állja a generációk során formálódó, egyre jobban intézményesülő társadalom kihívásait. Az elsőszülöttségi jog és áldás összefüggésében ez a tapasztalat teológiai kérdéseket indikált.

Jákób, az áldott ember csalóként lett az áldás örököse, mint azt a neve is mutatja. Mégis, Mózes első könyvének tanúsága szerint belőle származik Izrael 12 törzse, és az ígéretek rajta keresztül válnak valóra a nagy népről, az országról. Az Ézsau haragja elől menekülő Jákób Bételben, Istennel való találkozásakor kapja meg az elsőszülött áldás végleges legitimációját 1Móz 28,10–15-ben. A hazatéréskor, Ézsauval való kibékülése előtt ismét Bételben hallja újra a föld és a nagy nép ígérését Isten kinyilatkoztatásában (1Móz 35,9–12). Ez a megerősített, hangsúlyossá tett ígélet Isten kiválasztását, szuverén döntését mutatja: a csekélyebb, a méltatlan, a „férgecske Jákób”, maroknyi Izrael (Ézs 41,14) JHVH szemében mégis jogosult az elsőszülött pozíciójára. Az ember igazságról alkotott képe és értelmezési módszerei feszültségbe kerülnek a földi joggyakorlat és normák fölött álló Isten szabadságával. A Genézis elbeszélései azt az üzenetet hordozzák, hogy végső soron minden a terv szerint, azzal összhangban történik: Isten görbe sorokon is tud egyenesen írni.

3. 1Móz 27: egy különös fejezet az áldás könyvéből

Az elsőszülöttnek szóló áldás klasszikus fejezete 1Móz 27. Szűk kontextusához tartozik 1Móz 28,1–5, amely a cselekmény lezárását adja, és átmenetet képez a Jákób–Lá bán történethez. 1Móz 27 a Jákób-narratívába illeszkedik bele, amely az 1Móz 25,12–36,43-ig terjedő nagy egységet jelenti.⁹

A történet közvetlen előzményét 1Móz 25,19–34 adja. A nemzetségtábla (19. v.) után következő születési orákulum (22–23. v.) két népet említ, amelyek közül a nagyobb szolgál a kisebbnek. Ez a motívum az elsőszülött áldásban, 1Móz 27,29-ben jelentkezik újra. A szerző a jövőre vonatkozó „próféciát” már a magzati életben predestináló erejűnek mutatja az ikerpár számára. E helyen, 25,27–34-ben a két kulcsszó egyike, az elsőszülöttség áll a középpontban. Ézsau semmibe vette ezt – így hangzik a szerző rövid megjegyzése a fejezet végén –, ezentúl tehát Jákób jogosult rá. 1Móz 25 így adja előkészítését az áldás megszerzéséről szóló történetnek.

1Móz 27-ben viszont a másik kulcsszó: az áldás jelenik meg: 29-szer találkozunk vele különböző igei, névszói formákban. A történet íve az áldás cselekményének előkészítésétől indul, magába foglalja a rítust (lakoma, az áldásban részesülő azonosítása, érintés), az elhangzó áldás-ígélet mondatait, és az elbeszélés klimaxát jelentő drámai pillanatot, amikor kiderül a csalás. Az áldás rítusa megtörik, és felbomlik a régi rend. Ézsau kikönyörgött „áldása” Jákóbnak való alárendeltségét nyomatékosítja, és meghatározza kettejük pozícióját a jövőre nézve.

⁹ A Jákób-elbeszéléskör kompozícióját tekintve szinte szimmetrikus szerkesztettséget mutat, amelyben 7–7 gondolati egység fogja közre a centrumot: 1Móz 30,24–25-öt. E két vers a József születéséről szóló híradást tartalmazza, valamint Jákób engedélykérését Lábántól a hazatérésre. Lényegében ez a fordulópont az események menetében, ugyanakkor József említésével már előre mutat a következő nagy egység, a József-novella (1Móz 37–50) irányába.

Az eseménysor a két iker közötti feszültség elmélyülését hozza, és útjaik elválásához vezet. 1Móz 27,41–28,5 fogalmazza meg a család és a bosszú, mint akció és reakció gondolatát. Csak 1Móz 32–33-ban kerül sor a megbékélésre Ézsau és Jákób között. A Jákób-narratíva a sorsmeghatározó küzdelemnek az ikerpár között nagy jelentőséget tulajdonít: a drámai feszültség az eseménysor mozgatórugója.¹⁰

J. Fokkellmann¹¹ egy színházi előadás felvonásaihoz hasonlítja a történet drámai eseménysorát. Hat szint különböztet meg, amelyek mindegyikében két-két szereplő egymással folytatott dialógusával zajlik a cselekmény:

A	Gen 27,1–5	Izsák és Ézsau – a brkh / bkrh fia
B	6–17	Rebeka színre küldi Jákóbot
C	18–29	Jákób megjelenik Izsák előtt
C'	30–40	Ézsau megjelenik Izsák előtt
B'	41–45	Rebeka elküldi a színről Jákóbot
A'	46+28,1–5	Izsák és Jákób – brkh / bkrh fia

A dráma egy krízis-szituációt tár elénk. Bonyolult kompozíciós, redakciós munka révén szerkesztették egybe; ezt az elbeszélés feszessége, célirányossága tükrözi, valamint az a tény, hogy a drámai cselekmény töréspontjai, egyenetlenségei ellenére egységes egész képét mutatja.

1Móz 27 az áldás tekintetében a cselekmény és a szó kettős pillérére épít.¹² A következő momentumok tartoznak az áldás cselekményéhez: az apa felhívása ill. a fiú kérése; az áldásban részesülő azonosítása; az áldó apa megerősítése étellel és itallal; fizikai közelség, a kapcsolat kimutatása öleléssel, csókkal; valamint az áldásmondatok. A rítus végzője, irányítója az élettől búcsúzó apa. A halál közeledtét érezve az egykor neki adatott áldásígéret örökségét adja most tovább a következő generációnak.

Az áldás, mint életerő jelenik meg 1Móz 27 áldástörténetében: „dologi volta” révén átadható, továbbörökíthető. A héber szövegben Izsák „lelke” végzi az áldást (1Móz 27,4). A „lélek” az egész embert jelöli, a teljes személyiséget. Így az áldás, amely az ember életerejeként mutatkozik meg, az egész személyiség hordozója lesz.

1Móz 27,33 és 37–38 szerint ez az áldás egy és oszthatatlan, ugyanakkor visszavonhatatlan is. Az áldás, mint kimondott szó a kimondás pillanatától kezdve önálló életet él:

¹⁰ G. W. Coats, „Strife without Reconciliation – a Narrative Theme in the Jacob-Traditions” c. tanulmányában (Werden und Wirken des Alten Testaments, Festschrift C. Westermann, Göttingen, Vanderhoeck und Rupprecht, 1979, 82–106) részletesen vizsgálja ezt a kérdéskört, és a két testvér közötti küzdelmet az elbeszélés meghatározó elemének és előre vivő „motorjának” tekinti.

¹¹ J. Fokkellmann, *Narrative Art in Genesis: Specimens of Stylistic and Structural Analysis*, Amsterdam, Van Gorcum, 1975, 97kk.

¹² Az áldással kapcsolatban, és ezen belül az elsősülött áldásának összefüggésében Westermann is a „Wort” és a „Handlung” egységét világítja meg: C. Westermann, *Genesis, BKAT 1/1*, Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Verlag, 1974, 529kk, és C. Westermann, *Das mündliche Wort, Erkundigungen im AT*, Hrsg. von R. Landan, Calver Verlag, Stuttgart, 1996, 181; valamint C. Westermann, *Der Segen in der Bibel, und im Handeln der Kirche*, Chr. Kaiser Verlag, München, 1968.

egyszer s mindenkorra megváltoztathatatlan. Mindezek a sajátosságok azt mutatják, hogy az elsőszülöttségi áldás fejezetében az áldás tartalma még ősi vonásokat tükröz. Talán nem túlzás azt állítani, hogy az áldás eredeti „Sitz im Leben”-je itt őrződött meg számunkra a legteljesebben a Szentírás egészét tekintve.

Az „áldás, mint életerő” gondolattal szorosan összefügg 1Móz 27 történetének egy további jellegzetessége az áldás-rítussal kapcsolatban. Az áldását továbbadó apa fizikai megerősítésre szorul: ezt aényt valószínűleg úgy értelmezhetjük, hogy a lakoma révén lesz képes elvégezni az áldás átörökítésének feladatát. Az Ószövetségben ez az egyetlen elbeszélés, ahol ezt a gondolatot találjuk.

Az áldás rítusában az érintés, testi közelség (ölelés, csók, szaglás) is nagy szerepet kap. A mozdulatokkal kísért áldás-mondás, amely a kézrátétel gyakorlatában mind a mai napig megőrződött, e régi tradíció továbbélésének tekinthető.

Az áldás 1Móz 27-ben autoritatív, önállóan végzett emberi cselekményként áll előttünk. Izsák a cselekvő, az áldás továbbörökítője. Ez a fejezet egyáltalán nem beszél arról, hogy Isten az áldás egyedüli forrása, és az ember csupán közreműködő, közvetítő szereppel rendelkezik. Egyedül 27,27b–28-ban találjuk azt a gondolatot, hogy Istentől jön az áldás, és ezt az ember tőle kell, hogy kérje. A következő fejezetben: 28,1–5-ben Izsák Jákóbot útra bocsátó áldása már hangsúlyozottan Istenre, mint az áldás és ígéretek forrására irányítja a figyelmet, ami azt mutatja, hogy e szöveg háttérében egy más hagyomány áll.

4. 1MÓZ 27 ÁLDÁS-MONDATAI

1Móz 27 az elsőszülött-áldásért folytatott küzdelmet írja le. A prózai egységből kiemelkednek az áldás mondatai: 27,27b–29 és 39b–40. Ezek a költői megfogalmazású szövegek eredetileg nem tartoztak az elbeszélés összefüggésébe: ezt a megállapítást formai és tartalmi szempontok egyaránt alátámasztják.¹³ A kialakulás, átdolgozás stádiumait ma már nem tudjuk rekonstruálni.

Az áldás rítusának elengedhetetlen tartalma a szó: az áldás-mondás. 1Móz 27 kontextusában az áldás szövegének kimondását megelőzi a cselekmény, amely előkészületét, és kísérő eseményét adja az áldás szavainak. Az áldás szakrális aktus, a kimondott szó ereje hatja át. Az elsőszülött privilégiuma, az áldás a továbbadott, átörökített szóval éri el végcélját: a következő nemzedék képviselőjének életét.

Az áldás cselekményét tekintve a rítus aktusai és a felhangzó áldás-mondatok közötti átmenetet a szövegben egy bravúros gondolatkapcsolás teremti meg 1Móz 27,27a-ban. Az ünnepi öltözet, mint a rítus elengedhetetlen külső tényezője, itt kapja meg kulcspozícióját. Izsák az ölelés pillanatában Ézsau ruhájának illatát érezve az áldott termőföld képével kapcsolja össze az áldásra váró fiát, az ál-Ézsaut. A szabad természet, a gabo-

¹³ Az áldás szövege a formakritikai megközelítés értelmében a prózába beékelődő poétikus egység, amely más forrásból jövő hagyományanyag. A formai megfontoláson túl tartalmában, kortörténeti háttérét tekintve is más közegekből származónak kell tekintenünk 1Móz 27,27b–29-et és 39b–40-et. Jákób és Ézsau kevésbé tűnik individuumnak az áldás szövegében, inkább törzseket jelölnek, népcsoportok közötti feszültségre utalnak a mondatok. Erre utal a „testvér” kifejezés plurális alakja is 27,29-ben.

namező illata Isten áldásának „jó illatával” kerül összefüggésbe. A 27. verstől ível át a gondolatsor az ígéret földjének gazdagsága felé. A zsiros szántóföld és az égi harmat a földművelő ember számára az áldás megtestesülése. A száraz éghajlat ellenére így lehet mégis termés, gabona és must, és így nyílhat meg a jövő távlata.

A termékenységi áldás egy ősi áldás-forma, amelyet a végső szövegformában a szövegösszefüggésbe ágyazva találunk. Érdekes azonban az a tény, hogy az eredetileg Ézsauanak szóló áldásnál a szerző – és így rajta keresztül Izsák is – figyelmen kívül hagyja, hogy az elsőszülött vadász és nem földművelő. Ebben a tekintetben meglepő az áldás szövege. Azonban, ha arra gondolunk, hogy a szerző ill. szerkesztő Jákóbban Izrael földművelő népének ősatyját látja, a feszültség feloldhatóvá válik.

1Móz 27,29-ben a termékenységi áldáshoz egy hatalmat, felsőbbiséget ígérő mondat sor kapcsolódik. Népeket és nemzeteket említ az áldás szövege; különös módon az „anyádnak fiai” kifejezés szerepel itt, amely egyértelműen mutatja, hogy a költői formájú áldás-textus más háttérből származik. A történelmi háttér a királyság kora: a dávidi-salamoni nagybirodalom helyzetére utal az Izsák szájába adott prófécia, amikor a szomszédos népek, az ammoniták, moabiták, filiszteusok, és ezekkel együtt Edóm, „Ézsau országa” is Izrael fennhatósága alatt álltak. Ez a „vaticinium ex eventu” utal 27,40-ben: Ézsau „áldásában” arra a történelmi változásra, amely révén a salamoni birodalom végén Edóm elszakad Izraeltól.¹⁴

1Móz 27,29b az áldás és az átok összefüggésébe állítja az elsőszülött életét: áldottak, akik áldják, de átok sújtja mindazokat, akik átkozzák. A két párhuzamos ígéhelyet már korábban, a tanulmány elején említettem. Ezzel kétségtelenül az áldás súlya, jelentősége fejeződik ki.

Az elsőszülöttről lett másodsülött, Ézsau is könyörög áldásért. A 39–40. versben ő is kap egy ígéretet, bár áldása össze sem mérhető Jákóbéval. 39b követi a 28. v. gondolatmenetét, azonban a héberben kettős jelentéssel bíró prepozíció eltérő – privatív – használatára a kijelentések tagadó mondatokká változnak. Nem zsiros föld lesz Ézsau lakóhelye, és égi harmat sem öntözi: az életlehetőség korlátozott. Edóm országa déli fekvése, és a sivatagi területekhez való közelsége révén valóban nem volt termékeny földű ország. Ézsau áldása mégsem tekinthető anti-áldásnak, mivel a 40. vers ígérete lehetőséget jelent szabadságának, önállóságának kivívására, ez pedig az élet esélyét is magával hozza a korlátozott lehetőségek ellenére.

Az elsőszülött áldásában együtt szerepel tehát a termékenységre és az uralomra vonatkozó ígéret. Gazdasági, társadalmi, politikai hatalom egyaránt lényeges eleme egy népcsoport ill. nemzet hosszú távú létezésének a történelem viharos eseményei között. Nagyhatalmi érdekek ütköző felületén élve, és a törzsek, csoportok belső rivalizálása idején megfontolásra méltó az alternatíva: áldás vagy átok lesz-e az ígéretek közül? A kiválasztás, az isteni kegyelem alapján mennyire tudja megőrizni Izrael teremtőjével és gondviselőjével való kapcsolatát? A hatalom kísértése ellen tud-e segítséget nyújtani a törvény, az útmutatás: Isten Törvénye? Vajon az áldás áldássá teszi-e Jákób-Izraelt sok nép számára?

¹⁴ L. erről a témáról V. Maag „Jakob – Esau – Edom” c. tanulmányát: ThZ 13, 1957, 418–429.

1Móz 27 és kontextusának, a Jákób-narratívának történelmi háttere a salamoni uralmat követő, újra kettévált ország. Északra, Izrael királyságába vezetnek minket azok az utalások, amelyeket a bételi szentély kapcsán olvasunk Jákób elbeszéléseinek sorában. Az izraeli tradíciók közé tartozhat a Jákób-Izrael név összekapcsolása, amelynek hátterében valószínűleg az északi országrész önállósulási törekvései állhatnak I. Jeroboám idején, ill. az ezt követő időszakban.

5. Záró gondolatok

Jákób, a másodszülöttből lett elsőszülött sorsát messzemenően meghatározza a megszerzett (eltulajdonított!) áldás konkrét valósága, és annak kibontakozása a maga élethelyzeteiben. Az Ábrahám-ciklus elbeszéléseivel összehasonlítva sokkal profánabb történet az övé; hétköznapi történéseken, emberi mesterkedések szövevényén át éri el célját, végső értelmét Jákób története, és így bontakozik ki az ősatya sorsának eseményeiben, és ezek mögött Isten cselekvése, akarata. Mózes első könyvének Jákób-történetei arra mutatnak rá, hogy az áldás „elnyerése” egyben annak Istentől kapott legitimációját is magába foglalja.

A Bétel-elbeszélések (1Móz 28,10-22; 35,1-15) és a Penuél-történet (1Móz 32,22–32) Jákób csalással megszerzett áldását más alapra helyezik, látásmódjuk is gyökeresen eltér 1Móz 27-től. G. von Rad egy gondolatát idézem ezzel kapcsolatban: „...ezekben (ti. a történetekben) a Jákób-történet témája nagy erővel a történelem felszínére emelkedik: Istennek terve volt Jákóbbal: Jákób lesz Isten népének ősatya, s Isten ezért egyengetni fogja útját, bárhová is menjen.”¹⁵ Az áldással örökölt, Istentől megerősített ígéretek, és azok beteljesedése úgy nyilvánulnak meg a harmadik ősatya, Jákób-Izrael életében, mint a néptörténet nyitányát jelentő történés hangsúlyos teológiai vezérmotívumai.

Bár az elsőszülött áldásának jelentősége és teológiai súlya ma jobbára marginális kérdés az ószövetségi teológiában, az az ősszülők történeteiben, élethelyzeteiben felismerhető általános séma, amely szerint a második, a kevésbé rátermett, a gyengébb lehet mégis az ígéretek várományosa, hallatlanul izgalmas teológiai témának tekinthető. 1Móz 27-nek és kontextusának értelmezési tradíciói az igazságosság és diszkrimináció, a sorsmeghatározó és visszavonhatatlan, valamint ezzel együtt a legitimált, univerzális távlatú áldás fogalmai, témái köré csoportosulnak. Az etikai kérdésfelvetés kikerülhetetlen, ugyanakkor az ószövetségi teológia e kérdésekre adott válasza (válaszkísérlete) a probléma komplexitásából adódóan sokrétű, összetett.

Az „első”, az Isten tulajdonát képező az ígéretek örököse és a jövő letéteményese. Ennek a teológiai alapgondolatnak Jákób történetében és Izrael előtörténetében megnyilvánuló súlypontjai bizonyos hangsúlyeltolódást mutatnak: nem az elsőszülöttség, mint ősi hagyományon alapuló jogi intézmény, hanem Isten jövőt munkáló, szuverén elhatározása a döntő. Az áldás, amely Jákób öröksége lesz, Isten önelkötelezését, a kiválasztás gondolatát foglalja magába.

¹⁵ G. von Rad, *Az Ószövetség teológiája I.*, Osiris, Budapest, 2000, 143.

Az Ószövetség nem kísérli meg, és nem is vállalja fel, hogy választ adjon Isten kiválasztó tetteinek miértjeire. A Mindenható bölcs elhatározásai az emberi logika számára felfoghatatlanok: mégsem tekinthetjük azokat önkényes, az ember szabadságát teljesen figyelmen kívül hagyó, azt maximálisan korlátozó döntéseknek. Isten története az emberrel, választott népével, az emberiséggel mindig közös utat jelent. Olyan történetet, amelynek örök és biztos alapja Isten teremtett világához és választottaihoz való hűsége. Az áldás, amely végigkíséri e történetet és az egész történelmet, kézzelfogható, megtapasztalható jele a jelenlévő, az emberrel együtt úton lévő Istennek.

A Biblia első könyvének történetei arról győznek meg minket, hogy az „első” – ha „hátulról” első is – hordozói, tanúi e régi örökségnek, Isten áldásának, ígéreteinek. Ez a megállapítás nemcsak Izrael történetét, de a kereszténység teológiai üzenetét tekintve is igaz. Az elsőszülött – egyszülött – Jézus Krisztus a jövő reménysége, a beteljesült ígéret. Ő az áldás megtestesítője. Isten népe pedig, a maga kicsinységében, méltatlan voltában, „férgecske Jákób” állapotában ezért mégis, és újra és újra belekapaszkodhat Isten ígéreteibe: a „veled vagyok” üzenetébe, az áldott élet ígéretének valóságába.

Bonhoeffer szavai álljanak itt végül: „Isten áldásában részesít minket, boldogságban és szenvedésben. Aki áldásban részesült, csak egyet tehet: továbbadja az áldást, igen, azon a helyen, ahol van, ott kell áldássá lennie. Csak a lehetetlenből újulhat meg a világ, ez a lehetetlen pedig Isten áldása.”¹⁶

---

¹⁶ Válogatás D. Bonhoeffer legismertebb műveiből, Magyarországi Evangélikus Egyház sajtóosztálya, Budapest, 1988, 116

Mit jelent számomra a Biblia?

A MISKOLCI KERESZTÉNY SZEMLE KÖRKÉRDÉSE

Magyarországon – valamennyi történelmi egyház, felekezet megállapodása szerint – a 2008-as esztendő a Biblia éve. Ezévi első számunk ezért tematikusnak tekinthető, a lap első felében a Szentírással kapcsolatos cikkek, előadások kaptak helyet. Ebbe a sorba illik az alábbi néhány „vallomás”. A körkérdésünkre kapott válaszokat adjuk közre: Mit jelent számomra a Biblia? A szerzők betűrend szerint következnek egymás után.

Biblia – könyvek. Az Írás. Vajon nem éppen a mai generációval szakad meg a könyv-olvasás hosszú hagyománya? Vesz-e a következő generáció kezébe könyvet egyáltalán? Úgy, mint eddig nemzedékek évszázadok óta; miként az egyszerű parasztházakban, ahol a kereszterendán tartották a Könyvet? Úgy, mint magam is, aki konfirmációra kapott egy fekete kötésű, apró betűs Bibliát.

Nyugtalanító, titkaival izgalmas, de titkait erősen őrző olvasmány volt az nekem, a nagygyerekeknek. Valakik nemzének valakiket; különös nevek és népek egymás után. Történelem ez? Inkább olyan, mintha az egymás közt beszélgető felnőtt rokonai közé csöppen a gyerek: nem érti még a történetet, mert nem hallotta az eset elejét, ismeretlenek előtte a szereplők. De hát valahogy így növünk fel, így válunk felnőtté. Lassan kezd derengeni a történet, hasonló esetről már mintha máshol is hallottunk, ilyesmi a környezetünkben, ismerőseink körében is megesett: betegség, félelmes esetek, vétkek, bajok, szenvedések és szenvedélyek. Ám mint ahogy a tompa eszű gyerek nem érti meg a nagyok beszélgetése lényegét, bizony sokan vannak, aki úgy lesznek testben, korban felnőtté, hogy nem is kapiskálják, miről szól a Könyv. Tudjuk, látjuk, hogy embertársaink nagy része legfeljebb a kereszténység legegyszerűbb rítusait szedte fel: megtartja – nagy traktával – az ünnepnapokat, de talán azt sem tudná megmondani, hogy pontosan mit és miért ünnepel akkor az emberiség.

Való igaz, nem könnyen engedi magához az olvasóját az Írás. Gondunkban eligazítást, bajunkban vigaszt nem ad olyan egyszerűen, mint ahogyan a fogfájós ember fordul a gyógyszerhez. Ez nem készre csomagolt gyógyszer. Olvasása sokkal inkább olyan, mintha mi magunk is megpróbálnánk bekapcsolódni a beszélgetésbe: eleinkkel, a megelőző korok bölcseivel. A napi aggodalom és gond ugyan nem szűnik meg az első lap felütésével, de lassan távlatokba helyeződik az ember mai gond-baja, hiszen hasonló bajokról szól az Írás, a történelmi messziségből.

De mégsem történelem ez nekem, inkább költészet. „Az igaz virágzik, mint a pálmafa, növekszik, mint a cédrus a Libanonon.” Mint ahogy Arany János nyelve összeköt minden más magyarral, bárhol éljen is, az Írás összekapcsol felnőtt és felnöveendő rokonaimmal. A többi emberrel.

Bod Péter Ákos

Ha hazánk kórlapjára is felírhatnánk: „A betegség nem okozza halálát, hanem Isten dicsőségére lesz, hogy ezáltal megdicsőüljön az Isten Fia” (Jn 11,4).

Talán sohasem hallottunk volna arról a helységről, melyet Betániának hívnak, ha nem élt volna ott három testvér, Márta, Mária és Lázár. És sohasem hallottunk volna erről a helységről, hiába élt ott Márta, Mária és Lázár, ha nem lettek volna Jézus barátai. De, mert azok voltak, így amikor egyszer úgy esett, hogy Lázár nagyon súlyosan megbetegedett, a két asszony arról tanakodhatott, hogy miképpen forduljon segítségért Jézushoz.

„Sok jót tettem veletek Atyám erejéből, e cselekedetek közül melyikért akartok megkövezni?” – kérdezte, nem is olyan rég a Mester, és elment, hiszen a zsidók ismét köveket ragadtak, hogy megkövezzék. Hol lehet vajon most, és barátai iránti szeretete elég lesz-e ahhoz, hogy eljöjjön, s ha eljön, használja-e isteni erejét? Valahogy így kezdett töprengeni a két asszony, és mert nem adott testvérük állapota haladékosan gondolkodásra, megüzenték neki: „Uram, akit szeretsz, beteg”. Ennyit, és nem többet. Ez az ennyi és nem több pedig az egyik legtökéletesebb kérés, könyörgő ima. Nők tudnak így imádkozni. Nem adnak parancsot, gyere azonnal, nem adnak tanácsot, így és így gyere, főként rögtön, mindjárt, azonnal gyere, és ha itt vagy ezt és ezt tedd meg Lázár felgyógyítása érdekében.

Női ima, bizalom, ráhagyatkozás, csupán a tény közlése, a többi ügyis kegyelem lehet csak, Isten szeretetéből és természetfeletti erejéből.

Azután várnak, virrasztanak, és imádkoznak. Látszólag hiába, mert Lázár meghal. Kialszik-e a remény a szívükben, vagy tán egyre többet emlegetik a naimi ifjú történetét? A ház megtelik a gyászban osztozókkal, akik közül néhányan tán szemrehányóan mondják, nem jött el, hogy a barátját megmentse. Mert nem is tudta volna, mondják egyesek. De igenis, meg tudta volna gyógyítani, mondják mások, mert emlékeztek csak vissza, mit válaszolt János tanítványainak, és az bizony szó szerint igaz is. Ilyen viták, beszélgetések között múlik az idő, és virrad fel a negyedik nap. Jézus előre küldi egy vagy két tanítványát a házhoz, míg ő megáll, vár. Márta siet elé, még Máriaéknak sem szól nagy futtában, hogy megérkezett a Mester, akit szelíd szemrehányással illet. De a mondata másik felében már felizzik a remény parazsa, mely bizony nem aludt ki szívében, mint ahogyan az a szavaiból kihallatszik. A vigasztaló válasz sem marad el szavaira: „Testvéred föl fog támadni”.

Persze, Márta most már menekülni próbál a megcsalatott remény keserűségétől, és a feltámadást is a szokásos módon fogadja el: „Tudom, hogy föl fog támadni a föltámadáskor, az utolsó napon”. Jézus – ezután – így szól hozzá: „Én vagyok a föltámadás és az élet: aki bennem hisz, még ha meg is halt, élni fog. Mindaz, aki belém vetett hittel él, nem hal meg sohasem. Hiszed ezt?”

A válasz erre Márta csodálatos hitvallása. Bizony beleborzonghattak, akik hallhatták ezt egy olyan asszony szájából, akinek a testvére már negyedik nap a sírban feküdt. A testvére, akit a Messiás, az (élő) Isten Fia megmenthetett volna. Ha másért nem, de ekkora hit láttán.

Márta Máriaért szalad ezután, mert Jézus őt is hívja. Ez az egyetlen eset az evangé-

liumban, amikor Jézus vár a csodával addig, amíg a csodájához tanúként odahívott megérkezik. Ebben az egyetlen egyszer előforduló kiváltságban Mária részesül.

Ugyanazokkal a szavakkal, mint Márta, tehát a haláleset után a nővérek részéről valószínű sokszor ismételt szavakkal, sírva borul Jézus lábaihoz. A zsidók látják a meghatározó jelenetet, a földön térdelő nő könnyörgő mozdulatát, keserves panaszát, és még a férfiak is megindulnak a látványon, és vele együtt sírnak. Jézus is lelke mélyéig megrendül, könnyekre fakad, és felteszi a gyakorlati kérdést: „Hová tettétek őt?”

Milyen keserű a könny! Az emberi természettel együtt jár a könnybe lábadt szem. A sírás a sírókkal. De boldogok, akik sírnak, így olvashatjuk a hegyi beszédben, és beláthatjuk ennél a sírnál, hogy olyan vigasztalónk van az Isten Fia személyében, aki ismeri a könnyek nyelvét. Arcán az Isten könnye gördül végig.

„Nézétek, mondták a zsidók, mennyire szerette őt.” Szavaik elárulják, hogy Jézus a középpont, mindenki őt figyeli, könnyhullatása esemény, nem olyan természetes, mint a többi gyászoló könnye, ezért is teszük szóvá, és meg is magyarázzák a maguk módján.

De kinek is szólnak valójában ezek a könnyek? Lázárnak, a próféta barátjának, vagy a körben álló hitetlen, bűnös embersokaságnak? Akik közül csak némelyeknek volt egy kis gyenge hite, amellyel megjegyezték: „Ő, aki visszaadta a vak látását, nem tudta volna megakadályozni, hogy ez meg ne haljon?”

Nagyon valószínű, hogy a kicsinyesekért a könny. Az emberi módon gondolkodókért. Amit az idegen koldusoknak megtett, nem tehette volna meg a barátjának a morgolóidőkért. Az Istent számon kérőkért, az Istennek tanácsot adókért. Akik most azután végképpen nem értik az Istent. Nem jött, mikor szükség lett volna rá, mikor még tehetett volna barátjáért. Most mit akar itt ezelőtt a kő előtt? Mit jelent a felszólítása: „Vegyétek el a követ!” Talán még egyszer látni akarja, vagy csak imádkozni fog? De, hiszen már késő, késő, nagyon késő! Erre figyelmeztet a most ismét praktikus Márta: „Uram, már szaga van, hiszen negyednapos”.

Mi is megállunk – bár már annyiszor olvastuk János evangéliumát – most egy pillanatra. Gondoljunk arra, hogy mi is játszódik le most ismét Márta lelkében? A csak az imént tett csodálatos hitvallás után itt áll előttünk egy visszaesett Márta. De most nem kap feddést, még figyelmeztetésnek sem számíthatók a szavak. Szavak Mártának, de az egész emberiség számára tanulságul: „Nem mondtam, ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét?”

Szavak a tanítványoknak, és szavak a körben állóknak, és szavak nekünk is, nemcsak ezek, de a felszólítás is, a „Vegyétek el a követ!”

Miért nem hagyja az, akinek szavára a halott engedelmeskedik, hogy a kő is engedelmeskedjen neki, és elemelkedjen a feltámasztott halott útjából?

Talán, hogy belássuk, hogy a halott feltámasztása a mindenható Isten műve, melyben természetesen mi, emberek nem vehetünk részt. Készen kell azonban lennünk, hogy azt a részt, amelyet ránk bíz, még ha esetleg megfeszítő munka lenne is, és nem oly rövid időtartamú, mint egy kő elhengerítése, megtegyük.

„Lázár, jöjj ki!” – kiáltott a Mester – és már ismét bevonja az emberi segítséget az isteni művébe: „Oldjátok fel őt, hogy járni tudjon”.

Lázár feltámasztása, Jézus szavainak tükrében, a kitartó ima meghallgatása: „Atyám, hálát adok neked, hogy meghallgattál. Én ugyan tudom, hogy mindenkor meghallgatsz, csak a körülálló népért mondom, hogy higgyék: Te küldtél engem”.

Mikor, mennyit, és hol imádkozott Jézus beteg barátjáért? Erről nem szól az írás. Feltételezhetjük, hogy sokat, valószínű már akkortól, mikor a betegséget hírül adták neki. Ha pedig a mi Urunk Jézus sokat imádkozott beteg barátjáért, akkor természetesen, hogy nekünk még többet kell imádkozni beteg hazánkért.

A két jámbor asszony szavához hasonlóan üzenjünk érte: „Uram, az ország, édesanyád királysága beteg”.

A kitartó ima pedig meghallgatásra talál.

Dobos Marianne

A Szentírás szinte észrevétlenül lépett be életembe, anélkül, hogy tudtam volna róla... Kis iskolás voltam Tápiószőlőben. „A legszebb történet” néhány részét kívülről megtanultuk és kórusban mondtuk: „Isten elküldte Gábor angyalt Galilea Názáret nevű városába...” „Augustus császár idejében megparancsolták...” És így tovább...

1940-től Szegeden voltam középiskolás. A hitoktatás természetesen kötelező volt. Egyik református osztálytársam kezében gyakran láttam a Bibliát. Rendszeresen olvasta. Én még itt nem tartottam. Amikor papnövendék lettem, akkor kerültem igazán bensőségebb kapcsolatba a Szentírással, és ennek életemben egyre nagyobb szerepe volt.

Kiemelkedő jelentőségű volt számomra a Szentírásról szóló könyvek olvasása. Csak néhányat említek: Prohászka Ottokár püspök úr: „Elmélkedések az evangéliumról” című könyve. Mócsy Imre jezsuita atya könyveit gyakran kezembe veszem, szívesen olvastam és olvasom. Nagy hatással volt rám Belon Gellért püspök úr több írása: „Elmélődések a Bibliáról”. „Ellesett pillanatok.” „Jézus lelkülete.”

Beszámolok végül egy rendkívüli, számomra nagy jelentőségű eseményről, élményről. Isten ajándéka volt számomra, hogy többször is eljutottam a Szentföldre. A legszentebb helyeken volt időnk elmélkedni, elgondolkodni: mi is történt ott. Elolvastam a Szentírás odaillő beszámolóját. Názáretben: itt köszöntötte az angyal Máriát... Itt hangzott el Mária IGEN-je, itt testesült meg az örök Ige. Betlehem: itt született Jézus a boldogságos Szűz Máriától. A Táborhegyen, Jézus csodálatos színeváltozásának színhelyén jó volt elmondani: „Uram, jó nekünk itt lennünk”. Az utolsó vacsora terme: amikor minden idegen elment a teremből, rázendítettünk az énekre, kis módosítással: „Itt lett a kenyér Krisztus testévé, itt vált a színbor Jézus vérévé...” Azután: „Zálogát adtad, ó, Jézus örök szeretetednek”.

A nyolc boldogság hegyén idegenvezetőnk elolvasta arám nyelven a nyolc boldogságot egyenként, én pedig ugyanazokat magyarul. Rendkívüli hatással volt rám. A szentsír: üres...

Amikor olvasom a Szentírást, egyre jobban átélem az üdvösségtörténet csodálatos

eseményeit. Azóta, hogy a Szentföldön jártam, lelki szemeimmel látom a szent helyeket, Jézust, az embereket, és szinte hallom Jézus szavait is.

A Szentírás számomra Jézussal való személyes, bensőséges találkozás. Jézus megszólít engem, hallgatom szavait. Csend. Azután én is megszólítom Őt: az imádás, dicsőítés, hálaadás szavaival. És az ő bátorítására elmondom kéréseimet. A Szentírás a világgosságnak, eligazításnak, erőforrásnak kifogyhatatlan kincseshányója. Gazdagságából mindennap meríthetek... Meríthet mindenki, aki hittel, nyitott szívvel olvassa.

Soha nem tudom eléggé megköszönni Istennek két legnagyobb ajándékát: az Eucharisziát és a Szentírást. Papi hivatásom alakulásában óriási szerepe volt, van.

Püspöki jelmondatom az emmauszi tanítványok története alapján: „Maradj velünk, Jézusunk!” Ő az Eucharisziában és Igéjében is mindig velünk van. Milyen öröm és boldogság ez nekem, nekünk, Krisztusban hívőknek.

Katona István

Életem végén tartok, 89 évesen valószínűleg a maradéknak is már a legvégén. Így arra a sorskérdésre, ami föl lett téve néhányunknak, a válasz bizonyára tapasztalati előzmények elmélyült összegzéséből és belső vallomásból indul ki, de sok irányból, sokféle és mégis pillanatnyi korhelyzetből, életfilozófáló elviségből, elvi és gyakorlati átgondolásból születik meg véglegesen. De a valószínűleg legöregebb megkérdezett és válaszadó – ráadásul egy minden szóért felelősséget vállaló pap és egykori szakteológus a következőkben – „magasabb feszültségből” és mélységi dimenzióból, metafizikai vízióból fog próbálni meríteni.

Mert az emberi élet, sőt egyszerűen a *lét* – a legmélyebb misztérium. És látom megjelenni az embert – gügyögő csecsemő-csodaként, döcögő kis-emberként, betyárosodó kamaszként, megéredő felnőttként; látom őt életutat keresőn, alkotóként, világot alakítóként, férfiként, nőként, összetört öregként, aggastyánként, és feltör belőlem a kiáltás: mi ez? Kik ezek és minnek az egész? És a válasz (ha ez válasz!?) a világtörténeti régiók százezer esztendő mélységeiből: zürzavaros káosz, kavargó, zsongó, milliónyi variáns, cél, eszmék és eszmények, filozófiák, álmok és tudományok, alkotások kataklizmáival, vajúdasával és kereséseivel... Aztán egy kegyelmi órában feltűnik a fényesség, s egy emberi lény, aki ezt a mondatot meri kiejteni az ajkán (a bibliás szemtanúként rögzítette): „Én vagyok az út, az igazság és az élet” (Jn 14,6), és már tudom a választ a feltett kérdésre. Ő az eszmény és vezető, és az általa képviseltek az *élet értelme*: Jézus Krisztus, a megváltó Isten-ember. És a Biblia (az Ószövetség előkészítőként, az Új pedig az isteni terv teljes feltárására és bemutatására) a könyvek könyve, az egyetlen igazi tudomány a misztérium megismerésére, hogy mi ez a világ, mi benne az ember, az én életem is. Az egész eredője és összefoglalója Ő, a mindenható Isten. Aki mindent megalkotott, útjára indított és visszavezeti önmagához, és aki *örök életet* ad mindennek és mindenkinek...

„Jöjj el, Urunk Jézus!” (Jel 22,20)

Dr. Koncz Lajos

A Biblia az Istennel való kapcsolatomban egyik legfontosabb eszköze: Isten létéről és gondviselő jóságáról tanúskodik számomra. A Biblia olyan, mint egy templom. A templom minden pontja tiszteletet érdemel, de különösen a szentélye, ahol a legintenzívebben érezhető Isten jelenléte. A Biblia minden könyvét tisztelettel olvasom, de leginkább az evangéliumokat, melyek a legérzékeltetőbb közelségbe hozzák számomra Jézus Krisztust.

Már gimnazista voltam, amikor – irodalomórára készülve – először olvastam végig a négy evangéliumot. Azóta több, mint húsz év telt el, de máig emlékszem rá, milyen nagy lelki élményt jelentettek számomra ezek az olvasással telt esték. Azóta megértem Nyehljudovot, Tolsztoj *Feltámadás* című regényének főhősét, aki az evangéliumok olvasása által született újjá lelkileg. Szerintem ha valaki nyitott szívvel, nyitott lélekkel olvassa az evangéliumokat, előbb-utóbb egészen biztosan felismeri, hogy Jézus szavai és tettei nem csupán emberi szavak és tettek: Jézus „*valóban az Isten fia volt*” (Mt 27,54).

Mivel az egész Szentírás középpontjában Krisztus áll, a feltett kérdés (mit jelent nekem a Biblia?) elválaszthatatlan attól a kérdéstől, hogy mit jelent számomra Jézus Krisztus és az ő tanítása? Ezzel kapcsolatban annyit tudok mondani, hogy ha az evangéliumokban olvasható krisztusi tanítás (ti. hogy az Isten jó és ezért nekünk is jóknak kell lennünk) nem igaz, akkor az egész életünk nem ér semmit: erőfeszítéseink, áldozataink, jóra való törekvésünk teljesen értelmetlen.

Dr. Sály Pál

A hiteles keresztény élet lehet a megújulás jele

INTERJÚ DR. TERNYÁK CSABA EGRI ÉRSEKKEL (2.)

Előző számunkban olvashatták a dr. Ternyák Csaba egri érsekkel készített interjú első részét, amelyben elsősorban családjáról, tanulmányairól, papi hivatása kialakulásáról, püspöki kinevezéséről, a püspöki kar titkáráként végzett munkájáról és II. János Pál pápáról beszélt. Az alábbiakban az interjú második, befejező része olvasható.

– 1997-ben nevezte ki a Szentatya a Papi Kongregáció titkárává. Mi egy római kongregáció titkáranak a feladata? Jól gondolom, hogy az érdemi munkát nem az elnök, hanem a titkár irányítja?

– Minden kongregáció első számú vezetője a bíboros-prefektus. Az ő feladata a kongregáció irányítása, az intézmény irányvonalának meghatározása, a legfontosabb döntések meghozatala. A titkár vele egységben, őt támogatva, mint első munkatársa és egyben helyettese felelős az operatív feladatok irányításáért, az intézményben folyó munka megszervezéséért.

– A magyar egyházból érkezve számtalan olyan problémával, élethelyzettel szembesülhetett, ami nálunk nem jellemző, de mondjuk Afrikában, Ázsiában, Dél-Amerikában súlyos gond. Hogyan lehetett kezelni ezeket a kérdéseket?

– Sok tanulással kezdődött a kongregációs munka, hiszen meg kellett ismerkednem a konkrét ügyekkel, a kongregáció korábbi gyakorlatával, történelmével, hogy az egyes kérdéseket koherens módon kezeljük. Jól felkészült munkatársaim voltak, akik már ismerték az egyes területek sajátosságait. A kérdések kezeléséhez szükség volt a súlypontok kijelölésére, a hosszútávú tendenciák feltérképezésére és korrekciós metódusok alkalmazására. Ez állandó információcserét feltételezett az egyes országok nunciái, a püspökkari konferenciák és egyes püspökök vonatkozásában, akiknek ténylegesen kezelni kellett a kérdéseket. Nagy türelem, empátia és kitartás kellett ehhez a fontos munkához.

– XVI. Benedek pápáról is kérdezem. Egészen más habitusú ember, mint elődje volt. Hagy-e olyan nyomot maga után, mint II. János Pál? Vagy mint XXIII. János, akit szintén átmeneti pápának szántak, mégis „megrengette” a világegyházat?

Dr. Ternyák Csaba egri érsek

– A XX. században a Szentlélek kiváló pápákkal ajándékozta meg egyházát. Bár egymástól nagyon különböztek, abban mégis közösek voltak, hogy mindegyik egyéni karaktert és színt hozott az egyház életébe. Ne feledjük, hogy II. János Pál 58 éves volt, amikor pápa lett, XVI. Benedek azonban idős emberként került Szent Péter székébe. Amikor utoljára láttam bíborosként, a konklávét megelőző napon, éppen születésnapja volt, amihez gratuláltam neki. Megköszönte, majd elgondolkodva eny nyit mondott: hetvennyolc, és megismételte: hetvennyolc. Az volt az érzésem, hogy nagyon idősnek tartja magát. Mindenesetre az elmúlt három évben az újságok vele kapcsolatban soha nem a koráról, vagy az egészségi állapotáról írtak, sokkal inkább arról, hogy mit tesz. Ennek fő hangsúlyai a hit és a tudomány kapcsolata, valamint az ökumené, különös tekintettel az orosz ortodox egyházhoz fűződő viszonyra, továbbá a liturgia. Szerintem az ökumené területén jelentős előrelépések várhatók az orosz ortodox egyház vonatkozásában, amely nemrégiben kiadta Ratzinger professzornak még 1968-ban írt „Bevezetés a kereszténységbe” című könyvét. Figyelemre méltó, hogy a könyv előszavát az a Cirill metropolita írta, aki a moszkvai patriarkátus külügyeiért felelős.

Aki ismeri a pápa írásait, hallgatja beszédeit, megcsodálhatja azokat a szellemi magaslatokat, ahová olvasóit, hallgatóit vezeti. Könyveit olvassák ortodoxok, protestánsok és nemhívók is. Előfordul, hogy szellemi fölénye egyes körökben gyűlöletet és elutasítást, sőt talán félelmet vált ki, mint amikor legutóbb a római Sapientia egyetem néhány tanára és hallgatója megakadályozta, hogy az egyetemen beszédet mondjon. A pápának a hit és az értelem kapcsolatáról tartott előadásai, vagy a semleges állam mibenlétéről vallott felfogása értelmiségi körökben nagy visszhangra talált szerte a világban. Különösen emlékezetes az a Bajor Katolikus Akadémia rendezésében zajlott dialógus, amelyet 2004 januárjában még mint Ratzinger bíboros folytatott Jürgen Habermassal, aki korunk egyik legjelentősebb szabadelvű filozófusa és társadalomtudósa. A dialógus a szabadelvű állam morális alapjairól szólt. A német tudós itt kimondja, hogy a filozófiának tiszteletben kell tartania a vallást, sőt Habermas úgy fogalmaz, hogy „a filozófiának jó oka van arra, hogy hajlandó legyen tanulni a vallási hagyományokból”. Úgy tűnik, hogy nemcsak a filozófiában, hanem az egyház társadalmi szerepének értékelése vonatkozásában is a pápa által felvetett pozitív semlegesség gondolata Nicolas Sarközynél, az új francia elnöknél tevékeny szimpátiára talált. Ez annál is inkább elgondolkodtató, mert éppen Franciaország volt az utolsó két évszázadban a szekularizáció élharcosa. Szerintem, a világ paradigmaváltás előtt áll. A vallási botfülűek korszaka lassan leáldozóban van. Azt hiszem, hogy olyan folyamatok kezdetén vagyunk, amelyek nagyban köthetők XVI. Benedek pápa szellemi kisugárzásához. Erről jövendölt még a múlt században a francia gondolkodó, André Malraux, aki azt mondta: a XXI. század vagy vallásos lesz, vagy nem lesz semmilyen.

– *A világegyház központjából egy egyházmegyébe került. Tudom, hogy egy kicsit provokatív a kérdés: melyik a „nagyobb”?*

– Nem sokkal egri kinevezésem után megkérdezte tőlem egyik barátom, hogy hány papja van az egyházmegyémnek. Amikor mondtam, hogy kb. 200, nevetve így

kommentálta: „az semmi, ahhoz képest, hogy eddig több mint 400 ezerre kellett figyelned”. Bár ezek a számok megfelelnek a valóságnak, mégis jogos a kérdés, hogy melyik nagyobb. Ugyanakkor megválaszolhatatlan. Olyan, mintha azt kérdeznék: melyik nagyobb, egy nagy torta kis szelete vagy egy kicsi, de teljes torta? A Szentatya munkatársaként az egyház életének egy szegmenséért voltam felelős, most pedig az itt élő minden emberhez szól a küldetésem: papokhoz, hívekhez, istenkeresőkhöz, kiábrándultakhoz, nemhívókhöz, fiatalokhoz és idősekhez egyaránt. Feladataim: igehirdetés, pásztorkodás, az ügyes-bajos dolgok intézése, szentségek kiszolgáltatása, tanúságtétel, és még sorolhatnám.

– *XXIII. János pápa és a II. vatikáni zsinat óta az egyház, illetve az egyháziak mindennapos feladatává vált, hogy rendszeresen figyeljék „az idők jeleit”. Érsek úr mit olvas ki a mai idők jeleiből? Most, a XXI. század elején mire kell odafigyelni a magyar egyháznak, vagy – ha lehet még tovább szűkíteni a kört – az egri egyházmegyének?*

– Azok a tendenciák, amelyek a mi egyházmegyénkben jelentkeznek, úgy látom, hogy legnagyobb részben nem helyi jellegűek, sokkal inkább országos, sőt európai jelenségek – olykor némi késéssel jelentkező – itteni megnyilvánulásai. Ezért „az idők jelei”, véleményem szerint, lényegesen nem különböznek Egerben, Budapesten, Bécsben, vagy Rómában, éppen az „idők” egyik jelének hatásaként, ami kétségtelenül a globalizáció, annak minden hátrányával és előnyével együtt. A másik ilyen jelenség, amelyet mindannyian ismerünk, és amely végighúzódik az egész üdvtörténeten, a hamis istenek és az igaz Isten imádásának a rivalizálása, amit az Őszövetség prófétaí úgy hívtak, hogy: bálványimádás. Akik Istent lélekben és igazságban imádták, azok mindig kisebbségben voltak és a bálványimádók voltak többségben. Ma is így van ez. Természetesen a bálványok mindig változtak, ez egy kicsit divat kérdése is, hogy ki, vagy mi az éppen aktuális bálvány. De a főbálvány, a mammon, az nem változott, csak egyes időszakokban nyilvánvalóbb, hogy a pénz és még minden, ami ezzel összefügg: a jólét, a kényelem, a gazdagság. Az, amiről Jézus azt mondta: az ember gyűjtöget, de nem tudja kinek. Esztelen, még az éjjel számonkérlik lelkedet. Ez persze nem jelenti azt, hogy a mai bálványimádók mind gazdagok lennének. Sőt, legnagyobb része kifejezetten szegény, csak virtuálisan birtokolja az áhított javakat a televízió segítségével, amely reklámjai, és gyakran kifejezetten erre a célra készült filmjei segítségével néhány órára feledteti a nézővel saját életét, annak nehézségeit, megoldandó feladatait, és akik így legalább egy időre, és persze nem valóságosan, hanem virtuálisan, mások, a gazdagok, a sikeresek és a hatalmasok életét élik. Persze, olykor megjelennek pozitív figurák is, de többnyire az emberek alantasabb ösztöneiket élik ki a „szép új világ” által felkínált virtuális módon. Az üdvtörténet tapasztalata azonban az, hogy mindig van egy szent maradék, aki hűséges az igaz Istenhez. Ezt tapasztaljuk mi is. Olyan értékek, amelyek eddig az emberiség közkincsének számítottak, mára nagyon meggyengültek. Elsősorban a családra gondolok, de a többi kisebb közösségre is érvényes ez. A falusi ember, akinek élete már nagyobb-részt elszakadt a földtől, nem igényli a korábban természetes kisebb közösségeket. A társadalom teljesen széttöredezett. Az idők jelei között azonban találunk sok pozití-

vumot is. Sok nagyszerű kezdeményezés van, kicsi palánták, amelyek támogatásra és bátorításra szorulnak.

– A pásztorról a Szentírás azt mondja el, hogy ismeri juhait, jó legelőre vezeti, és felüldíti őket. Meglehetősen fíradtak ma a hívek és a papok is. Hol találhatunk ma felüldülésre?

– Ma is a Jó Pásztor az, aki ezt megteszi. Ő az, aki ismer bennünket és jó legelőre vezet minket. Az ő nyájának tagjai vagyunk mindnyájan, hívek és papok egyaránt. Nincs üdvösség rajta kívül senki másban. Nincs más név, amiben üdvözülhetnénk. Ma is érvényes: jöjjetek hozzám, akik elfáradtatok és terheket hordoztok, én felüldítelek titeket. Hol találjuk meg őt? Egyházában, a szentségekben, a szegényekben és rászorulóknban. A Biblia évében hadd mondjam kiemelt hangsúllyal: magában a Szentírásban. Sokat tanulhatunk protestáns testvéreinktől a Szentírás szeretetében, abban, hogy naponta olvasni kell Isten igéjét, amely táplálék, erőforrás és felüldülés. Maga Jézus tanít bennünket általa. Igaz, hogy a szentmisében gyakran halljuk az igét. Vasárnap három szakaszt és még zsolnárt is. De ne elégedjünk meg ennyivel. Olvassuk egyénileg is, hogy általa felüldülést találjunk.

– Melyik főpásztori tevékenység áll legközelebb a szívéhez?

– Erről a kérdésről nekem az jut eszembe, amit egy idős püspöktől tanultam, amikor azt tanácsolta: meg ne mondd senkinek, melyik a kedvenc ételed, mert akkor mindig mindenhol azzal akarnak kedveskedni neked.

– Abban a biztos tudatban, hitben élhetünk, hogy az egyház hajója elsüllyeszthetetlen, hogy – bár gyakran viharban van – mégis célhoz ér. A lelkipásztorkodásban, a hit megélésében vannak olyan elemek, amik soha nem változnak, de talán lehetnek újabb és újabb megközelítések, módszerek. Vannak-e most, lát-e érsek úr megújulásra utaló jeleket itt, a közvetlen környezetünkben? Hol él igazán, hol növekszik ma egyházunk?

– Jézus arról beszél, hogy az egyház olyan sziklára épült, amelyen a pokol kapui nem vesznek erőt. Mégis, nem tudom, hogy Európában van-e bárhol is számbeli növekedés. Félek, hogy ilyen nemigen tapasztalhatunk, talán sehol sem. Sajnos maga a magyarság került egy olyan spirálba, amely a népesség csökkenéséhez vezet. És a határon kívüli vérfrissítés ellenére évről évre kevesebben vagyunk. Nem annyira az újdonság az, ami eredményessé teheti a mai lelkipásztorok életét. Bár tényleg lehetnek új megközelítések és módszerek, mégis a hiteles keresztény élet az, ami a megújulás jele lehet. Ismerek plébánosokat, szerzetesnőket és világi híveket is, akik egészen elkötelezett módon élnek keresztény életüket és körülöttük élet van. Mindenesetre, ha vannak is új módszerek és megközelítések, eredményességük a hiteles életen múlik. Ismerek nagyon eleven plébániákat. Iskoláink is a remény jelei, ahol a jövő nemzedék nevelkedik, vannak lelkiségi mozgalmak, amelyek képesek arra, hogy a hit és az Istennel való barátság élményére elvezessék tagjaikat. Kicsi palántákat látok, amelyeket lelkes emberek ültettek és gondoznak, és ezek minden figyelmet és gondoskodást megérdemlnek. Fontos, hogy a kereszténységet örömteli szívvel éljük meg, hogy hitünkben ne csak tilalomfákat lássunk, hanem egy teljes élet támaszát.

– Bö fél év telt el egri székfoglalása óta. Ez nagyon rövid idő, de ahhoz talán mégis elég, hogy lássa, mit vállalt, mit örökölt, melyek azok a fő témák, amelyekkel elsősorban foglal-

kozniá kell. Kérem, ossza meg velünk egri tapasztalatait. Melyek voltak az első hónapok meghatározó élményei? Beszéljen terveiről, legsürgetőbb tennivalóiról.

– A lelkesedés és a buzgóság egyértelmű és meghatározó megnyilvánulásai mellett érzékelem a fáradtság és a fásultság jeleit is. Tudom, hogy ennek okai messze nyúlnak, hogy sok társadalmi feszültség halmozódott fel az utóbbi években. A munkanélküliség és a szegénység kéz a kézben járnak számos kistélepülésen és városban, amelyek oly nehézre teszik a borsodi és a zempléni tájakon élő emberek életét. Terveim az egyház tervei, az evangéliumot hirdetni, Jézus Krisztusról beszélni, őt megismertetni azokkal, akik nem hallottak róla, vagy akiknek rosszul hirdették az örömhírt. Róla kell beszélni hittel és meggyőződéssel, mert rá van szüksége a világnak, és annak a sok embernek, aki boldogtalan és keresi a boldogságot, de drogban, italban, bűnözésben véli azt megtalálni. A cigányság felemelkedése az ország előtt álló egyik legfontosabb feladat. Ők azok, akik ebben az országban biológiai értelemben a jövőt jelentik. Ha azonban nem sikerül időben civilizált anyagi és munkahelyi körülményeket teremteni nekik, elveszíthetik évszázados kultúrájukat. Ezért saját belső hagyományaikra építve kell segíteni őket. Nagyon hálás vagyok mindazoknak, akik a múltban tettek és ma is tesznek a romákért. Néhány paptestvéremre gondolok, a szalézi szerzetesekre, a ferences kishővekre és a cursillo lelkeségi mozgalomra. Azt hiszem, hogy mégcsak éppen elkezdtuk ezt a munkát, de nagy bizalomra ad okot az, hogy a roma lélek alapvetően vallásos, ezért az evangélium inkulturációja megvalósítható. Anélkül, hogy most prioritásokat akarnék kijelölni, további fontos feladataink között megemlítem a hitoktatást, az ifjúsági munkát és a hivatásgondozást. Ez utóbbit egész lelkipásztorkodásunk és a papnevelés központi kérdésévé kell tennünk. Másutt jó tapasztalatokat szereztek a szemináriumi nyitott napok bevezetésével. A lelkeségi mozgalmak, az ifjúsági lelkipásztorkodás, a családpassztoráció, a betegek gondozása és az öregek felkarolása, a minisztráncsoportok, a szentségi felkészítés, mind-mind fontos feladataink közé tartoznak. Keresztény hivatásokra van szükségünk, és ennek érdekében lelkipásztorkodásunkat egyre inkább a személyességnek kell áthatnia, a korábbi „közösségi” lelkipásztorkodás helyett. Egyre nagyobb az igény a lelkivezetésre, a személyes törődésre. Ma az a sikeres lelkipásztor, aki képes egyénileg is foglalkozni a hívekkel, aki nemcsak prédikációkban és hirdetésekben szól a hívekhez, hanem személyes beszélgetésekben is. Újfajta lelkipásztorkodás ez. Jézus is szólt a tömegekhez, mondott nagy beszédek is, de kedvelte a személyes találkozásokat, vacsorákat, ahol személyre szólóan mondta el tanítását, vagy az emberek kérdéseire válaszolt.

– Aggasztóan megcsappant a hivatások száma. Hogyan gondolja megújítani az ifjúsági passztorációt és a hivatásgondozást?

– A hivatás mindig Isten ajándéka, ingyenes adománya. Éppen ezért első és legfontosabb feladatunk, hogy kérjük az aratás urát, küldjön munkásokat aratásába. Gyakran halljuk azt, hogy imádkozni kell a hivatásokért. Ez már önmagában is jó dolog: tudatosítani az imádság szükségességét. Egy további lépés az, ha egyéni és közösségi imádságainkban, szentségimádásokon valóban megjelenik ez a szándék. A paptestvérektől ezért gyakran kérem, hogy újuljanak meg hivatásukban, örömmel és vonzó

módon éljük azt. Bár sok ilyen nagyszerű papunk van, mégis azt tapasztaljuk, hogy a hivatások száma erősen megfogyatkozott. Tudjuk, hogy az okok között ott található a hit, a jó családok és a gyermekek számának megfogyatkozása. Olykor a legbuzgóbb katolikus családok sem vállalnak egynél vagy kettőnél több gyermeket, és sajnos olyan családok is akadnak, ahol szinte „védekeznek” a hivatás ellen. Tudom, hogy vannak olyan családok, ahol valamelyik gyermek hivatást érez magában, de maguk a szülők azok, akik lebeszélnek erről gyermeküket. Sajnos a híveink körében is tapasztalható ez a fajta bizalmatlanság, vagy a papi, szerzetesi hivatástól való félelem. Ki tudja, mi húzódik meg a háttérben, talán a hivatások társadalmi presztízsének a csökkenése, vagy az az aggodalom, hogy papként esetleg nem élne teljes életet. Úgy gondolom, hogy a családspasztorációban, a házaspár hétvégéken és a különféle lelkiismereti mozgalmakban kell elindítanunk az új hivatásokra nyitott szemléletet. Magam is próbálok javítani a helyzeten, és mindenki számára egyre világosabbá akarom tenni, hogy a papokat tekintem első számú munkatársaimnak. Időm legnagyobb részét is rájuk fordítom, hogy tudják, érezzék, a főpásztor számít rájuk, ők pedig számíthatnak rám. Meggyőződésem, hogy ha többet imádkozunk erre a szándéokra, akkor az Úr meghallgatja kéréseinket, az imádság pedig alakít bennünket is, nyitottabbá, befogadóképesebbé teszi családjainkat.

– *Egyházunk liturgiájában nap mint nap rendszeresen imádkozunk két élő személyért: a Szentatyáért és az egyházmegye főpásztoráért. Érzik, hogy imádkoznak Önért?*

– Mindenkinek szüksége van az imádságra, az elöljáróknak talán még inkább, mint másoknak. Tudom, hogy édesanyámon kívül is sokan imádkoznak értem, amit nagyon köszönök. Kétségtelenül erőforrást jelent ez a tudat, és olykor az ember azt tapasztalja, mintha valamiféle kegyelmi erőtér venné körül. Az imádság az egyház életének szerves része, sőt mondhatnám az az első feladatunk, hogy dicsérjük az Istent. Isten népe ezért jön össze napról-napra, hétről-hétre az eukarisztikus áldozatra, és ezért imádkozzuk az egyház imáját, a zsolozsmát is. Néha előfordul, hogy a liturgiáról hamis kép jelenik meg az emberek tudatában. Olykor azt hiszik, hogy fontosabbak a különféle egyéni, vagy közösségi, egyébként nagyon dicséretes kezdeményezések, mint maga az Isten dicsérete. Holott már az első keresztények is ezt tették. Éppen ebből az imádságos forrásból nyerünk inspirációt, erőt és lelkesedést a karitás, az oktatás és a szegények segítségének nemes feladataira. Ősi hagyomány, hogy Isten népe imádkozik a pápáért, a püspökökért, a papokért, élőkért és megholtakért, miként a püspökök és papok pedig imádkoznak a rájuk bízott közösségért, Isten szent népéért, akikért bemutatják a dicséret áldozatát.

KONCZ LAJOS

Legszentebb feladatunk a tanúskodás

Az alábbiakban dr. Koncz Lajos atya szentbeszéde olvasható, amelyet saját vasmiséjén mondott 2007. november 8-án, a hejőcsabai plébániatemplomban, főképp a vatikáni zsinat programszavainak felidézésére és a nemzettudat ápolására.

Főtisztelendő Püspök Atya, Paptestvéreim!

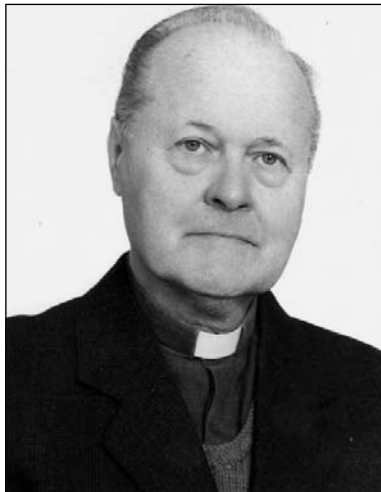
Nagy szeretettel köszöntelek mindnyájakat a jó hívekkel együtt. Főképp a drága paptestvéreket, az általam nevelteket, az általam tanítottakat, az általam oltárhoz segítetteket különösen: boldog életemnek Istentől megáldott értelme és szépsége ragyogása ti vagytok!

Ha van most ezen a 65 éves évfordulón köszönni való, akkor ez az, hogy ezt a kegyelmet adta nékem, ezt a karizmát, ezt a képességet, ezt az erőt a jóságos Isten, amivel nemcsak az Úr Jézus Krisztushoz tudtam mozgósítani a rámbízottakat, nemcsak az örömhírt tudtam

hirdetni, hanem papok tucatjait tudtam indítani az Úr oltárához. Mozgósítani úgy is, még mint gyermekeket, és tovább, mint főlleszteltek és Isten országának munkásait!

Ezt tehettem úgy, mint nagyon törekeny életnek indult gyermek, hiszen szüleimnek előttem két fiúgyermeket kellett eltemetni az első világháború előtt és alatt is. Torokgyík végzett velük. Az idősebbek ismerik ezt a rettenetes, gyilkos, katasztrófális betegséget és bajt. Én is gyenge gyermeknek születtem, törekenynek, 1919-ben, alig jött haza édesapám a háborúból, '18 augusztusában. Hogy indult az élet? Jött a Trianon – de én még Nagy-Magyarországon születtem, a Magas-Tátra alján, én mindig olyan magyar voltam, aki a Nagy-Magyarországon való születést tekintetem életem gyönyörűségének, soha nem is tudtam és nem fogom elfelejteni. Ti se felejtsetek el, és ne felejtse el ez az ország, hogy ehhez a Nagy-Magyarországhoz nekünk az Istentől adott szent törvény szerint ezeréves jogunk van.

1923-ban már vagonban voltunk, az akkor alig megszületett kicsiny hűgocskámmal együtt, szüleimmal; a csehszlovák kormány kiutasította édesapámat, és Salgótarján volt a következő hazám. Ezért ahogy rátok nézek, eszembe jut, hogy a világtájak melyik részeiből vagytok, vagy lehetnétek együtt, ha el tudnátok mindig mindenhová jönni, Ipolytarnóctól egészen a szatmári részekig, végig a határ mentén. Az egyházmegye csonka részei családjainak öléből regrutálódott az egyházmegye papsága,

Dr. Koncz Lajos

ahogyan én is abból jöttem. Már 10 évesen kétszer kellett műteni – ezt csak azért mondom, hogy lássátok, mekkora éltető erő és jóság uralkodik a mi jóságos Istenünkben –, csak a manduláimat kétszer kellett kivenni, volt vakbélműtétem, mindenféle további operációk, összesen három, volt tüdővérzésem – akkor már papként Ragályban 11 filiát kellett ellátnom –, de a jó Isten mégis éltetett és 88 esztendővel itt vagyok még mindig köztetek. Ennyire segít, ennyire tud segíteni a hatalmas és jóságos Isten. És ennyire kell nekem és kell nektek mindnyájatoknak az éltető Isten szeretetét megköszönni.

Drága testvéreim, ez az egyik karizma, és ez az egyik hála, ami a szívemben él. A másik pedig az, amit a papi munkából is a legtöbbre becsülök, azért adok hálát a jóságos Istennek, hogy erőt adott szívemnek, szavaimnak, életemnek, hogy a papi pályára tudtam mozgósítani a fiataloknak, hogy úgy mondjam, elég nagy tömeget. Biztos, hogy több tucatnyian voltak, hiszen csak a salgótarjáni három év alatt 12 ifjút tudtam az ország különböző területére elindítani világi papnak egyik vagy másik egyházmegyébe, elsősorban az egribe, a rozsnyóiba, a kassaiba, a szatmárba, de más egyházmegyébe és szerzetesrendbe is. És aztán – papnevelő voltam életem nagyobb részében!

Testvérek, Istentől való kegyelem volt az is, amikor az ózdi 9 ezüstmiséis ünnepén prédikálhattam a nyáron. Ott is ezt köszöntem meg nekik, és a helybeli plébános atyának, aki az ezüstmisések között volt, hogy ezt tudták nyújtani a jó Istennek: mozgósítani a fiataliságot ministránsnak, templomba járó fiatalnak, és aztán az oltárhoz, azért, hogy egész életem keresztül az ő szolgálatára, az Isten országának építésére éljenek.

Igen, kell nekünk a világiakat is mozgósítani, az is a feladatunk, tanítani, de még inkább legszentebb feladatunk *nem a tanítás, hanem a tanúskodás*. A szó, annak elemzése, és evangéliumi hirdetése nem tőlem származik, hanem jó 30–35 évvel ezelőtt írta le VI. Pál pápa élete utolsó éveiben a *küldetés szavát a jövőbe*. Ő volt az a pápa, aki váltott az egyházban a mai világhoz való igazodás területén, kezdve a vatikáni zsinaton.

Mi, idős papok, főképpen az olyan idősek, mint jómagam, tudjuk, hogy egy másfajta egyház volt az, ami a 19. és 20. században, annak első felét jelentette. Teológiában, igehirdetési módszerben, világhoz való hozzáállás viszonyában is, mert a zsinat, az 1962 és '65 között lezajlott hatalmas, világtörténelmi jelentőségű esemény megmozdította az egyházat. VI. Pál pápa volt az, aki ennek a mozdításnak a szavait, mondatait, programjait kidolgozta enciklikájában, és kiadta az Evangelium nuntian-dit 1975-ben, 3 évvel a halála előtt. Utána még tovább mozdított az egyházon azzal, hogy elküldötte nekünk II. János Pál pápát, az új korszak új egyházát, új, de igazán új és igazi Magyarországnak, keresztény Magyarországnak pápáját, az ezt meghirdető pápát, és azt a mozgatást, azt a pasztorációs programot, amelyet ő lehelt bele az egyház életébe. A szavak, amelyek erről beszélnek, a tanítás és a tanulás, ez az, amit VI. Pál pápa bevitt az enciklikájába. És ami a lényegét foglalja össze. A vatikáni zsinati tanítás egyik programját, és mindazt, amit nekünk a jövőben sosem szabad

szem elöl tévesztenünk: nem annyira tanítást kér tőlünk most a világ. A világról úgy beszél az enciklikájában VI. Pál pápa: valakik itt élnek köztünk, és másképpen élnek, mint mi. Ahogyan fölfogják az életet, szolgálatnak, akik annyit imádkoznak, akik annyira másféleképpen állnak hozzá egy csomó dologhoz, akik a templomot szeretik, akik a gyermekeket akarják az életükbe, akik nem az egyéni jó életet keresik, hanem mások számára vannak itt. Végtelen szeretettel, odaadással élnek, hirdeti az enciklika: ezek a keresztények, ezek a más emberek, ezek az Istent és embert szerető emberek. És a világnak nem annyira tanításra van szüksége, mint tanúkra, akik ezt az életet mutatják meg a világnak.

Papok, testvéreim, hívek, pásztorok, mindenkinek az életével kell így tanúskodni a mi Urunk, Jézus Krisztus és az Isten országa mellett. Nem beszélni kell, tanúként kell ott állni a világban az emberek között. Magyar önfeláldozás, keresztény hit, emberség teljes odaadása, és ezt mutatni a világnak, hogy 2000 év óta ez a miénk, ezt nekünk csinálta a mi Urunk, Jézus Krisztus. Ezért mondta, hogy menjetek el az egész világra és hirdessétek az örömhírt, erről kell tanúskodni. Erre kell rátenni az életünket, és ezért fogjuk megkapni az örök boldogságot.

Drága testvéreim, köszönöm, hogy segítetek ezt a *csodálatos hivatást megköszönni a jó Istennek*, hogy élünk ennyi éven keresztül, és mindenki saját életén keresztül is megköszöni, hogy ennek lehetünk mi a végrehajtói, megvalósítói és boldog részesei itt, ebben a világban, és majd odaát is, az Isten országában. Amen.

Azért, mert ő Mindszenty volt

Az 1956-os rádiószózat közben

című könyve (1980) német fordításához írt előszavának befejezése: „Wehe uns, wenn wir ihn vergessen! – Jaj nekünk, ha elfelejtjük őt!”

Christine Arnothy – a történelmi hűséget ugyan nem tisztelő – A fogoly bíboros című könyvét „róla mintázta”. A Nyugaton korábban megjelent műben a hercegprímás a fogságban meghal. Olvasóit így nagy meglepetés érte, amikor Magyarországról számúzve Bécsben a nyilvánosság keresztútjába került. A könyv írója deklaráltan nem katolikus, de könyve itthoni kiadásának (1991) előszavában (miután a bíboros – fiával együtt – fogadta) így ír: „Életem különös ajándéka, hogy megmutathattam neked azt az embert, akit őszintének tartok Istennel való kapcsolatában... Ott és akkor ebben az emberben felismertem a határtalan elhivatottságot. Csodálatos érzés legalább egyszer az életben átélni egy ilyen találkozást.”

Mészáros István: Mindszenty „a rózsafüzér bíborosa” volt.

Jakubinyi György gyulafehérvári érsek (Esztergom, 2005): „A szent szegénység, a szent tisztaság és a szent engedelmisség nála az életszentség útja volt”.

2006. november 25-től a bécsi Ir-galmas Rend kórházának főbejáratán belépők a mártírsorsú XX. századi magyar hercegprímás szobrát – Rieger Tibor alkotását – pillanthatják meg elsőként. Az avatásra érkezők (anyországiak, az óhazától elszakadtak) tudták, hogy „kihez” és miért jöttek. Seregély István, a szentmise főcelebránsa, P. Szőke János, a boldoggá avatás posztulátora, Márfi Gyula veszprémi érsek, a szobor leleplezője a múltját méltató és a jövőnek szóló üzenetét tartalmazó beszédek is tartottak, ami ottani ismertségét persze fokozta. Mégis a jelenlevő Kozma Imre atyától – elmondása szerint – megkérdezték, hogy de hát miért is kapott szobrot? Hosszú magyarázkodás helyett ő a címbeli frappáns választ adta.

Werenfried van Straaten flamand származású premontrei atya Közi Horváth József Mindszenty bíboros

König bíboros-érsek temetési prédikációjából (1975 május): „Mártír volt, aki csodálatos helytállással viselt el testi és lelki szenvedéseket, egyházához és népéhez mindvégig kitartó hűségben. Egy olyan korszakunknak vértanúja, amelyben új mártírtípust teremtett az ideológiai és politikai okokból támadt vallásüldözés...”

VI. Pál a halálhír vételekor: „A halál olyan lángot oltott ki a földön, amely ragyogó fényével bevilágította az egyház útjának utolsó évtizedeit”. (Annak ellenére, hogy ő volt az, aki vitatható egyházpolitikai szándékok kényszerében – Ostpolitik – megfosztotta hivatalától.)

Ismét König bíboros: „Defunctus adhuc loquitur” – „Holtában is beszél.” Ezt sokan – jelentéktelen személyemmel együtt – mai megváltozott korunk (századvég, XXI. sz.) új nyugati viszonyaira vonatkoztatva is igaznak tartjuk.

Dr. Szántó Konrád OFM könyvéről, 1992, Czoborczy Bence felelős szerkesztő: „A kommunizmusnak sem sikerült... Krisztus testét, az egyházat elpusztítani”. Hazánkban sem. Ez a mostani új kihívások (részletezés később) okán sem fog bekövetkezni, de ezért kell(!) a hercegprímás példája és agyunkba vésett, szívünkéből továbbsugárzó, majd kovászként ható üzenete.

Közel másfél millió magyar imádkozik boldoggá avatásáért, példaképpé emeléséért. De a létszám és a tényleges ismeret és célkitűzés mindenben fedi egymást? A világi média, sőt a magyar egyház teljessége (!) elismerően foglalkozik személyével? Az előbbi biztos nem, az utóbbi sem maradéktalanul. Csak egyetlen példa: az 50. évfordulóra kiadott hangarchívum-anyag 1956-ból – számomra döbbeneként hatóan – „törölt” csodálatos rádiószózatát.

A sommás – lényegre törő – eddigi idézetek már biztos kontúrokat rajzoltak egy olyan emberről, aki azért kapott Bécsben is szobrot, „mert ő Mindszenty volt”. Csak silány próbálkozás egy ilyen embernél „a kontúrok kitöltése”. A teendő itt mégis ez.

1892. március 29-én született a Vas megyei Csehimindszenten, földműves szülőktől. Édesanyja: Kovács Borbála, édesapja Pehm János. Családi nevét 1941-ben változtatta Mindszentyre. 1915. június 12-én szentelte pappá gróf Mikes János. Másfél évig káplánkodott a Vas megyei Felsőpatyon, ahol befejezte „Az édesanya” című könyvét. Máig nem tudtam elolvasni, de létezésének tényéről édesanyám halálával szinte egy időben értesülve mélyen át tudtam érezni az ő szenvedését is, aki nemhogy édesanyja temetésére, de sírjához sem juthatott el soha. Híveinek sorsát nem csak a közösségi élet átlagában, hanem nagyon sokszor egyedi életviszonyaikban is követte. Nevének közelében a karrierista szót még leírni is merényletnek számít, mégis hittanári munkájától a felelősség (!) ranglétráján előrehaladva 1944 tavaszától veszprémi megyéspüspök. Személyében a két világháború között és alatt történelmi tanulmányok íróját (pl. Padányi Bíró Márton élete és kora...), templomok, iskolák, egyesületek alapítóját, működtetőjét tisztelhetjük. Mindig belefolyt hazája sorsdöntő eseményeibe is (pl. zsidó honfitársaink védelme, a Szent Korona hazai sorsa...) Szervezőképességének és személyes bátorságának egyaránt tanúbizonysága, hogy négy főpásztori aláírással ellátott tiltakozó memorandummal Budán felkereste – Szálasi hatalomátvétele után – Szöllösi miniszterelnök-helyettest. Bevallottan azonnali letartóztatását várta. Ez csak két hét

múlva következett be, ottani tiltakozása miatt. Amúgy mindszentys makacssággal. Rendőröktől ugyan kísérve, de a járdákon csodálkozó tömegnek főpapi ornátusban áldást osztva. Tíz nap és kilenc ötödéves papnövendéket pappá is szentelt. Igen, ott a börtönben! Majd következett Sopronkőhida, a véstörvényszék, a kivégzések közelsége. Szálasi csak harmadik börtönőre volt, mert Károlyi Mihály és Kun Béla kalandos retorzióit is elszenvedte.

Világosan látta a szovjet megszállás várható következményeit. Erkölcsi tartása azonban nem engedte, hogy alázattal „közeledjen” Vorosilovhoz, mert mint mondta: nem csúfolhatja meg több tízezer magyar nő szenvedéseinek emlékét. Népét körleveleiben, beszédeiben óvta a kaotikus helyzetek bűnre történő csábításától. Felemelte szavát a délvidéki magyarellenes pogromok borzalmai ellen. Ő a kormány helyett is tájékoztatta erről a nyugati hatalmak vezetőit.

1945 októberében hercegprímás, az érvényes államrend szerint akkor(!) az ország első közjogi méltósága, aki „készen áll az alkotmányban biztosított állampolgári és emberi szabadságjogoknak a megvédésére”. A háború utáni hazai állapotokról hihetetlenül részletes szociológiai tanulmányt találhatunk emlékiratai Nyomor és karitász című fejezetében. Árpád-házi Szent Erzsébet ma is aktuális példájára hivatkozva a Magyar Karitász részére igen fontos bel- és külföldi forrásokat megnyitva, így tudta azokat a legsürgősebb célokra fordítani. „Külpolitikailag” a benesi dekrétumok és szörnű folyományai ellen egyházi vonalon is(!) próbált harcolni. Beran prágai érseknél annyit elért, hogy kizárólag egyházi kérdésekben hajlandó lett volna fogadni, de a csehszlovák kormány még ezt is meghiúsította. De ugyanúgy elítélte a (részben) politikai kényszerből végrehajtott magyarországi kitelepítéseket is. A párizsi béketárgyalás ügyében is hallatta könyörgő hangját. Az itthoni letartóztatottak, internáltak sorsát is figyelemmel kísérte, és nemegyszer – engedély nélkül – addig sétált a tiltás ellenére a börtönök, táborok kapujában, amíg ajtaik a makacs hercegprímás előtt meg nem nyitattak. Nem a tényleges háborús bűnösöket védte, hanem az ártatlanokat, de a bűnösök emberi jogait is. A fenti időszak egy része alatt már bíboros (1946. febr. 21.). Késve érkez(het)ett, de XII. Pius pápa jóslatával távozott: „A 32 közül te leszel az első, akinek vállalnod kell a bíborszínnel jelzett vértanúságot”. 1948 decemberéig a kommunista jogtalanság ellen – amit tehetett, azt megpróbálta. A végső hadjárat előtt realitásérzékére és emberségére jellemző híveihez intézett üzenete: „Kegyetlen választás elé állít ma az élet sok katolikus lelket: választania kell az emberi lét fenntartásának lehetősége és az emberi tisztesség, a keresztényi becsület, a katolikus hűség között. Akinek megadatott a szent hősiesség kegyelme, menjen a keresztény katolikus jellem egyenes útján...” de „nem kívánom azt, hogy személyem miatt egyetlen hívő is kenyerét veszítse.”... „Ha ellenem tiltakozó íveket aláírnak, abban a tudatban tehetik, hogy ezt nem szabad elhatározásból teszik.” A külföld felé is világosan üzent: „Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben. Nem mondok le érseki tisztemről. Nincs vallanivalóm, és semmit sem írok alá. Ha mégis megtenném, az csak az emberi test gyengeségének következménye, s azt eleve semmisnek nyilvánítom.”

1948 karácsonyán tartóztatták le, majd testi és lelki kínzásokkal előkészített koncepciós pere után – végső soron kivégzéstől is fenyegetetten (fellebbezés) – elkezdte életfogytiglani büntetésének letöltését. Személyesen, családi körben követtem perének rádióközvetítését, a külföldi adók csalásokra utaló hangfelvétel-elemzéseit, édesanyám magyarázatait. Innen kezdődik számomra a tisztelete.

Egy szép versrészlet (1949 karácsony)

*Kemény az éj, a véres cella mélyén
a Sátán áll őrt kinn az éjszakán
és akit őriz, annak nincsen társa,
csak a világot vádoló magány.
Körötte szurony, géppisztoly és börtön
s hol a Halál a szolgává tett földön
a mártirokból légiót soroz:
Ti szabad népek! Moszkva bilincéből
üzen néktek a fogoly bíboros.*

Hallgattuk éveken át a madridi rádió adászáró mondatát is: „Mindszenty hercegprímás, imádkozz népedért! Még jöni kell, még jöni fog egy jobb kor.”

A világ tiltakozása, a hercegprímás betegsége, az állami elnyomás enyhülése miatt annak örülhettünk, hogy Püspökszentlászlón, majd mint emlékirataiban írja, az ÁVH „vendégeként” Felsőpetényben házi őrizetbe került, ahol mint börtöneiben (csak kis-sé szabadabban) rendíthetetlenül folytathatta – saját elemi életfeltételeit korlátozva – ájtatosságait. Életét most már csak Istennek tudta felajánlani, de bizonyára tudatában volt, hogy a szögesdrótok, de még a börtönfalak sem állíthatják meg „a remény rádióhullámain”, amit példája(!) egyházának(!) sugárzott. Tehát állt Istenért, egyházért és hazáért.

1956. október 23. délutánján felcsillant a remény. Súlyos véráldozatok árán 1956. október 30-án már az is elhangozhatott a Szabad Kossuth Rádióban, hogy: „a Magyar Nemzeti Kormány megállapítja, hogy a Mindszenty József bíboros hercegprímás ellen 1948-ban indított eljárás minden törvényes alapot nélkülözött, az akkori rendszer által ellene emelt vádak alaptalanok voltak. ... A Magyar Nemzeti Kormány kijelenti, hogy ... az elrendelt jogfosztó intézkedések érvénytelenek, és ennek következtében a hercegprímás minden állampolgári és egyházi jogát korlátozás nélkül gyakorolhatja. Aláírás: Nagy Imre miniszterelnök”. Előtte rábeszéléssel (ÁEH), később fizikai erőszakkal, majd csellel megpróbálták máshová vinni, elrabolni.

Kiszabadítása után első rádiónyilatkozatában üdvözli a forradalmat, szabadsággharcot, majd beszédet ígér a kibontakozás útjáról, amely november 3-án, este el is hangzott. A Szabad Kossuth Rádió neves bemondója, és a várakozásteli ország történelmi pillanatot élhetett át, amikor felhangzott: „Mindszenty József esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása szózatot intéz a világhoz és a magyar nemzethez”. A beszéd teljes vezérfonala az emberi méltóság, az egész világra(!) kiterjedő közjó (igazsá-

gosság, önrendelkezés, béke) eszméinek alkalmazása nemzetünk akkori helyzetére. Mint mondta: „Sorsunkhoz oly közel hajolva, hogy mondanivalómnak meglegyen a gyakorlati érvénye mindnyájunk számára”. Szólt a munkafelvétel elsődlegességéről, a semlegesség helyesléséről, pártatlan bíróságokról, a magánbosszúk elkerüléséről, nemzeti kincseink (pl. urán), illetve munkánk gyümölcse feletti jogos rendelkezésünkről, a nacionalizmusok kölcsönös felszámolásáról. Jósomszédi viszony a szomszédos országokkal és kölcsönös megbecsülés „a nagy Amerikai Egyesült Államokkal és a hatalmas orosz birodalommal egyaránt”. Határozottan érvelt „az orosz fegyveres erők mielőbbi kivonása” mellett. Figyelmeztetett minden magyart, „hogy a gyönyörűséges egység októberi napjai után ne adjanak helyet pártviszályoknak és széthúzásnak”. Természetesen egy idő után ellenőrzött szabad választásokat igényelt. Célul tűzte ki a vallásszabadság maradéktalan biztosítását, „a katolikus egyház intézményeinek(!) és társulatainak(!), köztük sajtójának visszaadását”. Hangsúlyozta, hogy „nem helyezkedünk szembe a történelmi haladás igazolt irányával, sőt az egészséges fejlődést mindenben előmozdítjuk”. Természetesen kitért az egyházi(!) vonalon fennálló hibák, hiányosságok kijavítására. Legfontosabb mondata talán: „Hangsúlyoznunk kell azonban a tennivalók tárgyi foglalatait: jogállamban élő, osztály nélküli társadalom, demokratikus vívmányokat fejlesztő, szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátozott(!) magántulajdon alapján álló, kizárólag kultúr-nacionalista nemzet és ország akarunk lenni”.

Hogy ez az egész beszéd Kádáréknak miért nem tetszett? Érthető és könnyen meg-, illetve a beszédbe belemagyarázható. Címszavak: semlegesség, nagybirtokrendszer(?), tőkés restauráció(?), magántulajdon, a vallás visszahelyezése jogaiba, a valódi(!) jogállam és demokrácia. Ennyi bőven elég. A nagybirtokrendszer igényéről szó sem volt, amit emlékirataiból két idézet is bizonyít: 1. 1945: „Adja Isten, hogy az új birtokosok boldogulása vigasztalja az egyházat veszteségeiért és gondjaiért”. (A földreform elvette a célvagyont, így iskolák, kórházak kerültek nehéz helyzetbe.) 2. „Mindig sajnáltam, hogy nálunk legkésőbb az I. világháború alatt nem valósult meg a földreform... így a magyar nagybirtok 1920-ban nem cseh, román és szerb tulajdonba kerül, hanem megmarad a magyar nép kezében.”

De nézzük a XXI. századot! A beszéd felkonferálása – a kommunizmus örvendetes bukása utáni, nem éppen dicséretesen alakult világhelyzetre – a véletlen kiszámíthatatlansága révén telitalálat. Ma is „...szózatot intéz a világhoz”!... Ugyanis hol van ma XIII. Leó (1891), II. János Pál által is hivatkozott keresztény szociális társadalmi tanítása az értékekről, az emberi méltóságról és a közjóról? Ma ott tartunk (országunkban a történelem és alacsonyabb kezdeti gazdasági szint miatt még rosszabbul), hogy az atomizálódás, a mérhetetlen önzés, igazságtalanság, korrupció, erkölcsi relativizmus, a társadalmi különbségek mérhetetlen növekedése nemzeteken belül és nemzetközi vonatkozásban egy önmagát felfaló világtársadalomhoz vezethet.

1956. november 4-től 1971. szeptember 28-ig az amerikai követség (általa nehezen viselt) vendége. Pápai ünnepélyes fogadtatás után 1971. október 23-án Bécsbe érkezett a Pázmáneumba, ahonnan számtalan pasztorációs utat tett. 1973. novem-

ber 1-jén VI. Pál pápa lemondásra kérte fel. Válaszában érvelt ellene, de 1974. február 5-én a Vatikán és Budapest egyidejűleg jelentette be, hogy az esztergomi érseki szék megüresedett. Elfogadta a döntést, de másnap nyilatkozott arról, hogy nem önként cselekedett. Innentől nem használta címét, de magas kora ellenére is további hosszú, fárasztó utakat tett.

1975. május 6-án 14.15-kor visszaadta lelkét Teremtőjének. Teste Mariazellben, majd az esztergomi bazilikában talált végső nyughelyet, szellemi üzenete azonban élő, nekünk szól.

„Mielőtt szemeim megtörnének, nem az ember, nem pusztán érzelem, hanem Isten és őseink mondatják velem, és azt szeretném minden magyar párnája alá tenni, legyen bárhol a széles világon, hogy ne legyen nyugta az ösztökétől halála órájáig. A megmaradt kevésből újra kell építenünk a hazát. Ez a dolgunk ezen a világon! Ettől megszabadulni nem tudunk, csak elbújni előle. Tegyétek félre a versengést, a mértéktelen személyes nagyravágyást, a ki, ha én nem magatartást! Mindenki ott tegye meg a magáét, ahová az élet állította. Legyen a családban gyermek, Isten akaratára szerint. Ez áldás és jövő, bármit mond a világ. Csak az a lelkesedés helyénvaló, amelyet a munka nehézsége, a szenvedés hosszantartósága mindig újraéleszt. Amit e sorokkal lelketekre akarok kötni, ezért éltem, élek és imádkozom, itt és az örökkévalóságban.”

Brenner János meggyilkolása ötvenedik évfordulóján

Krisztusban kedves ünneplő testvéreim!

Bár egy haláleset 50. évfordulóján gyűltünk ma egybe a szombathelyi székesegyházban és a rádiókészülékek előtt, mégis ünnepelni jöttünk. Egészen biztosan nem ez volt a Brenner János halálát elhatározóknak és különösképpen nem a gyilkosságot végrehajtóknak a szándékuk. A politikai merénylet végrehajtása után is a gyilkos erők mindent megtettek azért, hogy a hallgatás csöndje fedje a történeteket. De nem így történt. Ebben az esetben is bebizonyosodott: ha a gonosz hatalmasságok elhallgattatják az embereket, a kövek szólalnak meg helyettük (vö. Lk 19,39–40). Isten népének hűséges tagjaiban nem lehetett elhallgattatni az igazságot. Megőrizték e vértanú sorsú pap történetét, s mára igen sokan megismerhették. Spontán tört fel, és egyre erősödik az ő kultusza, amely annak kifejeződése, hogy akik ismerték életét és hallottak tragikus haláláról, azok biztosak abban, hogy egy vértanú ontotta véréért keresztény hitéért, papi hivatásáért és legfőképpen az Eucharisztia védelmében.

Ez és a hasonló életpéldák mindnyájunkat elgondolkodtatnak, hogy vajon mi is ugyanígy helyt tudnánk-e állni egy ilyen, életünk feláldozását követelő helyzetben? Brenner János korában, majd az azt követő évtizedekben, sőt napjainkban is, sokkal kevésbé veszélyes helyzetekben, félelemből vagy érdekből, sokan gyáván megtagadták Krisztust, az egyházat és keresztény hitüket. Gyakran az az érzés támad bennünk, hogy egyházunknak éppen az a legnagyobb gyengesége, hogy tagjai kényelmes, puhány, a korszellemmel könnyen megalkuvó életet élnek. Tele vagyunk panaszokkal és siralmakkal, hogy milyen sokféle baj van a társadalomban, az egyházban, családjainkban, a munkahelyünkön, ugyanakkor nem vagyunk készek Isten törvényei szerint élni, azokban állhatatosan megmaradni és hitünkről szóval és tettel tanúságot tenni, sem a magán-, sem a társadalmi életben. Igaz ránk is az apostol kijelentése: *A bűn elleni küzdelemben még nem álltatok ellen a véretek ontásáig (Zsid 12,4).*

Korunk emberének, többek között, két nagy gyengesége a legjellemzőbb: a türelmetlenség és az állhatatlanság. Mindent azonnal szeretnénk megszerezni, amitől életünk boldogulását és jobbra fordulását reméljük, ugyanakkor ezekért nem tudunk kitartóan küzdeni. Türelmetlenek vagyunk akkor is, amikor a rossz elhatalmasodását tapasztaljuk magunkban, vagy a környezetünkben, ugyanakkor képtelenek bizonyulunk az erényekért kitartóan megküzdeni. Gyakran felébred bennünk a vágy arra, hogy végre maga Isten teremtsen rendet az igazságtalanságban, és büntesse meg a mérhetetlen gaszágokat, ugyanakkor mi gyáván nem állunk ki sem a magunk, és különösen nem a mások igazsága mellett.

Jakab apostol arra int bennünket, hogy legyünk türelmesek az Úr eljöveteleig (vö.

Jak 5,7). Isten ugyanis végtelenül türelmes, *fölkelti napját jókra is, gonoszokra is* (Mt 5,45), mert nem akarja a bűnös halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen (vö. 2Pét 3,9). Az első keresztények korától napjainkig sokan állították elénk csodálandó életpéldájukat: hogyan fakad a szenvedésből türelem, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből reménység (vö. Róm 5,3). Nekünk ezeket a példákat kell követnünk!

Brenner János élete is erre tanít bennünket. Hiszen miként a keresztény, úgy a vértanú sem születik, hanem a nevelés, az önnevelés és a kegyelem által lesz azzá. A bűn miatt csak sok megpróbáltatás által jutunk el az Isten iránti szeretet olyan fokára, amely képessé tesz arra, hogy akár életünket is készek legyünk feláldozni érte. A bűnnel és a korszellemmel szembehaladva a keresztények legtöbbször az életmódjuk, az anyagiakkal és a hatalommal való eltérő bánásmódjuk miatt kerültek szembe az államhatalommal. Inkább kitartottak a szenvedésben, a nélkülözésben, de mégsem engedték, hogy kiirtsák belőlük az igazság, az igazságosság, a jóság, a szeretet és a béke utáni éhséget. Ezért volt és lesz is mindig a keresztény türelem forradalmi állhatatosság. A türelmes kitartással a hívő ember mindig kiutat talál a tehetetlenség kétségbeeséséből, és rátalál a biztos reményre, Krisztusra.

Az állhatatosság nem más, mint a bűnből újjászületett ember megmaradása a kegyelemben. Megmaradás az Isten iránti szeretetben, amely készséggé teszi az embert az embertársak iránti hűsége és a bűnt kerülő életre. Egy olyan erény, amelynek egész életünket jellemeznie kell. Különben képtelenek leszünk az igazság szolgálatára, a jóban és a hűségben való megmaradásra. A földi élet végéig kitartó állhatatosság Isten ajándéka. Ezért mondja Pál apostol is: *Aki azt hiszi, hogy áll, ügyeljen, nehogy ellessék* (1Kor 10,12). Saját cselekedeteivel egyikünk sem érdemelheti ki az állhatatosságot. Viszont ha teljes bizalommal Istenbe vetjük minden reményünket, akkor ő befejezi bennünk az üdvözítést, amelyet már a keresztségünkkor megkezdett bennünk. Viszont reálisan számolnunk kell a gyengeséggel, hogy a kísértésben bizony el is bukhatunk. Ezért az apostol véleménye szerint félve és remegve kell munkálnunk üdvösségünket (vö. Fil 2,12). De Jézus biztat is bennünket: *aki mindvégig kitart, az üdvözülni fog* (Mk 13,13). Különösen a nehéz időkben válik fontossá annak tudata, hogy Isten meg tud, és meg is akar őrizni bennünket a hitben, a reményben és a szeretetben.

Pável Florenszkij orosz gondolkodó és pap mondta: *a nagyság végzete a szenvedés*. Ha keresztény hivatásunkra, istengyermekségünk nagyságára és magasztosságára gondolunk, akkor érthetővé válik szenvedésünk oka. Minél nagyobb valaki az istenismeretben, az életszentségben, annál nagyobb rész jut neki a szenvedésből is. Hiszen minden fájni fog neki, ami nem Isten akarata szerint való. A minden korban élt nagyszámú tanúk és vértanúk nem mentenek fel egyikünket sem a felelősség és a tétlenség bűne alól. Adott élethelyzetben mindnyájunknak személyes feladata a megfelelő tanúságtétel.

Kedves testvérek! Bármennyire is furcsán hangzik első hallásra, a Brenner János paptestvérünk áldozatára való emlékezésünk nem egy hősré, hanem egy olyan hittel élt keresztény életre való emlékezés, amely erőszak áldozata lett. Valójában minden keresztény életnek késznek kell lenni az önfeláldozásra. Karl Rahner írta: *A vértanú*

halála kiváltképpen keresztény halál. Olyan halál, amilyenek a keresztény halálának alapjában véve lennie kell.

Kedves paptestvérek! A keresztségben, de egészen sajátos módon a papszentelésben mindnyájan meghívást kaptunk arra, hogy Krisztus követségében járjunk ebben a világban. Bizonyára eddig is őszintén törekedtünk az éltszentségre, a magunk és a világ jobbá tételére. De biztosan állítható, hogy mindnyájunknak van még számos tennivalója mindkét területen. Ezért az apostol szavaival buzdítalak titeket: *Testvérek, Isten irgalmára kérlek benneteket: adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemi hódolatotok. Ne hasonuljatok a világhoz, hanem gondolkodástokban megújulva alakuljatok át, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves előtte és mi a tökéletes (Róm 12,1–2).*

Kedves fiatalok! Engedjétek kibontakozni a korotoknál fogva bennetek lévő tette-készséget és az igazság utáni olthatatlan vágyat. De ez sohase párosuljon olyan mértékű türelmetlenséggel, amely meggondolatlan cselekedetekre és döntésekre vezetne benneteket. Viszont tegyen készsége benneteket arra, hogy mindig legyőzzétek a tétlenség kísértését, és áldozatok árán is küzdjétek az igazságtalanság struktúráinak lebontásáért! Hans Habe írta: *Ha a jó nem hallgatna, nem történe rossz. A szív restsége minden más bünt magában rejt. A csendesek mindig, mindenütt büntársak.*

Kedves fiúk! Az igazságért való küzdelemnek egy sajátos megvalósítási lehetőségét kínálja a papi hivatás. Brenner János atya ebben lett áldozat és példakép mindnyájunk számára. Fontoljátok meg, és ne meneküljétek el gyáván a kérdés elől: nem lehet, hogy téged is erre a szolgálatra hív az Isten?

Adja Isten, hogy gazdag termést hozzon bennünk a sok kegyelem, amelyben részeshettünk ebben a Brenner János vértanúságának szentelt emlékében!

*(Elhangzott január 5-én a Szent Anna-templomban,
a KÉSZ elsőszebati imaóráján)*

Miklósy István szerepe Sátoraljaújhely és Zemplén vármegye életében újhelyi lelkészsége idején (1894–1913)¹

Főtisztelendő Püspök Úr, Tisztelendő Atyák! Tisztelt Közönség!

Előadásomban *Miklósy István* az újhelyi kerület espereseként, majd főespereseként Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely rendezett tanácsú város társadalmában elfoglalt helyét próbálom bemutatni, annak tükrében, hogy a kiegyezés megkötését követő változások milyen módon hatottak ennek a vidéknek a gazdasági és társadalmi fejlődésére, illetve hogyan vehetett részt, folytathott bele, javaslataival hogyan egészíthette ki a különböző városi és vármegyei életet befolyásoló döntéseket.

XIX. század második felében Magyarország hatalmas változásokon ment keresztül. 1867-et követően a dualista ország gazdasági fejlődése felgyorsult, a lakosság száma megnőtt. Ekkor valósult meg az új út- és vasúthálózat, számos pénzintézet alakult, amelyek részben az osztrák örökös tartományokból, részben rajtuk keresztül más nyugat-európai országokból érkezett tőkét használták fel. Ennek köszönhetően a századfordulóra kialakult a magyar nagytőkével rendelkező réteg. Az újonnan gründolt üzemekben, gyárakban szükség volt a szakképzett munkaerőre, akik szintén az örökös tartományokból érkeztek. Eredményeképp Magyarország lakossága majdnem kétszeresére nőtt. De nemcsak beköltözés, hanem kivándorlás is megfigyelhető, amely elsősorban az országhatáron található vármegyéket, így Zemplént is érzékenyen érintették.²

Ebben az időszakban a vármegyében az elsődleges problémát jelentette a közúthálózat modernizálása, vasutak építése. Jelentős hosszúságú vasúti hálózat építésébe fogtak az 1860-as években. Egy évtizeddel később bankokat kezdtek el alapítani a nagyobb településeken, mint például: Sátoraljaújhely, Sárospatak, Tolcsva, Mád, Homonna, Királyhalmec és a sort még lehetne folytatni. A közigazgatás korszerűsítésében nagy jelentősége volt az úgynevezett „megyerendezésnek”. Ekkor alakították ki a vármegye járási beosztásait, állapították meg központjait.

Az igazi fejlesztések *parnói Molnár István* főispánsága alatt folytatódtak nagy erővel. Újabb, most már a határig húzódo közutak, vasútvonalak kivitelezése, a Tisza, a Bodrog, a Latorca folyók szabályozása valósult meg. Jelentős egyesületeket hívtak életre. Ekkor építették meg az újhelyi dohánygyárat, a szerencsi cukorgyárat, oldották meg a tokaj-hegyljai szőlősgazdák kártalanítását a filoxéravész miatt, és vezetése alatt vonult fel a zempléni millenáris bandérium az ezredéves felvonuláson.³

Ilyen előzmények után került Miklósy István a munkácsi egyházmegyéhez tartozó új-

¹ A cikk a 2007. szeptember 28-án Sátoraljaújhelyen, a Miklósy István Alapítvány által, a Hajdúdorogi Egyházmegye első püspökének 150 éves jubileuma alkalmából tartott emlékülnepegen elhangzott előadás bővített változata.

² Glatz Ferenc (szerk.): *A magyarok krónikája*. Budapest, é.n. [1996.] 436-437, 482-483.

³ Borovszky Samu: *Zemplén vármegye monographiája*. Budapest., é.n. [1905.] 511-513.

helyi görög katolikus kerület élére. A kerület igazgatása alatt nyolc parókia (Céke, Nagytoronya, Rudabányácska, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Végardó, Velejte és Zemplén) állt.⁴ A zempléni terep nem volt teljesen ismeretlen számára, hiszen 1857. augusztus 22-én a nagymihályi járásban fekvő Rákócon, vagy másképp Zemplénrákócon látta meg a napvilágot. Elemi iskolai tanulmányait még ebben a megyében, további iskoláit Munkácson és Budapesten végezte.⁵ Ennek köszönhetően az újhelyi lelkési javadalomba iktatása során tulajdonképpen szülőföldjére került vissza. Ez a város lett az egy évtizedes papi szolgálatra visszatekintő Miklósy István első igazi parókiája. Nem csak az újhelyi görög katolikus hívek közösségét kellett megszilárdítania, hanem a város, valamint – esperesi mivoltából kifolyólag – a vármegye életében is el kellett fogadtatnia saját személyét.⁶

Zemplén közéletében való szerepét a legjobban azon lehet lemérni, hogy a vármegye mely bizottságaiba tudott bekerülni. A majdnem két évtizedes, 1894 és 1913 közötti működése alatt, a kezdetektől püspöki kinevezéséig szerepet kapott Zemplén vármegye törvényhatósági bizottságában, annak választott tagjaként.⁷ Ez a helyzet két érdekesség is felvet, miszerint hiába rendelkezett felsőfokú végzettséggel, mégsem tudott jövedelmének kétszeres alapon történő számítása szerint bekerülni a virilisták csoportjába, viszont másik aspektusból tekintve a választók körében elismerték munkásságát, ezért is szavaztak bizalmat neki, és vehetett részt folyamatosan a közgyűléseken, ahol ugyan formális úton, de a vármegye jövőjét érintő kérdésekben döntöttek. A legbefolyásosabb személyek voltak tagjai az állandó választmánynak, melybe három évvel a Sátoraljaújhelybe kerülését követően, 1897-ben került.⁸ A megalakulásától, 1901-től tagja volt a közegészségügyi bizottságnak.⁹ Az újhelyi stallumának elfoglalását követően *Prámer Alajos* római katolikus plébános és *Bydeskuthy Sándor* földbirtokos halálával megüresedett helyek egyikére választották meg a Zemplén vármegyei közkórházi választmányba.¹⁰ A hosszas és lelkiismeretes tevékenység, amely egy új kórház megvalósulását ered-

⁴ Borovszky: i.m. 316.

⁵ Kenyeres Ágnes (főszerk.): Magyar Életrajzi Lexikon II. kötet. Bp., 1969. 211.; Ki kicsoda? Kortársak lexikonja. Bp., é.n. 563.

⁶ Damjanovich József: Miklósy István sátoraljaújhelyi paróchus és egyházközsége 1894 és 1913 között. In: Széphalom 12. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve 2002. 145-146.

⁷ A vármegyei törvényhatósági bizottsági tagságára lásd: A „Zemplén” Naptára az 1896. évre. Saújhely., 1896. 63.; A „Zemplén” Naptára az 1897. évre. Saújhely., 1897. 51.; A „Zemplén” Naptára az 1898. évre. Saújhely., 1898. 52.; A „Zemplén” Naptára az 1900. évre. Saújhely., 1900. 54.; A „Zemplén” Naptára az 1901. évre. Saújhely., 1901. 62.; A „Zemplén” Naptára az 1902. évre. Saújhely., 1902. 56.; A „Zemplén” Naptára az 1903. évre. Saújhely., 1903. 54.; A „Zemplén” Naptára az 1904. évre. Saújhely., 1904. 38.; A „Zemplén” Naptára az 1905. évre. Saújhely., 1905. 41.; A „Zemplén” Naptára az 1907. évre. Saújhely., 1907. 53.; A „Zemplén” Naptára az 1908. évre. Saújhely., 1908. 45.; A „Zemplén” Naptára az 1909. évre. Saújhely., 1909. 39.; A „Zemplén” Naptára az 1911. évre. Saújhely., 1911. 44.; A „Zemplén” Naptára az 1912. évre. Saújhely., 1912. 42.; A „Zemplén” Naptára az 1913. évre. Saújhely., 1913. 49.

⁸ Az állandó választmány az 1870: 42. tc. 44. §-a alapján alakult meg. A választmány készítette elő a fontosabb ügyek közgyűlési tárgyalását. Az állandó választmányt az 1929: 30. tc. szüntette meg, mert az újonnan létrejött kisgyűlés átvette a hatáskörét.

⁹ A bizottság tagjait 1901. december 18-ai közgyűlésen választották meg. ZLt. IV. 1402/a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvek, 1901. 679. jegyzőkönyvi sz.; Zemplén „Naptára” Zemplén vármegye évkönyve az 1902. évre. Sátoraljaújhely, 1902. 59.

¹⁰ ZLt. IV. 1402/a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvek, 1894. 227/8912/1894. jegyzőkönyvi sz.

ményezte, a választmány elnöki pozícióját jelentette 1898-tól.¹¹ Bő évtizedes, kitartó és fáradságot nem kímélő munkáját értékelték, amikor 1907-ben megválasztották a „Zemplén vármegyei adófelszólamlási bizottság” elnökének.¹²

Kulturális téren is jelentős egyesületi tagsággal rendelkezett. „A magyar nyelvet és népnevelést Zemplén vármegyében terjesztő egyesület” központi, illetve az 1902. szeptember 28-án megalakult „Zemplén vármegyei Kazinczy-kör” igazgató választmányának megalapításuktól kezdve tagja volt.¹³ Az elsőként említett grémium a magyar nyelvet és népnevelést az illető hatóságokon keresztül, a megye területén a népoktatást közvetítő intézetek, iskolák és különösen óvodák segélyezését, létesítését, az ismeretterjesztést és a jutalmazást, a második társaság a vármegyében működő „művelődési körök, mozgalmak egységesítését, a kultúrappártoló rétegek maga köré gyűjtését, a közművelődés nemzeti szellemben való előmozdítását, és társas szórakozási alkalmak szervezését” tűzte ki célul. A felsorolt testületeknek zempléni tartózkodásának végéig tagja maradt.

Munkájával segítette a „Kossuth Lajos-szobor” bizottság működését. A haza egyik legjelentősebb politikusának emlékművét születésének 100. évfordulójára tervezték átadni. Erre nem került sor, mert nem sikerült az újhelyi városi képviselőtestületnek megegyeznie a szobor felállításának helyéről. Végül a napi piactér áthelyezésével sikerült méltó helyet találni Kossuth Lajos ércbe öntött alakjának. Az 1911. május 28-án leleplezett szobornál elmondott beszédek közül *csabacsüdi Dókus Gyula* alispán¹⁴ fejezte

¹¹ A „Zemplén” Naptára az 1898. évre. Sátoraljaújhely, 1898. 55.; Chudovszky Mór: 130 esztendő az ember-szeretetet szolgálatában. Zemplén vármegye első közkórházának története 1803-1833-1933. 311.

¹² Ezt a tisztséget 1911-ig töltötte be. Zemplén „Naptára” Zemplén vármegye évkönyve az 1908. évre. Sátoraljaújhely, 1908. 47.; Zemplén „Naptára” Zemplén vármegye évkönyve az 1909. évre. Sátoraljaújhely, 1909. 41.; Zemplén „Naptára” Zemplén vármegye évkönyve az 1911. évre. Sátoraljaújhely, 1911. 46.

¹³ Fehér József: A Kazinczy kör története I. In: Széphalom 3. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve 1990.; Zemplén „Naptára” Zemplén vármegye évkönyve az 1903. évre. Sátoraljaújhely, 1903. 65.

¹⁴ Dókus Józsefnek, Zemplén vármegye főispánjának és Rátkay Borbálának első gyermekeként született 1849. október 15. Sátoraljaújhelyen. Középszkolái tanulmányait kezdetben a sárospataki református gimnáziumban végezte, majd Fejes István református lelkész irányítása alatt magántanuló lett. Az érettségit a debreceni református gimnáziumban tette le. A jogakadémiát Sárospatakon végezte el 1869-ben. Egy évvel később már Zemplén vármegye közigazgatási gyakornoka, majd III. aljegyzője lett. 1872-ben II. aljegyzőnek, öt évvel később a sátoraljaújhelyi járás főszolgabírójának választották. Tizenöt éves főszolgabírósága alatt megszervezte az újhelyi önkéntes tűzoltóságot, megépíttette a tűzoltótornyot. Az újhelyi református templom renoválását lebonyolító bizottság elnöke volt. Az 1880-as évek árvizei miatt szorgalmazására elkezdték a gátak megerősítését. Tevékenységéért 1884-ben Ferenc József-rend lovagkeresztjét kapta meg. Közben egy éven keresztül szerkesztette a Zemplén újságot. 1892-ben főjegyzővé választották. 1895-ben megkapta a III. osztályú Vaskorona-rendet. 1896-ban, a millennium megünneplésére megszervezte Zemplén vármegye bandériumát, amely részt vett a budapesti felvonuláson. 1902-től 1920-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig Zemplén vármegye alispánja volt. Alispánúsága alatt megépíttette az újhelyi Erzsébet Közkórházat, részt vett a Fejérváry-kormány elleni nemzeti ellenállásban, megalapította a Vöröskereszt Egyeslet sátoraljaújhelyi fiókját. Az első világháború idején a Vöröskereszt katonai delegátusaként megszervezte a vasútállomáson létrehozott kötözőt, és a dohánygyárban kialakított „betegnyugvó” állomást. A világháborús tevékenységéért megkapta a Signum Laudist, valamint a Vöröskereszt díszjelvény tiszti keresztjét. Megalapította a Sátoraljaújhely és Vidéke Nőegyletet. A református egyház zsinati tagja, a tiszánineni egyházkerület tanácsbírója és a sárospataki főiskola világi gondnoka volt. 1924-ben a kormányzó m. kir. kormányfőtanácsosi címet adományozott neki. Halála előtt felajánlotta kúriáját és honfoglalás-kori gyűjteményét egy létrehozandó vármegyei múzeum számára. 1928. október 12-én Sátoraljaújhelyen hunyt el.

ki köszönetét a „szoborbizottságnak”, név szerint is megemlékezve többek között Miklósyról is.¹⁵

A megyei közéletben végzett munkája mellett ugyanolyan aktivitással vetette bele magát Sátoraljaújhely ügyeibe. 1894-es érkezésekor Újhely még csak egy volt a vármegye nagyközségei közül, bár megyei központ is volt egyben. A város lakosságának növekedése és az iparosodás okozta változások adták azt a célt, hogy az új közigazgatást kialakító törvények, jogszabályok alapján rendezett tanácsú városnak nyilvánítsák Sátoraljaújhelyt.¹⁶ Az anyagi feltételek megteremtésével a városban is lehetővé vált a polgárosodás folyamata, amit maguk az itt élő, különböző milióból érkező emberek meg is valósítottak életmódjukban, környezetükben, mindennapjaik során.

Újhely a kiegyezést követő évtizedekben fokozatosan szerezte meg városi kinézetét. Ekkor építették a polgári lakóházakat, az állami, vármegyei intézményeknek helyt adó középületeket. Szabályozták a város arculatát, megszüntették a belső részeken található felekezeti temetőket, a város határán jelöltek ki nekik új területet. Felújították a templomokat, méltóságteljes parókiákat emeltek. Megszervezték a két irányba haladó vasútforgalmat, megépítették az új városházát, a vasútállomást, a honvédlaktanyát és létrehozták a tűzoltóságot, valamint a közműveket, a villamosteletet és a vízműveket. Önálló törvényszéket, államépítészeti, folyammérnöki és adóhivatalt, tanfelügyelőséget kapott a város. Az 1873-as gazdasági válságot túlélő bankok közül több (például: a Népbank, a Polgári Takarékpénztár, a Megyei Általános Bank) is saját székházzal rendelkezett.¹⁷

A fejlődések hatására egy új, megerősödött vármegyei központ alakult ki: Sátoraljaújhely. A lobbik hatására az újhelyi polgárság elérte a célját, 1897-ben megkapta a rendezett tanácsú városi címet.¹⁸ Ettől kezdve Újhely élén nem főbíró, hanem a közgyűlés által választott polgármester állt. A munkáját a városi tisztikar segítette. A város életét érintő kérdésekben a közgyűlés szavazott, mielőtt azonban eléjük kerültek volna az egyes ügyek, azelőtt a szakbizottságokban részletesen megvitatták azokat.¹⁹

Miklósy István a kezdetektől tagja volt a város közgyűlésének, valamint szakbizottságainak. A közegészségügyi grémium tevékenységében a felekezetek képviselői hivatalból, vagyis a papi hivatásukból kifolyólag vettek részt. A kiseddóvó testületnek alapításától fogva megszüntetéséig, 1907-ig aktív tagja volt. 1901-től újabb tagságot kapott a folyamatosan alakuló városi szaktestületekben. Ekkortól kapott szerepet az állami elemi iskolai gondnokság, illetve a városi polgári leányiskola iskolaszékének munkájában. 1904-től a görög katolikus iskola igazgatói posztját is betöltötte. A vármegyei adófelszólamlási testület elnökségével egyidőben, a Sátoraljaújhely város pénzügyi bizottságának elnöki tisztét is ellátta, melynek élére az 1906. augusztus 10-én tartott közgyűlésen „közfelkiáltással” választották meg. A pénzügyi testületek elnökségét 1911-ig látta el, a megbízások megszűnését követően a városi építészeti, szepészeti

¹⁵ Zemplén Naptára az 1912. évre Sajújhely, 1912. 22-24.; Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 1911. 232.

¹⁶ Borovszky: i.m. 145.

¹⁷ Borovszky: i.m. 146-151.

¹⁸ Borovszky: i.m. 145.; Zemplén Újság 1897. június 20-án megjelent 25. szám, 5.

¹⁹ Borovszky: i.m. 151.

és kövezési bizottság tagjává választották. Az alkotmányos válságot (1905–1906) követően egyre több olyan testületben kapott feladatot, amelyek Sátoraljaújhely városias arculatát formálták. A közigazgatási és rendészeti, a vízvezetéki, később csatornázási, valamint a borpincészeti bizottságok döntéseiben vett részt.²⁰ Mindegyik testület döntéseiben püspöki kinevezéséig vett részt.

A város ügyeit érintő kérdésekben nemegyszer felszólalt a képviselőtestületi üléseken, melyeknek a jegyzőkönyvekben ma napig nyomai vannak. Sátoraljaújhely folyamatos terjeszkedése miatt újabb és újabb változtatásokra volt szükség. 1906-ban a Torzsás erdőterületén népliget kialakítására tett javaslatot. A képviselők beható eszmecsere után utasították a városi mérnököt, hogy készítsen tervet és költségvetést a javaslat megvalósítására, hogy a szükséges összeget az 1907-es költségvetésből előteremthessék.²¹ Végül is egy kocsizín és egy felügyelői lak építését határozták el.²² 1909-ben a Kazinczy és a Deák utcák között egy új utca megnyitására nyújtott be indítványt a városatyák elé. A kérdéssel a döntés értelmében az építkezési, rendészeti és pénzügyi bizottságnak kellett foglalkoznia, egyben a polgármester a képviselők nevében az indítvány kidolgozásáért elismerését és köszönetét nyilvánította Miklósy irányába.²³

Munkásságának elismeréséről nem feledkeztek meg a kormányzat részéről sem. 1907-ben a királyi kegy a Ferenc József-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Ebből az alkalomból a helyi újság a Zemplén, és az Adalékok Zemplén vármegye történetéhez szakfolyóirat is megemlékezett a jeles eseményről. Az írott fórumok külön kiemelik, hogy közéleti téren nagy érdemei vannak. *„Nagy agitációt fejtett ki a most már messze földön páratlanul álló Erzsébet-kórház szervezése, építése körül és jelenleg is – írja az Adalékok – mint e kitűnő intézet gondnokságának elnöke igaz szeretettel és fáradhatatlanul munkálkodik a kórház ügyeinek intézésében”*. A korábbiak során általam is felsorolt bizottsági tevékenysége mellett a cikkben külön kiemelik politikai hovatartozását is. A Zemplén vármegyei Alkotmánypárt elnökeként *„a bölcs mérséklet útján jár, hazafiságával mintakép lelkesztársai előtt”*. A felsorolt érdemeiért méltán mondott köszönetet Miklósynak az újságíró.²⁴

A hajdúdorogi egyházmegye első püspökeként a főrendiháznak, valamint az 1926-ban újralakított felsőháznak is tagja volt. Az egyik felsőházi tagok neveit és életrajzait

²⁰ A városi bizottsági tagságait lásd a „Zemplén” Naptára alábbi évkönyveiben: A „Zemplén” Naptára az 1900. évre. Saújhely, 1900. 73.; A „Zemplén” Naptára az 1901. évre. Saújhely, 1901. 79-80.; A „Zemplén” Naptára az 1902. évre. Saújhely, 1902. 75-76.; A „Zemplén” Naptára az 1903. évre. Saújhely, 1903. 73-74.; A „Zemplén” Naptára az 1904. évre. Saújhely, 1904. 63-64.; A „Zemplén” Naptára az 1905. évre. Saújhely, 1905. 65-66.; A „Zemplén” Naptára az 1907. évre. Saújhely, 1907. 78-80.; A „Zemplén” Naptára az 1908. évre. Saújhely, 1908. 69-70.; A „Zemplén” Naptára az 1909. évre. Saújhely, 1909. 65-66.; A „Zemplén” Naptára az 1911. évre. Saújhely, 1911. 70-71.; A „Zemplén” Naptára az 1912. évre. Saújhely, 1912. 70-72.; A „Zemplén” Naptára az 1913. évre. Saújhely, 1913. 79-81.

²¹ V-2/a Sátoraljaújhely rendezett tanácsú város képviselőtestületének közgyűlési jegyzőkönyvei 1894-1944. (továbbiakban: Sújhely közgyűlési jegyzőkönyvek) VIII. kötet, 1906. 212/10083. jegyzőkönyvi sz.

²² V-2/a Sújhely közgyűlési jegyzőkönyvek. VIII. kötet, 1906. 257/13521. jegyzőkönyvi sz.

²³ V-2/a Sújhely közgyűlési jegyzőkönyvek. XI. kötet, 1911. 257/8765. jegyzőkönyvi sz.

²⁴ Adalékok Zemplén vármegye történetéhez, XII. kötet, XIII. évf. Sátoraljaújhely, 1907. 94.

tartalmazó kötetben külön kiemelte lényegretörő curriculum vitaejében, hogy „a kórházi bizottság elnökeként nagyban elősegítette a Zemplén vármegyei Erzsébet-kórház létesítését”.²⁵ Ezek szerint maga is büszke volt az intézmény megépítésére.

Már korábban említettem, hogy Sátoraljaújhelybe kerülésének évében a Zemplén vármegyei közkórházi választmány tagjává választották a vármegye 1894. szeptember 28-án tartott törvényhatósági bizottság közgyűlésén. Külön értesítették a választmányt, hogy a korábbi elnök halálával új vezetőt kell választaniuk.

Egy új kórház építésének gondolata még a XIX. század első felében vetődött fel. Gróf Csáky László váradi püspök 1823. április 20-án Nagyváradon 12 000 rénes forinttal alapítványt állított fel egy Zemplén vármegyében létesítendő kórházra. A püspök jogutódjai 1899-ben egy új, az ediginél jóval nagyobb, már 200 beteg befogadására alkalmas kórház építését határozták el. Az eddig működő újhelyi kórház már nem tudta kielégíteni az egyre inkább növekvő szükségletet. Az írásbeli egyezséget 1903. május 13-án Homonnán kötötte meg Zemplén vármegye részéről Dókus Gyula cs. és kir. kamarás alispán és gróf Csáky László összes jogutódjai részéről szirmabesenyői Szirmay Pál. A szerződés szerint mind a három ág évente küldhetett egy beteget az új kórházba, amit kötelesek ingyen ellátni, valamint a sebészi és orvosi állások betöltésébe nem szólnak bele.²⁶

Az építkezést megszervező és lebonyolító választmány dr. Hornyay Béla, Mizsák István, Kiss Ödön, dr. Schön Vilmos tagokból és Miklósy István elnökből állt.²⁷ Első ténykedésük a munkálatokhoz szükséges anyagi fedezet biztosítása volt. Ennek előteremtésére az említett Csáky-felajánlás mellett a Kaeszenbeaum Márton-féle alapítvány és egyéb alapok erre a célra elkülönített tőkét és kamatait követelték és kapták vissza a vármegyétől.²⁸ Ezt követően a felépítendő kórház helyét kellett kiválasztani. Több telek meg szemlélése után Miklósy javaslatára a Csalogány utcában fekvő Benedek Dénes hóri lakos tulajdonát képező területet találták ideálisnak.²⁹ A telek megszerzésére hosszas tárgyalások után került sor, mert a tulajdonos több ízben is emelte az árat.³⁰ A megbeszéléseken Miklósy mellett Dókus alispán is jelen volt. A terület mellé megszerzték még az izraelita kórház épületeit és telekrészét is, így véglegessé vált az építkezés helyszíne.³¹ Szükség is volt megnagyobbítani a területet, mert a kórház mellett egy tébolyda kialakítása is szerepelt a tervek között. A szükséges pénzt kölcsön formájában a bizottsággal történő egyeztetéseket követően a vármegye terhére vették fel.³²

Dókus Gyula nem csak hivatali állásából, hanem bizottsági tagságából kifolyólag

²⁵ Haeffler István (szerk.): Országgyűlési almanach az 1935-40. évi országgyűlésről. (Sturm-féle országgyűlési almanach). Budapest, é.n. [1935.] 30.

²⁶ ZL. XIII. 8. A Dókus család iratai 1639-1936. (limbus); Chudovszky: i.m. 194.

²⁷ Chudovszky: i.m. 182.

²⁸ A pénzügyek rendezésére Miklósy István egy négy pontból javaslatot dolgozott ki. Az anyagi fedezet előteremtésére l.: Chudovszky: i.m. 182-186.

²⁹ Chudovszky: i.m. 187. *Géza* r. kat. apát-plébános szentelte fel.

³⁰ Chudovszky: i.m. 188-190.

³¹ Chudovszky: i.m. 196-197.

³² Chudovszky: i.m. 201.

kezdett el foglalkozni a kórház ügyeivel, és 1901-ben összeállította a létesítendő kórház alapszabályát, amit csekély módosításokkal a bizottság is elfogadott.³³ Az első tervváltozatot Jendrassik Alfréd kir. mérnök készítette el.³⁴ 1903. március 7-én szerződést kötött az alispán és Hübner Jenő műépítész budapesti lakos a közkórház építési tervének elkészítéséről és az építés levezetéséről. A szerződést a bizottság is jóváhagyta, majd elküldték a Belügyminisztériumba, hogy ott is elfogadják.³⁵ A közkórház építésére beérkezett ajánlatok közül végül Incze Lajos és társa nagyváradi vállalkozókét fogadták el. A vállalkozók az építkezés költségeit 414 031 korona 26 fillérben állapították meg, de a kórházépítési bizottság felülbíráltta, és 413 277 korona 80 fillérre redukálta a kiadásokat. Ezután kötötték meg a szerződést a vállalkozóval.³⁶

Az építkezés két évet vett igénybe. A „Zemplénnvármegyei Erzsébet” közkórház megnyitására nagyszabású ünnepséget terveztek, amelyre 1905. június 5-én került volna sor. Délelőtt 10 órakor a vármegye székházán díszközgyűlést tartottak, melyet az alispán hívott össze. A kórház megnyitójára az összes bizottsági tagot, egyesületeket, társulatokat, közhivatalnokokat, a szomszédos törvényhatóságok képviselőit, a szomszédos vármegyék magán- és közkórházainak vezetőit, a tervező építésszt, a főbb vállalkozókat, a m. kir. Belügyminisztériumot és a volt főispánokat hívták meg. A közgyűlést Dókus Gyula alispán nyitotta meg, és beszédében kiemelte az ünnep jelentőségét, majd dr. Schön Vilmost kérte fel az ünnepi beszéd elmondására. Délelőtt 11 órakor Miklósy István, az építési bizottság elnöke jelentette, hogy a közkórház elkészült, a bizottság pedig befejezte a munkáját. Ezután átadta a kórház kulcsait az alispánnak, aki átvette, majd megőrzésre továbbadta dr. Chudovszky Móric igazgató-főorvosnak³⁷.

Az utóbbi mondatoknak feltételes módban kellett volna elhangozniuk, ugyanis a szépen, előre megtervezett ünnepélyes megnyitó az 1905-ös év politikai viszonyai – az

³³ Chudovszky: i.m. 214.

³⁴ Chudovszky: i.m. 199.

³⁵ ZLt. IV. 1402/a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvek, 32. kötet, 1903. 119/6418. jegyzőkönyvi sz. 102.

³⁶ ZLt. IV. 1402/a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvek, 22. kötet, 1903. 120/6419. jegyzőkönyvi sz. 103-105. Chudovszky: i.m. 213-214.

³⁷ A sátoraljai helyi Erzsébet Közkórház igazgató-főorvosa, a Királyi Orvos Egyesület levelező tagja, a Deutsche Gesellschaft Chirurgie rendes tagja. Trencsén vármegyei Rassón 1868. május 15-én látta meg a napvilágot Chudovszky József és Marsovszky Augusztia gyermekeként. Középkoláit Zsolnán és Trencsénben végezte, orvosi tanulmányait Budapesten folytatta. 1892-ben orvosi diplomát, mütői és középkolai egészségtan oktatására szolgáló oklevelet is szerzett. A budapesti egyetem bonctani és korbonctani osztályán és a Stefánia Fehér Kereszt kórházban dolgozott, majd három évig a II. számú sebészeti klinikán volt I. osztályú tanársegéd. 1895-ben állami utazási ösztöndíjat kapott kiváló működése elismeréseként. Beutazta egész Európát. Ezután az új Szent János Kórház sebészeti osztályán működött, majd kórházigazgató volt Nagymihályban. 1905-től az újhelyi Erzsébet Közkórház igazgató-főorvosa 1934-ig. 1913-ban a Magyar Sebész Társaság elnöke volt. Az első világháború alatt a m. kir. 10. honvédezed törzsorvosa volt. 1917-ben udvari tanácsosi címmel tüntették ki. Megkapta a porosz királyi Vöröskereszt érdemrendet. 1896 és 1914 között minden évben részt vett a Berlinben tartott orvos-kongresszuson. Egyetemi hallgatók számára több szakmai kézikönyvet is megjelentetett a csonttörésekről. 1933-ban megírta a Zemplén vármegye első közkórházának 130 éves történetét. A sátoraljai helyi római katolikus egyházközség díszelöke volt. 1941. október 12-én hunyt el Balatonfüreden, és egy nappal később helyezték örök nyugalomra a Chudovszky család sírboltjába.

alkotmányos válság – miatt elmaradt. A megnyitási ünnepélyt a bejárati csarnok két oldalán felállított márvány emléktáblák pótolták.³⁸

A kórház megépítése után a választmány feladata a gazdasági működés felügyelete volt. 1908-ban hírlapi támadás érte Miklósy bizottsági elnök és *dr. Chudovszky Mór* kórházigazgató személyét, hűtlen kezeléssel vádolták meg őket. A vármegye és Sátoraljaújhely közgyűlése egy emberként állt ki mellettük. *Meczner Gyula* főispán felszólalásában Miklósy érdemeire, puritán jellemére és tisztakezűségére hivatkozott, és kijelentette, hogy „a törvényhatósági bizottság tisztelete, bizalma iránta még erősebb lett, s változatlanul fennáll az alaptalan támadások után is”.³⁹

A vármegye és a város az újonnan felállítandó hajdúdorogi egyházmegye püspökévé történő kinevezését egyaránt kitörő lelkesedéssel fogadta. A városi képviselőtestület részéről *dr. Székely Albert* indítványa alapján a város életében szerzett érdemei elismeréséül és „buzgó működéséért jegyzőkönyvi köszönetet” fogadtak el, valamint *Domján Elek* evangélikus lelkész képviselő vezetésével egy küldöttség nevében üdvözlőket és jókívánságukat fejezték ki neki.⁴⁰ A főispán hozta a vármegye törvényhatósági bizottságának tudomására, mekkora megtiszteltetés érte a megyét, hogy egyik tagját nevezték ki püspökké. Indítványában azt a reményét fejezte ki, hogy „továbbra is hű fia marad vármegyéjének, ebben a most elfoglalt, magas, közjogilag és nemzeti szempontból is rendkívül fontos, exponált állásban, ahol nevével történelmileg megörökítheti, ha az előtte álló nagy feladatokat a hozzája fűzött várakozásoknak megfelelően fogja megoldani. Ehhez „Isten áldását kívánva” őt erről jegyzőkönyvi kivonattal értesítették.⁴¹ Az újonnan kinevezett püspök levélben köszönte meg a bizottsági tagok jókívánságait.⁴²

Miért fontos hangsúlyozni Miklósy esperes-parókus, későbbi püspök újhelyi szerepét? A válasz nagyon egyszerű, végigsétálva Sátoraljaújhelyen másfél évszázaddal a püspök születése után ne feledkezzünk meg arról, hogy a város arculatának egyik kialakítójára emlékezünk a mai jubileum alkalmából.

³⁸ Itt olvasható még a két márványtábla felirata, melyen „az építést előkészítették és keresztülvitelére közremunkáltak” neve szerepel, köztük Miklósy István görög katolikus esperes lelkész elnök. Chudovszky: i.m. 236.

³⁹ ZLt. IV. 1402/a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvek, 37. kötet, 1908. 1007/22169. jegyzőkönyvi sz. 821-822.; Elégtétel Miklósy István kórházi választmány elnökének címmel. Zemplén XXXVI. évf. 1908. december 16-i szám, 2-3.

⁴⁰ ZLt. V-2/a Sűjhely közgyűlési jegyzőkönyvek. XV. kötet, 1913. 258/7602/1913. jegyzőkönyvi sz.

⁴¹ ZLt. IV. 1402/a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvek, 42. kötet, 1913. 1027. jegyzőkönyvi sz. 481.

⁴² ZLt. IV. 1402/a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvek, 42. kötet, 1913. 1428/21870. jegyzőkönyvi sz. 669.

A szavak ereje

Egykor – két ember megegyezéséhez – elég volt egy igen kimondása, és mellé (mintegy megerősítésként) egy kézfogás. Aztán valami elromolhatott, vagy megszűnhetett, mert ezt „a szó elszáll, az írás megmarad” törvénné lett szokása követte. Ma pedig már engedélyek, szerződések, nyilatkozatok sűrűjében tévelygünk, és aki nem ismeri ezek járható ösvényét, bizony könnyen pórul jár. Mindenhez papír kell: attól érvényes és hiteles két ember kapcsolata, ez bizonyítja a megszületett gyermek létezését, s az anyának ötévente igazolnia kell a házassági levél megújításával, hogy gyermekeinek hitvese az apja. Lassan-lassan oda jutunk, hogy már nemcsak a hivatalos közeg követeli az írásos bizonyítékokat, hanem az egymáshoz legközelebb álló emberek sem hisznek a szónak.

Egy fiú és egy lány egymás kezét szorongatva állt a villamosmegállóban:

– Akkor jössz holnap? – kérdezte a lány.

– Igen – hangzott a válasz.

– De nehogy elfeledkezz róla, biztos ott leszel? Esküdj! – erősködött a lány.

– Megmondtam, nem?! – csattant fel a fiú. – Papírt is adjak róla?...

És a lány könnyes szemmel szállt fel a begördülő villamosra.

Hova tűnt a szavak ereje? Miért csak akkor hisszük el valakinek a válaszát, a szándékát, ha valami biztosítékot is ad rá? Naiv szándék lenne bebizonyítani, hogy két vadidegen ember is megoldhatná az ügyeit papírok és nyugták halmaza nélkül, de hogy két egymást szerető és ismerő ember között is hiteltelenné legyen a szó?!

Úgy tűnik, a kimondott szó – mára – valóban erejét veszítette. Lerongyolódva, kifakulva küzd a jelentéktelenség árjával. Valójában azonban – mint a sikertelenül elpusztítani kívánt vírus – új alakot öltve, fegyverként él tovább. És az ember nem tud bánni ezzel a fegyverrel. Azért kell a sok irat, nyugta, bizonylat, számla és elismervény, mert a kimondott szó megfogalmazója ellen felhasználható. Le kell írni, hogy erejére a toll és papír bilincse nehezteljen, hogy hatástalanná, mozdulatlaná, erőtlenné tegye, mert az igen már nem igent és a nem sem nemet jelent, csak akkor, ha látható, lepecsételt és iktatott bizonyítéka van...

Ha már olyan erős fegyver adatott nekünk, mint a kimondott szó, megtanulhatnánk nem egymás ellen, hanem egymás javára felhasználni. Lehetőség van rá, de meg kell látni. Nem csak megsemmisíteni, bántani, félelmet kelteni lehet a szóval, hanem életet adni, vigasztalást nyújtani, bátorítani is. A megfelelően használt és kimondott szó nyomán élet, mosoly és fény fakad.

Mégis, milyen sokan sorvadnak el a közöny nyirkos, szótlan ködében, s mint a mágára maradt, száját élelemért tátogató madárfióka torka, úgy sötétül el sírásra nyitott szájukon a kiáltás: csak egy szót, mely enyhülést adhat!

Milyen sokan zárják önmagukra a hallgatás konok rácsait, mert így akarják megóv-

ni az esetleges ellentmondásoktól, vagy kérdésektől a saját szavaikkal kifejezett érzéseiket, melyek a kimondatlanság talaján elszáradva töredeznek szét.

Egy munkahelyi irodában, egy teremben, vagy egy kis szobában könnyen észreveszi az ember a ki nem mondott szavak feszültségét, mert a hallgatás dermesztő hidege jár át mindent. Ám, amint valaki megszólal, szilánkokra törik a hangulat fagyos felszíne és helyébe lép a közlés, a társalgás feloldó csobogása. Feltáru az embertől emberig tartó út kapuja.

Hallgatás és mély csend mögé rejtőzünk, amikor valakit vigasztalni kell, mert nehéz mondani bármit is, és ha addig még nem, hát olyankor szembesülünk szavaink súlytalanságával és erőtlenségével. Úgy érezzük, a csend többet ér.

Pedig lehet, hogy a vigaszra váróban éppen ez a csend idegeket roncsolva feszül, fájdalmasan vágyva egy szó feloldó erejére. A beszéd, a kimondott szó szárnyán kívánczik ki belőle a belső küzdelem terhe, amit pedig más mond neki, még ha erőtlennek tűnik is, a szívtől szívig megtett lépések energiáját hordozza magában.

„Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet...” – mondja Isten egy prófétáján keresztül. Vigasztaljátok, mert a szónak lehet ereje! Mondjátok ki és mondjátok el, mert változást is hozhat azáltal, hogy hogyan mondjuk!

Nem elég kimondani a szót, meg kell tanulni, hogy mikor melyikre van szükség. Meg kell érteni a másik igényét és nyelvét. Lehet, hogy valaki egész életében egyetlen szóra vár, és éhezi, szomjazza ezt a szót, de senki nem veszi észre, vagy nem ismeri fel, melyik ez a szó. Pedig úgy kell neki, mint a falat kenyér a már-már tűréshatára szélén vergődő szerencsétlennek, akit napok óta kínoz az éhség. Vagy, mint a szomjazónak, akinek nyelve kiszáradt, szájpadrólásához tapad, s cserepes ajka (egyetlenegy vízcsepp adta) enyhülésre vágyik szédítő erővel.

Ha nem ismerünk rá a szükséges szóra, minden más szóval csak ártunk. Azt váltjuk ki, mintha a szomjazó száját kenyérral tömnénk, mert mi úgy látjuk, éhes, vagy az éhező kezébe állandóan vízzel telt poharat nyomnánk. A félreértelmezett igény betöltetlensége még a legtürelmesebbet is kihozza a béketűrésből, s ha más módon próbálja kifejezni kérését, a számára legfontosabb szó iránti igényét, megdöbbenve és megbotránkozva kiáltunk fel: a hálátlan! Micsoda modortalanság!

Hervay Gizella egyik versében ír a szó erejéről; arról hogy mennyire fontos megtanulnunk a másik nyelvét, a másik szavait, mert lehet, hogy számomra egy szó kedves élményt idéz, de talán a másiknak, akinek mondom, fájdalmat okoz, mert azt eleveníti fel benne, ami számára mindig is hiányzott.

Jézus nem a süketnek mondta, hogy „Akarom, láss” és nem a vaknak, hogy „Kelj fel és járj”. Tudta, hogy kinek mire van szüksége. Tudta, hogy kinél milyen ereje lehet a kimondott szónak. Mindannyiunkról tudja, hogy a mi életünkben milyen erejük van a kimondott, vakságot, süketiséget, némaságot és mozgásképtelenséget feloldó szavaknak.

Mint a megbocsátás, a szeretet, a segítségnyújtás szavai, melyek nem arra hatalmaznak fel, hogy a magunk hatalma alá kényszerítsük a másikat, kolduljunk a szeretetéből, vagy erőnket fitogtassuk, hanem hogy végre felszabadítsuk arra, hogy ő is megbocsáthasson, szeressen, kérni és a kérésére adott választ elfogadni tudjon...

Népesedés – egészségi állapot – biztosítás

I. Eszi, nem eszi?

Vezető hír volt a médiában az egészségügyi élelmezési normák emelése. Az írott sajtó, a televízió-csatornák fő hírekben hosszasan ezzel a témával foglalkoztak. Az Este című nagy tekintélyű műsor „oknyomozó” riporterei alaposan utánajártak az eseményeknek. Vették a fáradságot, megkérdezték 20 kórházat, hogyan sikerült felkészülni az élelmezési részlegeknek erre a „nagy horderejű” változásra. Megszóltak a kórházak képviselői, a betegek több kórházban, hosszasan. A szakácsok bemutatták, hogyan főznek, milyen tányérból és mit kapnak a fizető és „nem fizető” betegek. A kórházi dietetikusok, az országos dietetikai szövetség képviselői elmondták, hogy sokkal több dietetikus kellene, mert az étkezés a terápia része. Megszólt a miniszter, méltatva a reform, a kórházi napidíj bevezetésének pozitív eredményeit. Ez igen!

Dr. Várhelyi Krisztina

Újabb „ütős” téma

Nem is tudja az ember, hogy sírjon-e vagy nevesse! Ez a kórházi széf ügy. Minden éjjeliszekrény mellett legyen széf a betegek értéktárgyainak tárolására! Az előzőhöz hasonló felvezetés, vezető médiahír, miniszteri illusztrációval. Széfre is futja a napidíjából. Remek. Nem baj, hogy az éjjeliszekrény sok helyen roskadozik. Nem baj, hogy az esetleg magatehetetlen idős beteg nem tudja kezelni (még nem is látott ilyet). Elfelejt a kódot, vagy elhibazza a nyitás és zárás technikáját, véletlenül elveszti, hazaviszi a kulcsot stb. Nem probléma, a nővértől segítséget lehet kérni a kinyitáshoz. Nyilván ráér.

Ilyen a lakosság tájékoztatása akkor, amikor a minden ember sorsát befolyásoló biztosítási rendszer átalakítása van napirenden. Most zajlik „Az egészségbiztosítási pénztákról és a kötelező egészségbiztosítás természetbeni ellátásai igénybevitelének rendjéről” szóló törvényalkotás folyamata. A minden magyar állampolgárra kiterjedő, a társadalombiztosítás vagyoniának részleges privatizálásáról, az állampolgárok által befizetett járulékról, az Egészségbiztosítási Alap, benne az egészségügyi dolgozók fizetésének rendelkezési jogáról szóló törvényjavaslat világos, közérthető tartalmáról alig-alig esik szó. Nagyjából annyi, hogy a koalíció a törvényjavaslatot meg fogja szavazni, mint azt meg is tette. Pedig beláthatatlan következményekkel jár.

2. Népesedési és egészségügyi helyzet Magyarország

Sajnálatos tendencia, hogy a népességfogyás a 80-as évektől folyamatos, 31 732 fő¹ a természetes fogyás, ez évente egy közepes nagyságú város lakosságának felel meg. Az ezer lakosra vetített népességfogyás a 2005. évi KSH nemzetközi összehasonlító statisztikai adatai alapján az Unió 25-ök közül csak Bulgáriában, Litvániában, Lettorszáiban magasabb.

A demográfiai folyamatok alapján 2006–2100 időszakra népesség-előreszámítások, demográfiai forgatókönyvek készülnek²

Előreszámítás változatai	Az adatok jellemzői
Alapváltozat	közepes termékenység közepes élettartam közepes vándorlási egyenleg
Idős változat	alacsony termékenység magas élettartam alacsony vándorlási egyenleg
Fiatál változat:	magas termékenység alacsony élettartam magas vándorlási egyenleg
Alapváltozat intenzív bevándorlással	közepes termékenység közepes élettartam magas vándorlási egyenleg
Alapváltozat mérsékelt bevándorlással	közepes termékenység közepes élettartam alacsony vándorlási egyenleg

Az élveszületések száma még mindig alacsony, 99 871 fő³. A tartós csökkenés után az elmúlt években mérsékelt emelkedés tapasztalható. Az élveszületés mérsékelt növekvő tendenciája összefügg azzal, hogy a 70-es évek közepén bevezetett népesséspolitikai intézkedések hatására született nagy létszámú női népességcsoport szülőképes korba került. Tehát nem elsősorban a szülési szándék javulásának, hanem a szülőképes korú népesség nagyobb létszámának objektív következménye a több újszülött.

A halálzási létszám magas, 131 603 fő⁴, a születésszámot jelentősen meghaladja. Az elmúlt években a halálzási mutatók kedvezőbb képet mutatnak.

Mind az élveszületés, mind a halálzási kedvezőbb mutatói és tendenciái hosszabb

¹ www.ksh.hu 2006. évi adat

² Forrás: Hablicsek László, KSH Népeségtudományi Intézet

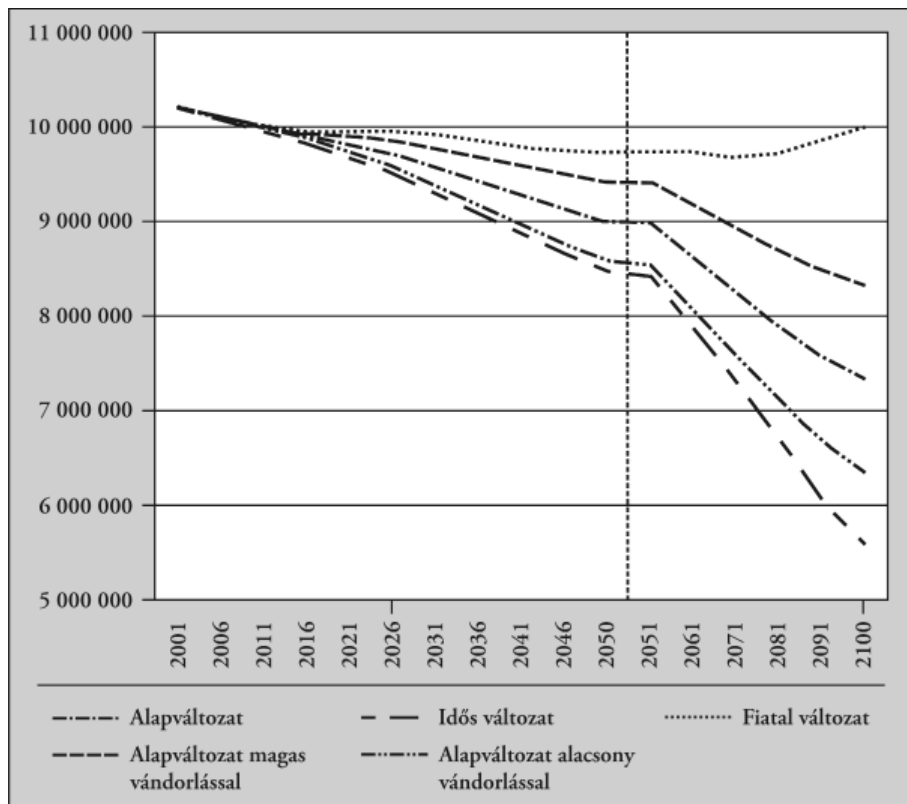
³ www.ksh.hu 2006. évi adat

⁴ www.ksh.hu 2006. évi adat

távon értékelhetők. Rövidtávon pl. egy influenzajárvány, vagy annak elmaradása lényeges eltérést okozhat a halálzási mutatókban.

A vándorlás növekvő tendenciájú, ez mérsékli a természetes fogyás mértékét.

Népesség előreszámítása különböző forgatókönyvek szerint⁵

A forgatókönyvek részletesebb elemzése realizálásának megítélése nélkül is megállapítható, hogy a népességszám várható alakulásában a népesség és tendenciájában lényeges különbség van. Tehát a családokat és a gyermekvállalást támogató kormányzati intézkedések lényegesen befolyásolhatják a népesség hosszú távú alakulását. Ezt alátámasztja az is, hogy pl. a terhesség-megszakítás tilalma, később a gyvsz 1967. évi, a népesedési csomag 1973. évi, majd a gyed 1985. évi bevezetése, és a családi pótlék 1990. évi kiterjesztése befolyásolták a születésszám alakulását. A forgatókönyvekből kiolvasható a népesség várható létszáma, amely 5 557 781 és 9 977 096 fő között változhat.

Ismeretes, hogy az egészségbiztosítási modellváltás napirenden van. Az egészségbiz-

⁵ Forrás: Hablicsek László, KSH Népességtudományi Intézet

tosítási pénztárakról és a kötelező egészségbiztosítás természetbeni ellátásai igénybevételenek rendjéről készített T/4221. sz. törvényjavaslatot dr. Horváth Ágnes egészségügyi miniszter 2007. október 30-án benyújtotta az Országgyűlésnek és a kormányzó koalíció december 17-én megszavazta. A biztosítási rendszer átalakításáról továbbra is vita zajlik, konszenzus nem született a szereplők között.

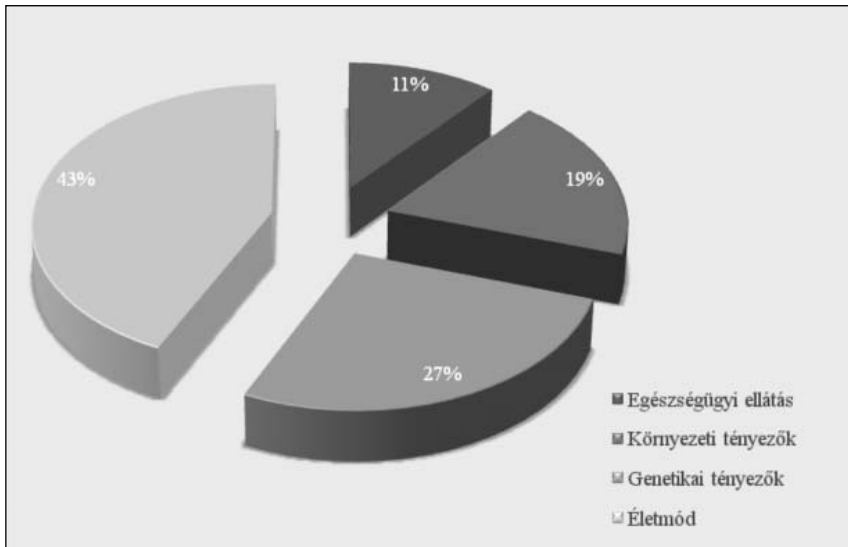
Az elmúlt években a lakosság születéskor várható élettartama mind a férfiak, mind a nők esetében nőtt, de még jelentősen elmarad az uniós országokétól.

Az egészségügyi állapotról megbízhatóbb képet elsősorban a halálzási mutatók adnak, az egyértelmű tartalmi meghatározás miatt.

A főbb halálokok, szív és érrendszeri megbetegedések, daganatos megbetegedések, emésztőrendszeri betegségek, vagy külső okok tekintetében a statisztikai adatokból az a következtetés vonható le, hogy a lakosság egészségi állapota az európai országokkal összehasonlítva relatíve romlik, kivéve a fertőző betegségeket. A 70-es években Magyarország és a csatlakozó országok egészségi állapota hasonló volt. Míg az európai országokban az egészségi állapot javuló tendenciát mutatott, Magyarországon az egészségi állapot romlott, az egészségi állapotbeli különbségek nőttek. A halálzási mutatók egyes megbetegedések esetében az európai átlag többszöröse.

Nagyon rossz a lakosság mentális egészsége. A lakosság különböző rétegeinek élettartama a társadalmi, foglalkoztatási, jövedelmi viszonyoktól, a földrajzi elhelyezkedéstől, az iskolázottságtól függően jelentős különbségeket mutat. A hátrányok halmozódnak. Különösen kedvezőtlen a roma lakosság egészségi állapota, a várható élettartamuk.

Az egészségi állapotot befolyásoló tényezők⁶

⁶ Forrás: WHO

Az egészségi állapotot alapvetően az életmód és a környezeti tényezők, és nem az egészségügyi ellátás és a biztosítási rendszer határozza meg. Az egészségügyi rendszer megváltozásától a lakosság egészségi állapota nem lesz jobb. Sőt, az elmúlt időszak intézkedései inkább rontottak a lakosság helyzetén, semhogy javítottak volna. Az egészségügy fejlesztéséről szóló 2006. évi CXXXII. törvény, amely átgondolatlanul a struktúra-átalakítás lépéseit szabályozza, a vizitdíj bevezetése, területi ellátási kötelezettség változása, amellyel, hogy végrehajthatatlan, ellátatlanságot, hibák sorozatát, a várólisták irreális növekedését, a spirituális és a bizalmi elven alapuló – nemzetközi szinten is elismert – orvosi és szakdolgozói munkát leértékelte, a beteg kiszolgáltatottságát, és esélyegyenlőtlenségét növelte.

3. A társadalombiztosítás tervezett átalakítása jövátéhetetlen következményekkel jár

A benyújtott törvénytervezet áttekinthetetlen, a végrehajtási szabályok hiányoznak, a jogbiztonságot nem szolgálja. A működőképessége nem bizonyított, hatáselemzések nem készültek. A közelmúltban bekövetkezett változások nem javították az egészségügyi rendszer működőképességét. Nem szolgálta a betegek jobb ellátását, hiszen kiszolgáltatottabbá váltak és kiszolgáltatottak az egészségügyi dolgozók is. Ez a helyzet a biztosítási rendszer privatizálása után rosszabb lesz. A több-biztosítói modell bevezetésének pozitív hatása nem bizonyított a lakosságra, a szolgáltatókra, az államháztartásra gyakorolt hatást illetően. A biztosítási rendszer átalakításáról rengeteg vita zajlik, konszenzus nem született a szereplők között. A veszélyek nagyok.

A döntés súlya

Szükséges hangsúlyozni a döntés horderejét, hiszen a jelenlegi társadalombiztosítási modell megváltoztatása a társadalom minden tagjára hatással van. Több-biztosítói modell működése esetén az állami felelősség nem hárítható át a biztosítókra. A biztosítási piac esetleges zavarai esetén, a zavarok elhárításáról, annak pénzügyi következményeiről az államnak kell gondoskodni.

A döntés a társadalmi szolidaritás és az esélyegyenlőség mértékéről szól. Nem a lakosság gazdagabb kisebbsége számára kell igényeinek megfelelőbb ellátást nyújtani, hiszen ennek a csoportnak az egészsége is jobb. A halmozottan hátrányos helyzetűek az egészségügyi ellátás tekintetében előbb-utóbb diszpreferáltak lesznek, mivel ez a több-biztosítós modellnek egyik következménye.

A rossz népegészségügyi mutatók javítása és a társadalmi csoportok élet-esélyegyenlősége között megnövekedett különbségek csökkentése az egybiztosítós társadalombiztosítási modell tökéletesítésével biztosítható.

Az egybiztosítós modell működési elve a szolidaritás és a nemzeti kockázatközösség, amelybe minden magyar állampolgár beletartozik. Ez azt jelenti, hogy szolidáris a rendszer a szegényekkel, a súlyos betegekkel, az öregekkel. A több-biztosítós rendszer az egyéni kockázaton, az egybiztosítós társadalombiztosítási rendszer a közösségi kockázaton alapul. A kockázati szelekció, illetve az ezen alapuló verseny kérdése

nem probléma mindaddig, amíg országos szintű veszélyközösségben szerveződik az ellátás és a finanszírozó, keresleti oldal egyszereplős. Az országos kockázatközösség felbomlását követően kockázati versenyre lehet számítani a biztosítási alapok, potenciális finanszírozók részéről. Az egészségi állapotot, a kockázati tényezőket az egyén szintjén az életkor, a nem, a már meglévő betegségei határozzák meg, másrészt tágabb értelemben a társadalmi-gazdasági viszonyok (ezen belül a foglalkoztatási, jövedelmi, szociális, lakásviszonyok), az egyes térségek eltérő gazdasági fejlettsége, a hátrányos helyzetű csoportok területi koncentrációja befolyásolják. Jelentős pozicionális lehetőség (haszon) rejlik a jobb kockázatu csoportok lefölözésében.

A több-biztosítós modell legnagyobb veszélye a kockázati szelekció, a súlyos betegek, idősek háttérbe szorítása.

- A biztosítók közötti verseny sarkalatos pontja a kockázati szelekció. Ez az egészségi kockázatok természetéből és az egészségügyre fordított kiadások megoszlásából következik.
- Relatív alacsony létszámú, különösen költséges kezelésre szoruló beteg használja fel a biztosítási alap forrásainak jelentős részét.
- Ha a biztosítónak sikerül az ilyen klient elutasítania, akkor a kockázatfedezeti költségek (kárköltségek) csökkenthetők és a biztosítás profitábilissá válik.
- A magánbiztosításban elutasítják az ilyen extrakockázatot.
- Ez a jelenség nem küszöbölhető ki egy államilag vagy nonprofit elven szervezett több-biztosítós rendszerben sem, legfeljebb az elutasítás burkolt változatai a jellemzőek.

Az Egészségügyi Minisztérium által a biztosítási rendszer átalakításával kapcsolatban közzétett jogalkotási koncepcióban foglaltakkal, a biztonságos betegellátással és működőképességgel kapcsolatban felmerülő észrevételek:

Hirdetett jellemzők	Kifogások (Alkotmányosság???)
Szabadság és szolidaritás, verseny, területi stabilitás, igazságosabb hozzáférés	Az egységes országos kockázatközösség megbontása nem az esélyegyenlőséget és a szolidaritást szolgálja.
Új szereplők bevonásával vegyes rendszer: állam 51%, biztosítók 49%. A kisebbségi tulajdonosnak döntő befolyása van a pénztár irányítására	Az új szereplők a biztosítók, a magántőke a saját gazdasági törvényszerűsége szerint, profit elérése érdekében működik.
A jól meghatározott fejkvóták, nem érdek a kockázati szelekció	Az egyes térségek társadalmi, gazdasági fejlettségében, az embercsoportok egészségi állapotában kialakult életesély-különbségek miatt nehezen képzelhető el jó fejkvóta.

Hirdetett jellemzők	Kifogások (Alkotmányosság???)
Nem jár járulékemeléssel	A működési költségek az eddigiekhez képest sokszorozódnak. A járulék a beteg-ellátásra fordítható összegből, a biztosítók megnövekedett működési költségére, profitra, a számviteli változások következtében egyéb jelentős költségek fizetésére csoportosul át, ami nem a jobb betegellátást szolgálja. Alacsony foglalkoztatás, nincs járuléktömeg-növekedés, viszont van infláció, ami tovább csökkenti a betegellátásra fordítható összeget.
A pénztárak területek megvásárlásával és toborzással jönnek létre (18 megye+ 4 főv.)	Jól kell érteni: a területek és a piac elosztásával, tehát magánosítással indul. Ez a magánosítás nemcsak a területek és a piac magánosítását tartalmazza, hanem az állami források feletti rendelkezés jogát is.
A fejlesztés és az eszközpótlás a tulajdonos-fenntartó kötelezettsége	Fő forrás: uniós pályázat. A közpénz magántőkévé alakul. Mind az előnyök, mind a hátrányok hatványozódnak.
A beutalási rend szerint a pénztárral szerződött szolgáltatók szerepelhetnek	A beutalón a pénztárral szerződött szolgáltatók szerepelhetnek, eltérés engedéllyel, vagy meg kell fizetni.
A teljesítményvolumen-korlát megszűnik, egyik legfontosabb feladat és egyben érdek is a struktúra-átalakítási folyamat folytatása. A pénztárak dönthetnek arról, hogy milyen metodikákat alkalmaznak a kiadások kordában tartására: előzetes autorizáció, vizsgálati és terápiás eljárásrendek, volumen-szerződések, bázis-finanszírozás, preferált szerződések stb.	A szabályozás bonyolult rendszer szerint történik. A pénztárak működési garanciája szerint a kisebbségi tulajdonosoknak döntő befolyásuk van a pénztár irányítására, továbbá részt vesznek a Díjtétel és Fejlvóta Bizottságban. A költségek visszafogása területén a pénztárak szabadsága nagy, egyik elem az előzetes vizsgálati és eljárási rend megállapítása, + struktúraátalakítás + preferált szerződés. Ez azt jelenti, hogy előre eldönthetik, hogy a beteg milyen ellátásban részesülhet. Ez a kiszolgáltatottságot növeli.
A jelentkezők belépési lapot töltenek ki, egészségi állapotra adat nem kérhető	Az OEP utódszervezete, mint alapkezelő is része a rendszernek. Nehéz elképzelni, hogy a biztosítók (amelyek lehetnek külföldi tulajdonúak) nem kapják meg a biztosított legszemélyesebb, egészségi állapotára vonatkozó adatait, hiszen azok már az OEP-nél vannak.

Az Országos Egészségbiztosítási Pénztárat számos kritika érte, hogy túlköltekezik, az Egészségbiztosítási Alapnál nagy pénzügyi hiány keletkezik, ami kedvezőtlen a konvergenciaprogram szempontjából. Ez volt az egyik érv a struktúra és a biztosítási

rendszer átalakítására. A finanszírozási szabályok (főleg a gyógyszerkiadások visszafogása) szigorításának eredményeként az Egészségbiztosítási Alap hiánya megszűnt. Ebből levonható az a következtetés, hogy nem az OEP jó vagy rossz finanszírozási technikájától függ a hiány, hanem a szabályozóktól. Tehát az OEP, az alacsony működési költséggel működő biztosító, képes megoldani és közreműködni a hiány megszüntetésében. Képes biztosítani az egységes nemzeti kockázatközösséget, a szolidaritást és esélyegyenlőséget.

Tehát van megoldás: az Országos Egészségbiztosítási Pénztár, az egybiztosítós modell újszerű és korszerű átalakítása, amely képes a rendelkezésre álló források, pénzügyi keretek betartására, a finanszírozás gördülékeny működtetésére és a szolgáltatás minőségének garantálására.

4. Összefoglalva

Az elmúlt 10 évben a magyar lakosság életésélyei javultak, a születéskor várható élettartam nőtt, de jelentősek a területi, jövedelmi, iskolázottsági különbségek, elmarad az uniós országokétól.

A javulás ellenére a magyar népesség életésélyei kedvezőtlenebbek mint az EU-országokban, és a csatlakozó országok között is rossz helyzetben vagyunk. A társadalmi különbségek nőttek.

A megbetegedési és a halálzási mutatók kedvezőtlenek.

A szegények és a romák egészségi állapota rossz, születéskor várható élettartamuk 10 évvel rövidebb.

Az idő előtti halálozás miatt elvesztett életévek tömege magasabb az európai országokénál.

Az elmúlt időszak egészségpolitikai intézkedései nem voltak sikeresek (népességfogyás, rossz egészségi állapot, ennek ellenére forráskivonás, várólisták, lakossági terhek növekedése, vizitdíj, vagyonvesztés).

A súlyos demográfiai és egészségügyi problémák megoldása nem a biztosítási rendszer átalakításával oldható meg. A biztosítási rendszer átalakítása nem a betegek érdekeit, hanem a tőke érdekeit szolgálja.

Magyarországon ma nemzeti kockázatközösségen nyugvó, szolidaritás elven működő, elvileg mindenkire kiterjedő „egybiztosítós” egységes társadalombiztosítási rendszer van. A rendszer működőképes. (Lassan már alig van működőképes rendszer Magyarországon.) Az utóbbi időben hozott kormányzati intézkedések hatására a szolgáltatás akadozik, végeláthatatlan várólisták mellett a betegek kiszolgáltatottsága nőtt. A több-biztosítós, privatizált, részben állami tulajdonú piaci modell bevezetéséről szóló törvénytervezetet, a széleskörű társadalmi tiltakozás ellenére, a kormányzó koalíciós pártok megszavazták. A törvény bevezetését semmi nem indokolja. A működőképesség nem bizonyított, hatáselemzések nem készültek, a joganyag áttekinthetetlen, a hiányzó jogszabályok sokasága felveti a jogbiztonság kérdését is. Jóvátehetetlen következményekkel jár a lakosságra, mert megbontja a nemzeti

kockázatközösséget, ezáltal a kockázati szelekció veszélyével kell számolni. Rossz az egészségügyi dolgozóknak, mert tovább zsugorítja a szolgáltatóhálózatot, kevesebb intézmény, kevesebb munkahely lesz.

A több-biztosítós rendszer az esélyegyenlőtlenséget tovább növeli, a szolidaritást csökkenti és a működési költségek sokszorozódnak. Megszünteti a szabad orvosválasztást. A rendszer bevezetése után a folyamat nem, vagy nagy áldozatok árán fordítható vissza. Nemcsak a vagyon egy része, hanem az állami források felhasználása is a tőke befolyása alá kerül. Ugyanakkor az állami ellátási felelősség nem hárítható át a biztosítókra.

Megoldást jelent a lakosság egészségi állapotának, életesélyeinek javítására, a szolidaritás fenntartására az Országos Egészségbiztosítási Pénztár, az egybiztosítós modell újszerű és korszerű átalakítása.

A biztosítási rendszer tervezett átalakításával jól jár a 19+ 4 (számukat egyelőre pontosan nem lehet tudni) biztosító, hatalmas vagyonhoz jutnak, emellett döntő befolyást szereznek az állami forrás, az Egészségbiztosítási Alap felhasználásában is. A felfoghatatlanul nagy összegből futja a sokszorozódó működési költségekre, toborzásra, luxus biztosítói fizetésekre, fényes autókra, irodákra, profitra. Így a biztosítottaknak, szolgáltatóknak kevesebb jut. Az állampolgárok egészségügyi állapotát – amely európai összehasonlításban példátlanul rossz – az egészségügyi ellátás színvonalát valamelyest javíthatja, de elsősorban az életkörülmények a meghatározóak (foglalkoztatás, jövedelmek). Érdemes a gazdasági mutatókra egy pillantást vetni. Euró-

Sorbanállás a vizitdíj-automatánál (Képünk illusztráció)

pai összehasonlításban az 1 főre jutó GDP tekintetében a 20. helyen, az 1 főre jutó egészségügyi kiadásban a 19. helyen, az államháztartás egyenlege szerint a 25. helyen, a fogyasztói árak alakulásában a 21. helyen állunk. A gazdasági növekedés 1%, míg Litvániában 11,5%, Lettorszában 11,1%, Szlovákiában 9,4%.

Fontosabb lenne a gazdasági felemelkedés kérdésével foglalkozni...

Kiegészítés

A törvénytervezetet a kormánykoalíció az Országgyűlés december 17-i ülésén 53%-kal, névszerinti szavazással támogatta, megszavazta. A szavazás eredménye a következő volt:

Frakció	Igen	Nem	Tartózkodott	Távol
MSZP	185			5
Fidesz		135		4
KDNP		21		1
SZDSZ	19			1
MDF		11		
Független		1	1	1
ÖSSZESEN	204	168	1	12

A köztársasági elnök 2007. december 27-én kifogásaival visszaküldte az Országgyűlésnek, mert a törvénnyel nem ért egyet, nem írja alá, és nem hirdeti ki.

A köztársasági elnök intézkedésére az egészségügyi miniszter 2007. december 28-án reagált.

A törvényt az Országgyűlés február 11-én lényegi változtatás nélkül ismét elfogadta.

Hálapénz-hamisítás

A népet, „az istenadta népet” hiába próbálták, nem sikerült megoldozniuk az egészségügy szétverésén fáradozó előljáróinknak. Pedig bedobtak minden érvet. Közük átlátszó böszmeségeket is. (Az emberek döntő többsége számára viszont világos, hogy amikor például biztosítási pénztárak közötti választás lehetőségét vizionálják a szétverők, akkor lényegében a szabad kórházválasztás megszüntetésére kell gondolnunk. Amikor meg azt magyarázzák nagy szociális érzékenységi rohamukban, hogy nem kell félni, nem fog fájni: mindenki biztosított marad, akkor pontosan tudjuk, hogy félnünk kell, mert fog fájni, hiszen az ellátás egységessége és kiszámíthatósága szűnik meg, a szolgáltatások köre fog csökkenni...)

Azt viszont el kell ismernünk, hogy a hálapénz témájára egészen ügyesen találtak rá céljuk elérése érdekében. Azt használják ki, hogy lényegében mindenki rossz dolognak – a jelenlegi rendszerben szükséges rossznak – tartja a hálapénzt. Csakhogy még ezzel kapcsolatban is hamisan érvelnek, mondhatni: még a hálapénzt is hamisítják...A valódi érv, mely szerint „a hálapénz akadályozza a szakellátás és a kórházak privatizációját, illetve kiegészítő és magánbiztosítások elterjedését” csak háttéranyagban olvasható. Ennek fényében viszont a többi, az etikai érvek felsorakoztatása mind-mind csak rizsa...

Még a vizitdíj drága piruláját is a hálapénzre hivatkozva akarják lenyelelni velünk. Horváth Ágnes egészségügyi miniszter egyenesen azt találta mondani egy interjúban, hogy „a vizitdíjjal elkezdtük legálisan fizetni a hálapénzt”. Csakhogy a vizitdíjat, a hálapénzzel ellentétben, előre és kötelező módon kell fizetnünk. És olyan esetekben is (pl. gyógyszerfeliratás), amikor eddig nem volt szokás. Ebből pedig az is következik, hogy az új módi éppen azokat sújtja a legjobban, akik „csak” annyira szegények, hogy nem tudják visszaigényelni a kifizetett vizitdíj összegét.

A hálapénz elleni hadjáratban hangoztatott érvek között eleve előkelő helyen szerepel az, amit a szakminisztérium honlapja sommásan így foglal össze: „igazságtalan, mert vagyoni helyzetől függetlenül fizeti gazdag vállalkozó és szegény nyugdíjas”. Azal még nem védjük meg a hálapénz adásának rendszerét, ha elismerjük, hogy annak rituáléjába, szokásrendszerébe olyan hagyományok és szociális szempontok is beépültek, amiket még az utóbbi évtized merev anyagi szemlélete sem koptatott ki teljesen. Ezek közé tartozik, hogy szegényebb térségekben – például a mi vidékünkön – átlagosan jóval kevesebb hálapénzt ad egy beteg, mint ugyanazon ellátásért, ugyanazon orvosi beavatkozásért a fővárosi társa. S még az a szokás sem halt ki teljesen, hogy egy-egy epekőműtét után több paraszolvenciát fizet a szolidabb anyagi helyzetben lévő szobatársánál a közép-vállalkozó felesége. Tehát bizonyos keresztfinanszírozási szerepe is van a paraszolvenciának. Na és ma még a Cseh Tamás által megénekelt Somlay Margit, négy nyelven beszélő, guberáló nyugdíjas tanárnő abban a kórházban, ahol

őt jól ismerik, ahol volt tanítványai gyógyítanak, teljesen ingyen, legalább akkora odafigyelést kap, mint egy pártfunkcionáriusból lett privatizátor a pénzéért. Ma még az egészségügy hagyományos szemléletében olyan „avított” értékek is számítanak, mint a tekintély, a köztiszteletben állóság, a közmegebecsültség. Az új rendszer egyetlen mérőeszköze a pénz lesz. Az a nyugdíjas körzeti orvos, aki ezeket gyógyított meg a múltban, s évtizedekig fizette a tb.-t, éppúgy nem kaphat majd kétszemélyes szobában elhelyezést, mint a mára potyautasnak számító lelkészfeleség, aki hat gyermek felnevelésével, taníttatásával, munkára és tisztességre nevelésével a lehető legtöbbet tesz azért, hogy ne omoljon össze a társadalombiztosítás, meg úgy általában az egész ország. A kiegészítő biztosításokat nyújtó egészségpénztárak ugyanis árgus szemmel fognak figyelni és ellenőrizni, hisz tudják, csak úgy adhatják el az árujukat, ha egyéb módon nem lehet ahhoz hozzáférni.

Még 2002-ben egy felmérés szerint az emberek 90 százaléka nem tartotta korrupciónak a hálapénzt. Aztán jött az orvostársadalmat és az egész gyógyító szakmát lejárató hadjárat. Emlékezzünk csak arra, hogy 2004-ben többek között még az APEH is kapott felkérést Kókény Mihály egészségügyi minisztertől a hálapénzek vizsgálatára. Ebben az időben kezdtek arról beszélni, hogy a hálapénz tulajdonképpen vesztegetés, aminek megítélésében teljesen mindegy, hogy előre vagy utólag adják, és kéri-e vagy sem. És a közvélemény megdolgozása folyt, folyik tovább. A csúcsra járatás szép példájaként a már említett szakminisztérium honlapján ma már az olvasható, hogy „a hálapénz a korrupció egyik formája”. A egészségügy működési zavarainak okát nehogy már a hirtelen nagy változásokban, a százmilliárdok kivonásában lássák meg az emberek! Mihályi Péter, a szabaddemokraták fő egészségügyi ideológusának egyik tanulmányából az is kiderül, hogy van ám más oka is a hálapénz-téma előranciaálásának. Azt írja ugyanis, hogy „a hálapénz kriminalizáló stigmájától a doktorok menekülni fognak, és átállnak a biztosítási reform táborába...” Vagyis az egészségügyi privatizációt ellenző orvostömböt meg kell, és meg lehet ezzel a módszerrel törni.

De hogy a funkcionálisan privatizált praxisban dolgozó háziorvos se érezhesse magát biztonságban, így ír Mihályi: „a háziorvosi szülőpraxis intézménye is elavult – team munkával kellene felváltani. Ebben is a hálapénz, és az ebből eredő titkolozási kényszer a legfőbb ellenérdekeltségi tényező.” Ezek alapján a posták, a vasúti szárnyvonalak, az iskolák bezárása után jöhetnek az orvosi alapellátás rendelőinek bezárásai is... (Végül is ezt az egészségbiztosítás magánurai minden bizonnyal költséghatékonysági mutatók alapján ki is tudják majd vívni. A beteg és az orvos közötti személyes kapcsolat számukra nem számít. Egy olyan politikai hatalomnak pedig, amelyik uralkodni akar a népen, tiszta nyereség, ha megszűnik a háziorvosoknak egy-egy nagyközségben, kisvárosban eddig betöltött véleményformáló szerepe...)

Kiosztott szerepek, jól megírt kommunikációs színdarab. Az előtérben az SZDSZ-es szakminiszter azt nyilatkozta, hogy a lakosság annyit fog érezni az egészségügy átalakításából, hogy végre választhatnak, hiszen a verseny értük folyik, „Mi nem elveszünk, hanem adunk” – mondja. A háttérben pedig a sűgő, a már említett Mihályi, akinek családi cége sajtóhírek szerint 14,4 millió forintot kap a kancelláriától

a tanácsaiért, arról értekeznek, hogy nálunk az egészségügyi ráfordításnak GDP-hez viszonyított aránya számottevően magasabb, mint amit a GDP színvonalában önmagában indokolna. „Minket nem Ausztriával, hanem Portugália, Görögország és Mexikó átlagával kellene összehasonlítani. Ezekhez az országokhoz képest nem vagyunk elmaradásban...”

Vagyis még van hova letornáznunk magunkat. A hálapénznél és a jelenlegi egészségügyi finanszírozásnál csak egy rosszabb van. Ami utána jön...

Hát ezt kell megakadályoznunk...

Tüntetés az „egészségügyi reform” ellen (Képünk illusztráció)

Száz éve született Wass Albert

Válaszút, 1908. január 8.–Asztor, Florida, 1998. február 17. erdélyi magyar író és költő.

Az erdélyi magyar irodalom Magyarországon elfeledett, majd halála után újra felfedezett alakja volt. Egyik leghíresebb könyve a Kard és kasza, amely többgenerációs családi életrajz formájában áttekintheti a történelmünket 1050-től egészen a mai korig. 1944-től Németországban, majd 1952-től haláláig az Amerikai Egyesült Államokban élt. Nicolae Ceausescu elnökségének éveiben, Romániában könyveit betiltották. Műveit Magyarországon a rendszerváltás óta jelentetik meg, korábban szinte ismeretlen volt hazánkban. Irodalmi munkásságának kritikai feldolgozása ma is folyik – a hazai olvasóközönség körében népszerűsége az 1990-es évek végétől növekedett.

Wass Albert síremléke

Irodalmi munkássága

A fiatal gróf számára az irodalmi sikert az 1934-ben megjelent *A farkasverem* című regénye hozta meg, aminek köszönhetően Baumgarten-díjban részesült és több irodalmi társaság is tagjává fogadta.

„Természetérzéke, tájmegidéző képessége csodálatos. Művei szélesen hömpölygő, robbanó erejű, nagyvonalú alkotások. A fiatal erdélyi prózaírók közül kiválik egyéni hangjával, látásmódjával; izgalmas történetei úgy áradnak belénk, mint egy forró vérhullám.” (Molter Károly szavai. Lásd: *Erdélyi Elbeszélők*, Kolozsvár, 1941. E kötetben szerepel még: Asztalos István, Bánffy Miklós, Gagy László, Gulácsy Irán, Hunyady Sándor, Kacsó Sándor, Kemény János, Kós Károly, Kovács László, Kuncz Aladár, Makkai Sándor, Molter Károly, Nyíró József, Sipos Domokos, Szecei László, Tamási Áron: az erdélyi magyar irodalom színe-java!)

Élete

A Kolozsvár melletti Válaszúton született. Anyja révén német származású, s német unokatestvére lett az első felesége. Hat gyermek apja, akik közül egy korán meghalt. Fiai közül Wass Huba jelentős karriert futott be az amerikai hadseregben: dandártábornoki rangot ért el, és részt vett egyebek között az 1991-es Sivatagi vihar hadművelet harcászati terveinek kidolgozásában.

Wass Albert tanulmányait Debrecenben, a németországi Hohenheimban és Párizsban végezte. Erdélybe apja betegsége miatt 1932-ben tért vissza, egy ideig azonban nem tudott még a családi ügyekkel foglalkozni, mert a román hadseregben a kötelező sorkatonai szolgálati idejét töltötte. Nagyapja halála után, 1936-ban átvette az egyházi tisztségét, így az erdélyi magyar református egyház kerületének főgondnoka lett.

A második bécsi döntés (1940. augusztus 30.) alapján Erdély északi része ismét magyar területté vált. A következő év elején Wass Albertet a magyar Mezőgazdasági Minisztérium erdészfelügyelőnek nevezte ki Dés településre. Két hónappal később pedig a kolozsvári Ellenzék című lap irodalmi szerkesztője lett.

Mint tartalékos tiszthelyettes 1942 májusától három hónapos katonai kiképzésen vett részt, melynek végzetével a Magyar Királyi Lovasság zászlósi rangját kapta meg. A következő év márciusában a lap főszerkesztőjét behívták a hadseregbe, Wass megbízott helyettes lett. Wass Albert saját életrajzában meséli el, hogy alig három hónap után „két német a Gestapótól behatolt a szerkesztőségbe, felmutatva a parancsot, hogy a német hadsereg megbízásából »felügyelniük« kell a lapot, egyszerűen kisétáltam az irodámból, és felmentem a hegyekbe. Két hét múlva édesapám régi barátja, Veress Lajos tábornok üzent, hogy a németek »keresnek« engem. Hogy elkerülje a kellemetlenségeket, Veress tábornok, aki az Erdélyben állomásozó magyar hadsereg parancsnoka volt, egyenruhát adott nekem, s mint alhadnagyot Ukrajnába küldött a 9. Magyar Királyi Lovassággal, ahonnan csak karácsonykor tértem vissza.” Ezt a feladatot olyan jól látta el, hogy kétszer is megkapta a vaskeresztet.

Wass különböző beosztásokat látott el a hadseregben, majd 1944 áprilisától Veress Lajos tábornok szárnysegédje lett. A háború vége felé közeledvén a szovjet csapatok (majd később a románok is) egyre beljebb nyomultak. 1944 decemberében mutatták volna be egy drámáját a Nemzeti Színházban, de a bemutató a szovjet bevonulás miatt elmaradt.

A II. világháború utolsó szakaszát katonatisztként élte át. Nem várta meg Észak-Erdély újbóli román elfoglalását, 1945 húsvétján lépte át a nyugati határt, az emigrációát választotta. Wass először Sopronba utazott, majd Németországban élt, Bleichbachban, később Hamburgban. Onnan 1951. szeptember 21-én az amerikai hatóságok megfelelő vizsgálatának lefolyása után (egészségügyi, illetve hatósági vizsgálatok) az Egyesült Államokba utazott, ahol nyugdíjaztatásáig a floridai egyetemen a nyelvi laborban dolgozott, mint technikai segédszemélyzet (ő kezelte a magnószalagokat). Amerikába már nem vitte magával feleségét és gyermekét, mivel akkoriban az USA tbc-betegeket nem engedett bevándorolni.

A román Néptörvényssék 1946 tavaszán Wass Albertet távollétében halálra ítélte háborús bűnökért és gyilkosságért.

Azzal vádolták, hogy 1940-ben az Észak-Erdélybe bevonuló magyar csapatoknak parancsba adta egy ortodox pap családjának és néhány románnak, a helyi zsidó kereskedőnek és családjának, valamint az ortodox román pópának és magyar szolgálójának a kivégzését.

A román hatóságok többször is kérték kiadatását, 1979-ben az USA Igazságügyi Minisztériuma a kérelmek nem kellő megalapozottságára hivatkozva (az amerikai hatóságok nem látták bizonyítottnak Wass bűnösségét) elutasította a kérelmet.

Az amerikai hatóságok minden esetben megalapozatlannak találták a vádakot. Ugyanez történt, amikor a Wiesenthal Alapítvány tett feljelentést ellene, mivel azok között az emberek között, akiknek kivégzésére állítólag parancsot adott, két zsidó is volt. Az USA az ügy átvizsgálása után ejtette a vádakot, megalapozatlanság miatt.

Wass Albert többször is azt állította, hogy a román kommunista állam titkosrendőrsége, a Securitate merényletek sorozatával igyekezett őt megölni – ezt azonban nem sikerült bizonyítania.

Az Egyesült Államokban töltött emigrációja során a Floridai-félsziget közepén elhelyezkedő Ocala Nemzeti Park területén lakott haláláig (egyenes híradások szerint öngyilkos lett). Astorban (Florida) halt meg 1998-ban. Nehéz anyagi helyzetbe került, mert magyar szélhámosok kiforgatták a vagyonából (ami leginkább temérdek könyvének szerzői joga volt). Kívánsága teljesült azzal, hogy hamvai Erdélyben, a marosvécsi (az egykori Kemény-) kastély kertjében, Kemény János mellett nyugszanak.

Magyar állampolgársága

A magyar sajtóban évekig tartotta magát az a vélekedés, hogy Wass Albert magyar állampolgárságát többszöri kérvényezése ellenére, haláláig sem kapta vissza. Állampolgársági kérelmét a magyar állam rendre elutasította, arra hivatkozva, hogy a párizsi békeszerződés szerint újra automatikusan román állampolgár lett. Tar Sándor tiszteletbeli washingtoni konzul és Csoóri Sándor, a Magyarok Világszövetségének elnöke levélben fordult Kuncze Gábor belügyminiszterhez, minek következményeként az utolsó honosítási kérelméről a Horn-kormány idején Kuncze Gábor belügyminiszter úgy döntött, hogy egyéves tartózkodási engedélyt ad az írónak.

2007-ben Simicskó István KDNP-s és Babák Mihály fideszes képviselő arra kérték Sólyom László köztársasági elnököt, hogy adjon posztumusz állampolgárságot Wass Albertnek. Az elnöktől azt a választ kapták, hogy ez több okból nem lehetséges, amelyek közül a legfontosabb, hogy Wass 1997-ben már megkapta a magyar állampolgárságot, és csak az igazoló okirat volt egy évig érvényes – az író magyar állampolgárként halt meg. Nem tisztázott, tudatában volt-e ennek Wass Albert öngyilkossága előtt.

Utóélete

2003 márciusában – posztumusz – alternatív Kossuth-díjjal tüntették ki.

2003 április – „Van esély a háborús bűnösként Romániában halálra ítélt Wass Albert erdélyi író rehabilitálására, de ehhez a család aktív segítségére van szükség” – ezt Frunda György, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség szenátora jelentette ki a Népújóság című marosvásárhelyi lapnak adott interjújában.

2007. január 9. – „Amíg én vagyok az igazgató, addig az Ifjúsági Házban Wass Albert-regényből dramatizált előadást senki sem fog tartani” – esküdözött az Új Magyar Szónak Vasile Dorel, a marosvásárhelyi Mihai Eminescu Ifjúsági Ház igazgatója, aki az intézményben megtiltotta a Magyarokiszai Udvari Kamaraszínház két Wass Albert-regényből dramatizált előadásának bemutatását.

2007. január 17. – Budapesttől néhány kilométerre, Solymáron január 17-én éjszaka – a Magyar Kultúra Napjának előestéjén – ismeretlenek ledöntötték Wass Albert portrészobrát. A szobordöntőknek nem színes fémre – bronzra – volt szükségük, mert a mű orra buktatva ott maradt a barbár tett helyszínén, az író születésnapján, január 7-én a márványtalapzathoz helyezett virágok és gyertyák között.

(Dr. Benyik György összeállítása a szegedi Szent József-plébánia honlapján jelent meg)

WASS ALBERT

Magyar karácsony az égben

Aki még nem tudott róla, ám tudja meg, hogy amikor lent a földön megszólalnak a karácsonyesti harangok, odafönt a Mennyeknek Országában a legeslegfiatalabb angyalka megráz egy fényes aranycsengőt. Erre a jelre a mennyei palota nagy szárnyas kapui maguktól megnyílnak, s a mennyország összes népe illő sorban betódul a hatalmas kupolaterembe, ahol várja már őket Jézus Király karácsonyfája. Mikor mindenki együtt van már, akkor az Úr Jézus megadja a jelt, s a kiválasztott szentek sorjában meggyújtják a mennyezetig érő karácsonyfán az emlékezés gyertyáit.

Nagy tiszteltetés ám a gyertyagyújtók sorába kerülni s fontos hivatal. Mert ezen múlik, hogy kikről emlékezik meg a mennyország népe azon a karácsonyon. Mikor aztán a gyertyák már mind égnek, akkor az Úr Jézus intésére sorra járulnak az ég lakói a karácsonyfához, s ki-ki ráaggatja a maga imádságát. Ezeket az imádságokat aztán az Úr Jézus megáldja, s szorgos angyalok nyomban aláindulnak velük a földre, hogy szétosszák azok között, akiknek szólnak. Ezek a soha nem hiábavaló, de mindig beteljesülő imádságok a mennyek lakóinak ajándékai a földi emberek számára. Így ünnepelnek odafönt karácsonyt azok, akik közülünk eltávoztak, tudja azt mindenki.

De ebben az esztendőben szokatlan dolog történt odafönt az égben. Már egy héttel

karácsony előtt hírvivő angyalok járták sorra a mennyország lakóit s tudatták velük, hogy Jézus Úr parancsára ebben az évben magyar karácsony lesz odafönt.

Ilyesmí még nem történt amióta világ a világ, hogy egyetlen nép javára tartsák az ünnepet s méghozzá egy olyan kicsike, maroknyi nemzetet tiszteljenek meg ezzel, mint a magyar. De Jézus Úr így látta illőnek s helyesnek, s így is történt.

Mikor aztán megszólaltak odalent a földön a karácsonyi harangok, egy szeplős arcú, vézna kis angyalka, aki még egészen új volt odafönt, rendelkezés szerint kezébe vette a fényes aranycsengőt, hogy megadja vele a jelt. Azonban olyan ijedt és elfogódott volt szegényke a nagy megtiszteltetéstől, hogy nyomban el is ejtette a csengőt, amiből aztán egy kis bonyodalom származott. Padlót érve a csengő ugyanis élesen felcsengett egyszer, amitől a szárnyas kapuk nyomban nyílani is kezdtek. Mivel azonban a csengő nyomban el is hallgatott, a kapuk is abbahagyták a nyílást, és a kint várakozók számára csupán egy szűk kis rést hagytak, melyen keresztül csak a soványabbja tudott beférni, a kövérebbje nem. Az újdonsült kis angyalka pedig úgy megszeppent a maga ügyetlenségétől, hogy szegyenében nyomban elszaladt, s elrejtőzött a karácsonyfa lehajló ágai alá.

Az Úr Jézus, látva a bonyodalmat, maga vette föl a csengőt s megrázta jó erősen, amitől nyomban szélesre tárultak a kapuk, s a nép betódulhatott az égi kupolaterembe. Jézus parancsára széles kört hagytak szabadon a karácsonyfa körül az égi magyarok számára, akik utolsónak vonultak be, ünnepélyes elfogódottsággal, hogy elfoglalják a megtisztelő helyet. Mikor aztán mindenki együtt volt, az Úr Jézus megadta a jelt: gyűljanak hát ki az emlékezésnek lángjai a magyar karácsonyfán!

Elsőnek az ősz István király lépett a fához s néma méltósággal gyűjtotta rajta az első gyertyát. Sorra követték az Árpád-ház tagjai, Hunyadiak, Zrínyiek, Rákócziak s a többiek mind, hosszú, hosszú sorban. „Pro libertate”, suttogta a nagyságos fejedelem, s Petőfi Sándor keze reszketett, amikor kinyúlt a márciusi ifjak emlékének gyertyája felé. S rendbe kigyúlt az egész magyar történelem, s ott ragyogott pazar fényben a mennyei palota közepén, egész világ csodálatára. S mikor már minden gyertya égett a karácsonyfán, előlépett öreg Csikay Gyuri, esett vállú hajdani kolozsvári cigányprímás, állához emelte kopott hegedűjét, s felsírt a húrokon a magyar „Mennyből az angyal...” De olyan szépen, olyan szívféjditőan, hogy még az Úr Jézusnak is megkönnyesedett tőle a szeme, s ártatlan kicsi angyalkák a háttérben csupa gyönggyel sírták tele a padlót.

Majd az Úr Jézus jelt adott megint, s rangsor szerint István király lépett oda elsőnek a fához, hogy felaggassa rá a maga ajándékát, földi magyaroknak. Aranytekercsre írott áldásos imádság volt, súlya majd földig húzta le a gyöngye ágat. Szent László vitézi erejét, Zrínyi Miklós bölcs megfontoltságát, Rákóczi Ferenc lelkes hitét s Petőfi Sándor lángoló szívét aggatta a fára. Úgy megtelt rendre minden ág magyaroknak szóló magyar imádsággal, hogy mire a más nemzetségből valók sorra kerülhettek, már csak úgy roskadozott a fa a tehertől.

Sok-sok időbe került, míg a mennyeknek minden lakója odajárulhatott a karácsonyfa elé a maga ajándékával. Nemzet még ennyi imádságot nem kapott, amióta

világ a világ! Mikor aztán az utolsó imádság is rajta csüngött a fán, az Úr Jézus megáldotta valamennyit, s míg a sok nép vonulni kezdett újra kifelé a szárnyas kapukon, szorgos kis angyalok nyomban hozzáfogtak, hogy batyuba kössék a sok égi kincset, s alászálljanak vele kicsi Magyarhonba.

Végül aztán már csak az égi magyarok álltak ott még mindig a magyar karácsonyfa körül, imába mélyülten. Az angyalok elhordták már az utolsó ajándékot is, s a gyerityák is kezdtek csonkig égni, amikor az Úr Jézus szeme hirtelen megakadt valami fehéren, a roppant karácsonyfa alsó ágai között. Jobban odanézett s hát bizony egy kis angyalka köntösének a csücske volt az. Az újdonsült szeplős kis angyalka, aki elejtette az aranycsengőt, kukszolt ott még mindig nagy ijedten. Az Úr Jézus félrehajtotta az ágakat, s kézen fogva elővezette onnan a szeplős kis angyalt. „Hát te minek bújtál oda?” – kérdezte tőle mosolyogva. „Resteltem magamat – vallotta be a szeplős. – Elejtettem volt azt a csengőt, lássa.” „Oh, hát te voltál az! – nevetett az Úr. – Ne búsulj semmit, megtörténik az ilyesmi mással is. De téged még nem láttalak itt eddig. Mi a neved? Honnan jöttél s mikor?” „Katika a nevem s Budapestről jöttem – felelte a vézna, szeplős kicsi angyal – november negyedikén, Uram.

Néhány pillanatig mély-mély csönd volt a nagy kupolateremben. Az égi magyarok mind a vézna kicsi angyalkát nézték, s valamennyinek könnyes volt a szeme. Aztán Jézus szelíd hangja törte meg a csendet. „Isten hozott, Katika – mondta jóságosan, s keze gyöngéden megsimogatta a kis szöszke fejet. – Aztán küldtél-e te is ajándékot Budapestre a tiednek?” „Küldtem, Uram” – felelte Katika, s elpirult a szeplői alatt. „Aztán mit küldtél?” – kíváncsiskodott az Úr Jézus. – Szép ünnepi imádságot szüleidnek, kistestvérekédnek?” A kicsi angyal képe még pirosabbra gyúlt. „Nem imádságot küldtem” – vallotta be szégyenkezve. Az Úr Jézus igen nagyon elcsodálkozott. „Nem-e? Hát mi egyebet lehet küldeni innen?” „Kenyeret – felelte szepegve Katika. – Szép fehér égi kenyeret. Mindennap félretettem, amit nekem adtak itt. Hiszen én kapok még máskor is – tette hozzá bizalmasan. – S ha nem, hát az se baj. De odalent Budapesten nincsen fehér kenyér, régóta már...”

Mély, döbrent csönd volt, szentek, angyalok pisszenni se mertek. Hiszen ilyesmi még nem történt emlékezet óta, hogy valaki kegyes imádság helyett kenyeret küldött volna alá a mennyországából.

Aztán az Úr Jézus lehajolt s homlokon csókolta a kislányt. „Jól tetted, Katika – mondta halkan s lopva kitorölt egy tolakodó könnycseppet a szeméből – sokszor a kenyér a legszebb imádság. Én is azt adtam egyszer az én népemnek, amikor lent jártam a Földön. Kenyeret.”

Valahol a meghatottan álló magyarok sorában egy öreg nagymamából kitört az elfojtott zokogás. Katika kitépte magát az Úr Jézus karjaiból, odafutott az öregasszonyhoz és két vézna karjával átölelte. „Ne sírj, nagymama! – kiáltotta hangos, csengő angyalka-hangon, mely egyszeribe betöltötte az egész mennyországot. – Apuék nem éheznek többet odalent! A mennyei kenyér, amit küldtem, meglásd, eltart sokáig!”

Az Úr Jézus mosolygott. S mosolyától, bizony, akár hiszik, akár nem: kisütött a nap Magyarországot fölött!

A Specola Astronomica Vaticana

A pápai állam csillagvizsgálója, a Vatikáni Obszervatórium ma is jelentős kutatási műhely, amely egyfajta híd szerepet tölt be a tudomány és a katolikus egyház között. Igen nagy hangsúlyt fektet az interdiszciplináris témák vizsgálatára: a csillagászat, a filozófia és a teológia kapcsolatára és kölcsönhatásának elemzésére.

A múlt

Az intézmény múltja a 16. század végéig nyúlik vissza. XIII. Gergely pápa ekkor építtette Rómában az ún. Gergely Tornyot – más néven Szelek Tornyát – melyet az akkoriban legkorszerűbb csillagászati műszerekkel szereltetett fel. Az 1582-ben bevezetett naptárreformot előkészítő bizottság is itt tartotta üléseit. Ennek kidolgozásában meghatározó szerepe volt Christoph Claviusnak, az Itáliában élő, német származású jezsuita csillagász-matematikusnak. Clavius fő műve az Opera Matematica, mely korának teljes matematikai ismeretanyagát áttekintette, de megfigyelte az 1567-es itáliai gyűrűs napfogyatkozást, észlelte az 1572-es, Cassiopeiában feltűnt szupernóvát, és a távcső feltalálása után – Galileivel kapcsolatban állva – rendszeresen végzett távcsöves megfigyeléseket.

A pápai állam ezt követően jelentős erőfeszítéseket tett a csillagászati kutatások támogatására. Három obszervatórium is létrejött: a Collegio Romano csillagvizsgálója (1774–1878), a Capitolium csillagvizsgálója (1827–1870), valamint a Specola Vaticana (1789–1821) a Gergely Toronyban. A Collegio Romano obszervatóriumát 1849-től haláláig Angelo Secchi, a híres olasz jezsuita csillagász igazgatta. Secchi 1863-ban megállapította, hogy a Nap színekéből már ismert Fraunhofer-féle sötét vonalak a csillagok színekében is megtalálhatók.

A Vatikáni Csillagvizsgálót 1891-ben XIII. Leó pápa hivatalosan újjáalapította, és a Szent Péter-székesegyház mögötti hegyoldalra telepítette át. Ekkoriban a jezsuiták mellett még más rendek is szerepet játszottak az intézmény működtetésében. Az igazgató posztot 1906-tól betöltő Pater Hagen vezetésével kiadták az Atlas Stellarum Variabiliumot, mely 379 változócsillag környékének részletes térképét közölte – mindezt még

A vatikáni csillagvizsgáló Castel Gandolfóban

a fényképezés felhasználása nélkül. Elkészítették a +55-os és +64-os deklináció közé eső csillagok fotografikus térképét, egy új módszerrel meghatározták 6000 mélyég objektum fényességét, és foglalkoztak például a sötét ködök megfigyelésével is.

Róma városának növekvő fényszennyezett-sége miatt XI. Pius pápa a csillagdat 1934-ben Castel Gandolfóba, az olasz fővárostól 35 kilométerrel délkeletre fekvő pápai nyári palotába költöztette. Az ekkor már kizárólag a jezsuiták által kezelt, és Pater Stein által vezetett intézmény fő műszere kezdetben két 40 cm-es Zeiss-refraktor és egy 60 cm-es – szintén Zeiss gyártmányú – reflektor volt, 1957-től pedig egy 98 cm-es Schmidt-távcső lett az intézmény legnagyobb teleszkópja. A kutatási programban elsősorban változó- és kettőscsillag-megfigyelés, asztrofizikai kutatások, valamint a Tejút szerkezetének meghatározása szerepelt, de foglalkoztak kisbolygók és üstökösök észlelésével, és a Schmidt-távcső üzembe helyezése után a csillagok színeképosztályokba sorolásának új technikáival.

Modern műszerekkel felszerelve

A jelen

Az „örök város” fejlődése és terjeszkedése nem állt meg – a 80-as évekre a fénybúra elérte Castel Gandolfót is. 1981-ben, II. János Pál regnálása idején a probléma megoldására az egyesült államokbeli Arizona állam Tucson városában, az Arizonai Egyetem Steward Observatóriumához kapcsolódva létrejött a Vatikáni Observatórium Kutató Csoport (VORG), és ez lett a csillagvizsgáló második, de a konkrét megfigyeléseket tekintve elsőszámú kutatóhelye.

1994-ben nagyszabású vállalkozás vette kezdetét: a Steward Observatóriummal közösen, az arizonai Mount Grahamen – amely az Egyesült Államok kontinentális területei közül, a csillagászati megfigyelések szempontjából az egyik legkedvezőbb adottságú földrajzi hely – megkezdte működését a VATT, a Vatikáni Fejlett Technológiájú Teleszkóp. A műszer egyben az első optikai-infravörös távcsöve a Mount Graham Nemzetközi Observatóriumnak (MGOI). Az azimutális szerelésű VATT főtükrre 1,8, segédtükrre 0,38 méteres. A távcsőidő 75%-a felett a VORG, 25%-a felett pedig az Arizonai Egyetem rendelkezik. A kutatási programban elsősorban a csillagfejlődés és a galaxisok struktúrájának tanulmányozása, továbbá a Mars és a Jupiter közötti kisbolygók, és a Neptunuszon túli Kuiper-objektumok vizsgálata szerepel. Mivel a csillagda egyfajta híd szerepet tölt be a tudomány és a katolikus egyház között, igen

nagy hangsúlyt helyez az interdiszciplináris témák vizsgálatára: a csillagászat, a filozófia és a teológia kapcsolatára és kölcsönhatásának elemzésére.

Fontos megemlíteni a Vatikáni Csillagvizsgáló Castel Gondolfó-i könyvtárát: több mint 22 000 kötetet tartalmaz, köztük számos, a csillagászat történetét is meghatározó alpművet. Megtaláljuk Kopernikusz, Galilei, Kepler, Tycho, Newton, valamint Clavius és Secchi írásait is. A Vatikáni Obszervatórium emellett egyedülálló, 1000 darabból álló meteoritgyűjteménnyel is rendelkezik. Az intézmény igazgatója jelenleg az amerikai George V. Coyne jezsuita csillagász.

Tibor Mátyás SJ a Vatikáni Csillagvizsgáló kutatója

A pápai állam csillagvizsgálójában két kiváló magyar asztronómus is dolgozott. Tibor Mátyás SJ 1902. február 24-én (a Trianonban később teljes egészében elcsatolt) Sáros megyében, Szentmihályfalván látta meg a napvilágot. Elemi iskoláit Iglón, középiskoláit az eperjesi katolikus, majd az egri ciszterci gimnáziumában végezte. 1928-tól a Pázmány Péter Tudományegyetem fizika–matematika szakán tanult. Rövidesen felvette a csillagászatot is: Klebelsberg Kunó kultuszminiszter ötlete nyomán a kalocsai csillagvizsgálót, a Haynald Obszervatóriumot Pécsre kívánták telepíteni, és az ottani egyetemhez csatolni. Mivel az akkori igazgató, Anghern Tivadar nem vállalta az egyébként megtisztelő állást, Tibor atyát szemelték ki a csillagda igazgatójának, aki „mellesleg” egyetemi tanárként is dolgozott volna. Tibor atya disszertációjának megszületését Terkán Lajos is segítette. A mű címe: „Napsebesség meghatározása gyenge fényességű csillagok páros csoportosítása alapján” és Kövesligethy Radó a Tudományos Akadémia rendes ülésén is ismertette. 1932-ben jeles eredménnyel sikerült doktori szigorlata (fő tárgya a csillagászat, a melléktárgyak a kísérleti fizika és a filozófia voltak). Ezután a Dublini Obszervatóriumba került.

Disszertációját olvasva páter Stein, az igazgató 1934-ben meghívta a Castel Gondolfó-i csillagvizsgáló asszisztensének. Itt elsősorban a Tejút kiválasztott csillagmezőinek megfigyelése terén ért el jelentős eredményeket, de kettőscsillag-, kisbolygó- és üstökös-megfigyeléseket is végzett. Azt tanulmányozta, hogy a Tejútrendszer egy egyszerű spirálgalaxis-e, vagy spirálgalaxisok csoportja. Az észlelések során azt vizsgálta, hogy a rohamos csillagcsökkenés után, amely voltaképpen a Tejút határát jelentette, mutatkozik-e újabb csillagsűrűsödés, amely az átmenetet igazolná a szomszéd galaxisba – ilyen átmenetet jelentő sűrűsödést azonban nem talált, de a munka nagy része még hátra volt. 1940-ben rövid pihenésre Budapestre érkezett, de a háborús események miatt nem térhetett vissza a Specola Vaticanába. Szegeden, majd a Kassai Hittudományi Főiskolán (itt kozmogóniát) tanított. Ezt követően a svábhegyi csillagvizsgálóban Detre László igazgató ajánlott neki állást, de a német megszállás miatt nem tudta megkezdeni munkáját, és a Rómába történő újabb visszatérési kísérlete is sikertelen volt. 1945–46-ban Lassovszky Károly tanszékvezető hívására a Pázmány Péter Tudományegyetem Csillagászati Tanszékének lett tanársegédje. Innen került Kalocsára, a Haynald Obszervatórium igazgatói székébe. Csillagpárok mérésével foglalkozott, kiadta Fényi Gyula 1896 és 1902 közötti

protuberancia-gyűjteményét, és nagyszabású terveket szövögetett a csillagvizsgáló műszereinek megújítására. (1947-ben a Szent István Akadémia rendes tagjává választotta.) 1950. június 9-én azonban államosították a csillagvizsgálót – a főműszert és a könyvtárat Budapestre, Fényi Gyula észleléseit (később) Debrecenbe vitték. Tibor Mátyást élete hátralevő részében minden csillagászati munka lehetőségétől elzárták. Budapesten papi munkát vállalt, és itt hunyt el 1995. január 13-án. 1992-ben a jezsuita asztronómust a Magyar Csillagászati Egyesület tiszteletbeli tagjává választotta.

Teres Ágoston SJ – Biblia és asztronómia

Teres Ágoston (Gustav Teres), teljes nevén Terescsényi (Kecskemét, 1931. január 25.–Oslo, 2007. december 21.) magyar pap, csillagász.

A kecskeméti piaristáknál és a pápai bencéseknel tanult, majd jelentkezett a jezsuita rendbe. Mielőtt képzése véget ért volna, a rendet az állam feloszlatta 1950-ben. Teológiai tanulmányait Budapesten, a Hittudományi Akadémián folytatta, majd szerzetesi előjáróinak kérésére külföldre távozott. Tanulmányait a burgosi és a frankfurti teológián fejezte be, és licenciátust szerzett teológiából. 1959. július 31-én pappá szentelték Mainzben.

1962-től a norvégiai magyarok lelkipásztora volt, Oslóban élt. Az Oslói Egyetemen matematikai, fizikai és csillagászati diplomát szerzett. 1984-től volt a Specola Vaticana (Vatikáni Csillagvizsgáló) munkatársa. Fő kutatási területét a kronológia, napfizika és a kozmológia filozófiai vonatkozásai képezték.

2004-től magyar fizikusokkal és teológusokkal együttműködve megalapította a Manréza Szimpózium előadásorozatot, mely két évente zajlik; a vallás és a tudomány párbeszédét segíti elő. A 2004-es konferencia a kozmológia és filozófia kapcsolatát, a 2006-os szimpózium pedig a fejlődéelmélet és a földön kívüli élet kérdéseit vizsgálta.

Számos ismeretterjesztő előadást tartott országszerte, szíven viselte az ifjúság informálását a tudomány és a vallás kapcsolatáról; gyakori vendége volt a papnevelő intézeteknek is.

2007. december 21-én hunyt el Oslóban. „Biblia és asztronómia” című kiváló csillagászat-történeti munkája magyar nyelven is olvasható.

Teres Ágoston SJ

A jövő

A Specola Astronomica dicső múltja és korszerű jelene követendő példaként áll minden tudományos intézmény számára. Reméljük, hogy az új évezred ismételtelen sok izgalmas kutatási eredménnyel szolgál majd, és tovább folytatódik a keresztény hit és a természettudományos világnézet napjainkban már békés együttélése, valamint a világegyetem titkainak megismerésében történő együttműködése.

(A jezsuiták Párbeszéd honlapjáról)

A cikkben említett Fényi Gyula SJ – a miskolci jezsuita gimnázium névadója – szülőháza Kalocsán

A Demjén-család az USA-ban (2.)

NÉGY ÁLLAMON KERESZTÜL

Nagyon örültem a kommenteknek, e-maileknek. Bevallom, hogy a könny is kiszordult a szememből. Eddig is szerettem a hazámat, de az ember ilyen távolságból érti meg, hogy mit jelent ez a fogalom: haza. Nagyon hiányzik, de itt is új és új élményekkel gazdagodunk.

Hol is tartottam? Ja igen. Megint egy kis bonyodalom. Kiderült, hogy az autó, amit béreltünk, nem adható le Grand Rapidsban, hanem ugyanott, Baltimorban kell leadni. (Az eredeti terv az volt, hogy Washington után autót bérelünk, és azzal lemegyünk az Atlanti-óceánhoz, majd Clevelandbe egy magyar családhoz, és onnan Grand Rapidsbe, ahova értünk jönnek Carrie-ék. Nem akartunk ugyanis egy család nyakára odamenni egy hónapra, ők is biztos készülődnek. Ugyanakkor érdekes, de Amerikában autót bérelni olcsóbb, mint a busz, vagy a vonat.) Nagyon idegesek lettünk. Carrie elképesztően kedves volt, ő segített, és egy másik amerikai srác, aki Békéscsabára fog menni. Lemondta az autót, és mivel mind a vonat, mind a busz drága volt nagyon és még mindig az autóbérlés volt a legolcsóbb, bérelt nekünk egy másikat, amit Washingtonban lehet felvenni, és Detroitban kell leadni, és Carrie-ék odajönnek értünk. Huh...

A washingtoni napok gyorsan elszaladtak. Eljött a búcsúest. A nagyteremben volt a szállodában és minden nemzet fainak kellett valamilyen műsort bemutatni a többieknek, természetesen olyat, ami a hazája kultúráját megjeleníti. Mi magyarok a tavaszi szél vizet áraszt című népdalt énekeltük el és próbáltuk megtanítani. Furcsa érzés volt felállni a színpadra és a hazámat képviselni, még ha csak egy dal erejéig is. Mindenki minket nézett, indiaiak, dél-afrikaiak, észtek, mexikóiak stb. Felemelő érzés volt, hogy magyar vagyok. Sőt, az egyik amerikai azt mondta, irigyli a cserepartnerünket, hogy Magyarországra mennek, pedig ő Angliába megy.

Másnap reggel kivittek minket a Ronald Reagan reptérre, ott vettük fel az autót. De még milyen! Egy négyliteres Chrysler, automata sebességváltóval, vajszerű bőr ülésekkel, rózsafa berakással. Gyakorlatilag csak beszélgetni nem lehet vele. Kinga teljesen berezelt, hogy mi lesz, ha ennek valami baja lesz, de nyugtattam, mert biztosítást is kötöttünk rá. Hát ez a vezetés élménye! Ez az autó magától megy. És micsoda erő van benne! Az automata sebességváltó használata már egyáltalán nem probléma, pillanatok alatt megszoktam. Elindultunk hát a 3–4 sávós amerikai autópályák dzsungelében, de érdekes, sokkal nagyobb biztonságban érzem magam az utakon, mint otthon. Itt, még ha túl is lépik 4–5 mérfölddel a megengedett sebességhatárt, ez hallgatólagosan elfogadott, de ennél többel nem. Lakott területen 55, autópályán 65 mérfölddel lehet menni. A legfontosabb, hogy nem agresszívek a vezetésnél, sokkal, de sokkal kultu-

ráltabban közlekednek. Pedig itt aztán van lóerő. A mi 4.0-ás Chryslerünk egy kis átlagautó. Dodge, Jeep, Ford, Hyundai, terepjárók, de akkora kerekekkel, meg motorokkal, hogy elképesztő. A kamionokról meg ne is beszéljünk. Fantasztikusan néznek ki. És a nők is ilyen batárokkal járnak. De egy motoros, vagy tűzpiros sportkocsi sem volt, amelyik ne tartotta volna be a sebességet, eggyel sem találkoztam, ami elhúzott volna mellettem. Átmentünk Cape Maybe, Vinelande volt a végcél. Útközben átmentünk a Delaware Memorial Bridge-en, egy fantasztikus nagy hídon. Lenyűgöző látvány volt, alatta az óceánjáró hajók is elférnek. Vinelande-ben a Days Inn szállodalánc egyik külvárosi hoteljében szálltunk meg. Hát nem egy fantasztikus szállás, de olcsó volt, ez van. Az éjszakánk borzasztó volt. Sok volt a néger és ezek ott járkáltak az ablakunk alatt, kiabáltak, telefonáltak, autók jöttek, mentek, szirénázó rendőrautó stb. Én állandóan az ablakhoz ugráltam, nagyon féltünk, nehogy valami baja legyen az autónak, el ne lopják. Tiszta idegbetegek voltunk. Rádásul a kocsink melletti parkolóhelyre beállt egy teherautó éjszaka és nekitolatott az oszlopnak. Mi pedig azt hittük a zajról, hogy a kocsinknak ment neki... Kemény éjszaka volt.

De aztán a következő két nap kárpótolt. Mindkét nap az Atlanti-óceánban fürdöttünk. Első nap a viktoriánus korabeli nyaralókkal teli Cape May volt a cél, ahol hatalmas hullámokban fürdöttünk. A lányok nagyon élvezték. Másnap Atlantic Citybe mentünk, de az már kaszinókkal teli nagyváros volt. Itt elmentünk egy akváriumot megnézni, ez nagyon tetszett.

Érdekes volt a vidék. Elszórtan az út mentén házak, kerítés nélkül, olyan volt, mintha elhagyták volna, de a legtöbben laknak. Elhanyagoltak, de légkondi mindegyikben van, ezért az emberek nem nagyon jönnek ki a kertbe és az ablakok is be vannak csukva.

Aztán hétfőn útrakeltünk Cleveland irányába. Átmentünk megint a Delaware Memorial Bridge-en, egy párszor eltévedtünk, de aztán elértünk Pennsylvániába, ami nagyon-nagyon tetszik. Gyönyörű táj, egészen más jellegű, mint az addig látottak.

(2007. aug. 9.)

Útközben az *amish*knél álltunk meg. Róluk azt kell tudni, hogy egy protestáns vallási közösség, illetve annak az egyik ága, a többi protestáns üldözte őket, mert túlságosan szektásnak tartották őket. Svájcból menekültek a protestánsok üldözése elől és William Penn, akiről Pennsylvania a nevét kapta, és aki megtervezte Philadelphia városát, befogadta őket. Az amishek ma is német bibliát olvasnak, nem használnak elektromos áramot és autót sem. Például mutattak egy mosógépet, amit sűrített levegővel működtetnek. A mai napig lóval húzott egyszemélyes, zárt kis kordélyokkal közlekednek. Nem lehet őket lefényképezni, ez a hitük ellen való, ezért az őseikről nincsenek fényképek. Nem építenek templomokat, hanem mindig egy családnál jönnek össze. Ezért a házaikat is úgy építik, hogy legyen egy erre alkalmas helyiség. 40 család tartozhat egy közösséghez, nekik van egy püspökük. A ruházkodásuk szigorú rend szerint történik, a kék és a fekete szín dominál benne. A nőknek főkötő és kötény is tartozik a ruhához, a férfiaknak fekete nadrág, kék ing, fekete mellény és fekete karimás kalap vagy szalmakalap. A bemutató faluban nagyon szépen bemutatják az életüket,

de amishekkel ott sem lehet találkozni, csak messziről láttunk egy párat. Érdekes, hogy a fiatalok 20 éves korukig használhatnak laptopot, i-podot, vagy bármit, de ekkor dönteniük kell, hogy a közösséget választják-e. Ha igen, akkor onnantól minden szabályt be kell tartaniuk, és szakítaniuk kell addigi életmódjukkal, ha nem, akkor a közösség és a családjuk is minden kapcsolatot

Amish zöldséges Howard Cityben a piacon

megszakít velük. Nem gondolnánk, de folyamatosan növekszik a számuk. Volt egy amerikai film, amit nálunk is vetítettek és Harrison Ford játszott benne, abban elég jól bemutatták őket, sajnos a film címére nem emlékszem.

Másnap egyhuzamban el kellett jutnunk Clevelandbe. Ekkor már az Appalache-hegységen keresztül vitt az út. Nagyon szép volt. Elképesztő, hogy milyen utak vannak itt. A hegy oldalán egy borzasztóan széles 2x2 sávós út, a két sávot még elválasztja egy zöld sáv. Nagyon biztonságos és kényelmes. Az út során három rendőrautóval is találkoztunk, amelyek sebességet mértek. A füves domboldalon félig megdőlve is állt egy, hogy láthatatlan legyen. Csak a kirívóan nagy sebességgel haladókkal foglalkoznak. Öt mérfölddel még túllépheted a sebességhatárt. Pittsburgnél hatalmas sötétség és vihar közeledett, nagy megkönnyebbülésünkre elkerültük.

(2007. aug. 15.)

A MÁSODIK LEGNAGYOBB MAGYARLAKTA VÁROS BUDAPEST UTÁN: CLEVELAND

Örömmel olvastuk a táblát: Ohio állam területére léptünk. Innen már nincs túl messze Cleveland, mely a második legnagyobb magyar város. Itt az ötvenes években 400–500 ezer magyar élt, most már a kertvárosokba költöztek ki a clevelandiek, ezért egy kicsit szétszóródtak, de az USA-ban a legnagyobb magyar közösség ma is itt él. Egy magyar család várt itt minket. András a clevelandi jezsuita gimnáziumban dolgozik és nemrég volt amerikai diákokkal Magyarországon, amikor mi elvittük Aggtelekre a barlangba, és egy szép napot töltöttünk együtt. Nagy szeretettel fogadtak minket. Gyönyörű a házuk és a környék is. Az eddigi legszebb lakókörnyezet, amit az USA-ban láttunk. Nagyon szép házak, a házak előtt csodálatos pázsit, virágok, fák.

És kerítés sehol sincs. Andrásék háza mögött kis kert, mögötte pedig egy kis erdő, ahonnan a nyuszik és az őzikék is bejártak a kertbe egy-két finom falatért. A gyerekek nagyon élvezték, ha megláttak egy nyuszt az egyik bokor alatt, vagy egy őzikét a kisgidával, amint besétál a kertbe. Nagyon idillikus volt, szinte már meseszerű. Itt látunk először chipmonk-ot, ami kisebb, mint a mókus és csíkos a háta. A ház belülről is gyönyörű és fantasztikus jó beosztású. Egy nagy nappali kandallóval, plazmatévével, szép nagy amerikai konyha, hálószobák. És az egész nagyon szépen berendezve, szép szőnyegek, festmények, amerikai filmekben láttam ilyet. A légkondi itt is széria-felszerelés, de már ezekben a házakban úgy van, hogy a padlóból fújja télen a meleget, nyáron a hideget a pincében lévő kazán. Szóval nagyon szép volt. Ennél már csak az a szeretet volt nagyobb, amivel fogadtak. Nagyon sokat beszélgettünk, elmesélték, hogy került ide a család. Öt gyerekük van, már felnőttek. A középső fiú, Robi, katonára és Irakban van. Látható az aggodalom az arcukon. Tőlük tudjuk, hogy akinek rokona van Irakban, annak az autóján van egy levonós, sárga színű, mint egy masni, olyan formájú. Eddig nem értettem, miért van ez az autókön. Az övékén is van. Két autójuk van, az egyik rendszáma Nagymama, a másiké Nagypapa. A pincében a falon Nagy-Magyarország térkép, magyar címer. Az emeleten a szekrényben nipppek magyarhonból. Az ötvenes években volt divat, otthon is sokat láttam: a bikát két szarvánál megragadó parasztleány, zöld-fehér mezes focista stb. A falon a képek egy része Budapestről készült fénykép. Aznap reggel, mielőtt odaértünk, nagy vihar volt, valami beázott, ezért az áram és így a légkondi nem működött, és ezért szegények kelle-

A „magyar” város: Cleveland

metlenül érezték magukat, hiába mondtuk, hogy nekünk a légkondi hiánya természetes állapot. Másnap pihentünk, kiszolgáltak minket és ez nagyon jólesett. Elmentünk a közeli Erie-tó partjára. Fürödtünk is. Zöldmezes fiatalok vigyáztak az életünkre, Baywatch Cleveland módra. Hihetetlen, mennyire meg van szervezve. Minden egyes embert figyelnek, nem mehetsz beljebb a vízbe, csak amíg mellig ér, különben szócsóval kiabálnak rád. Szertartása van, amikor az emelvényen váltják egymást, aki lejön, addig figyel a vizet, amíg a másik el nem foglalja a helyét. Bizonyos időnként szünetet tartanak, ekkor egy sűrített levegőjű dudával jeleznek és mindenkinek ki kell jönni a vízből. Szóval itt nem könnyű vízbe fulladni. Elég prüdek is, például itt a legkisebb lánygyereken is melltartó van, és egy kisgyereket sem láttunk meztelenül fürdőzni. A férfiak térdig érő nadrágban fürödnek, tangabugyis női fürdőruhát, topless nőt sehol nem látni. A tóparton egyébként gyönyörű házak, tóra néző kilátással, András szerint tőzsdéseké, meg vállalattulajdonosoké. András elvitt minket a városba. Ahogy a hídon mentünk át, élénk tárultak a felhőkarcolók, pompás látvány volt. Elmentünk a Szent Imre-plébániára, ami a magyaroké, a plébános egy erdélyi magyar, nagyon kedves ember. Sokat mesélt a városról és a magyarokról. Elmondta, hogy az unokák már nem nagyon beszélnek magyarul, nem járnak templomba és így az asszimiláció felgyorsult. Az első magyarok a század elején érkeztek, bányákban dolgoztak, meg az autógyárakban, munkásemberek voltak. A második hullám a II. világháború és az orosz megszállás elől menekült, ők főleg értelmiségiek, katonatisztek voltak. A munkások és az értelmiségiek közt voltak feszültségek. A harmadik hullám '56-ban jött. A magyarok számára a mai napig a cserkészlet a legnagyobb összetartó erő, az idősebbeknek a hit, a magyar plébánia. Sándor atya 22 éve van itt. Aztán a város központjába vitt minket András, ahol egy üvegpalotában van a magyar múzeum. Nagyon érdekes volt. Egy plázában lévő üzletbe lépsz be Amerikában és magyarul köszöntenek, nagyon szeretettel. Négy-öt magyar az eladó, készségesek, mind emigráns. A boltban magyar zászló, címer, könyvek, relikviák. Persze, ha térkép, az Nagy-Magyarország, nem a kicsi. És egy régi-régi utazóláda. András büszkén mutatja, hogy ez az ő szüleié volt, négy ilyen ládával érkeztek ide a második világháború idején, ez az egyik. Az oldalán a családi név, és a felirat: Ohio, Cleveland. Elmondja, hogy mivel az unokák már nem nagyon értékelik ezeket a relikviákat, az emigráns magyarok inkább elhozzák a múzeumba, itt megmaradnak az utókornak. Aztán elmegyünk egy közeli térre, ez a Mindszenty plaza. Mindszenty József szobra, mögötte nem messze pedig az '56-os emlékmű: bronzból van, egy ordító férfi maga előtt tart egy lyukas piros-fehér-zöld színű zászlót, alatta J. F. Kennedy idézete a magyar szabadságharcról. Felemelő érzés ezt látni több ezer kilométerre a hazánktól. Mindszenty '74-ben volt itt és nagyon nagy tisztelet övezte, az akkori nem magyar polgármester közteret nevezett el róla és szobra áll itt. A plébánián láttuk a fényképeket az itteni látogatásáról. A templomban ülő emberek kezében magyar zászló és Mindszenty az amerikai katonák kivont kardjai alatt vonul be a templomba. Ott tisztelték, nálunk ma sem. Ezután elmegyünk a Szent Ignatius High School-ba. Nagyon szép az épület, mellette amerikai focira és soccerre is alkalmas pálya. Gyönyörű a kápolna, ez egy modern épület, de nagyon

szép. Érdekes, hogy hangulatában és kinézetében is hasonlóságot érzünk a miskolci iskolával. A gyorsétteremben ebédelünk, egyszer csak mellém ül egy hosszúhajú indián, még a tollat is elképzelem a fején, hihetetlen. Ez a nap is elment, megyünk vissza, mivel szakad az eső, és nem tudunk már a városban sétálni. A háziak ellátnak mindenféle finomsággal, Ági magyaros ételei, az, hogy magyarul beszélgetünk, egy kicsit hazavarázsol minket.

(2007. aug. 15.)

IRÁNY MICHIGAN!

Gyorsan elmentek ezek a napok, nehezen válunk el, itt biztonságban éreztük magunkat, de a jövőben is biztos pont lesz, felajánlották, hogy jöjjünk el hozzájuk más-kor is. Péntek reggel korán indulunk Detroitba, ahol leadjuk az autót, és oda jön értünk Carrie. 10-ig le kell adni az autót, ezért kell korán indulnunk, kb. 3,5 óra az út. Minden simán megy, egy autópihenőnél megállunk, és itt már nagyon örülünk a táblának, amin az van: Welcome in MICHIGAN. Aztán alatta: great lakes, great times. Megérkezünk Detroitba, leadjuk az autót, nekem pedig nagy kő esik le a vállamról, sikerült minden gond nélkül az út, az autónak nincs semmi baja. Carrie is itt van és indulunk most már a leendő otthonunkba. Egyszer csak látom az utcanevet: Kendaville road, megérkeztünk. Kukoricatáblák körös-körül és megpillantjuk az út mellett a házat, amit eddig csak fényképen láttunk. A legközelebbi szomszéd kb. 1 kilométerre, lehet hangosan hallgatni a rádiót. Carrie megmutatja a házat belülről. Nagyon tetszik, teljesen modern, pedig már 100 éve a családé. Egy igazi farmerház, a kukoricatáblák a farm részei. Egy kis emlékmű az út mellett egy felirattal: ez a farm több mint 100 éve ezé a családé. Nagyon tetszik a ház, de bevallom, végigfutott rajtam, hogy mi a fenét fogok itt 1 évig csinálni a kukoricatábla közepén. Aztán elmegyünk, mivel amíg nem mennek el Carrie-ék, Andy szüleinek nyaralójában fogunk lakni. Egy helyes tó, egy helyes kis házzal. Aztán jön vissza Andy és megkér, hogy segítsék neki tankolni. Azt hittem, az autót, aztán a tó irányába indul és előáll egy Yamaha motorcsónakkal, ami nagyon jól néz ki. Azt visszük el a benzinkúthoz. Estére vacsorával várnak: hamburger, csipsz, főtt kukorica, tipikus amerikai vacsora, mondja mosolyogva Andy. Másnap jön az egész család a nyaralóhoz és elvisznek minket motorcsónakázni. Kipróbáljuk a vízisízést, de nem nagyon jön össze, aztán a gyerekeket húzza körgumin. Mindent megtesznek, hogy jól érezzük magunkat, nagyon kedvesek, mindenben segítenek. Délután elmegyünk misére, a család baráti családjá vár minket a templom előtt, nagyon szimpatikus, négygyermekes család és segítőkészek. Modern katolikus templom, a szertartás csak apróságokban tér el. Egy öreg néni fekete, security feliratú ruhában áll a bejáratnál és őrzi a rendet, kicsit humoros. Mise után viszont a kijáratnál süteményt és teát osztogatnak, és a családfő bemutat minket a plébánosnak. Utána újra vacsorára vagyunk hivatalosak Carrie-ékhez. Az ő szüleit és a testvérét megismertük már, most Andy szülei lesznek itt a vacsorán. Kérdeztük, hogy mit tud az átlag amerikai Magyarországról, mire mondták, hogy gyakorlatilag

semmit. Carrie mesélte, hogy amikor mondta az ismerőseinek, hogy Magyarországra jön, megkérdezték, hogy van-e itt WC és hogy a nők itt is eltakarják-e az arcukat. Azért nekünk pozitív élményeink voltak, ha valaki kérdezte, hogy honnan jöttünk és elmondtuk, a döntő többségnek volt fogalma róla és látszott, hogy pozitív véleménye van hazánkról. A háziak pulykát sütöttek, Andy anyukája mondott imát a vacsora elején, szép este volt. Itt minden egyes házon amerikai zászló van az egész országban. Az ablakokba trikolór van kirakva, a cserepekbe a teraszokon pici amerikai zászló van beletűzve. A nyaralókon, a motorokon, az üzleteken, a templomban, a pólókon amerikai zászló. Otthon, ha megszólalok, és azt mondom, szeretem a hazám, akkor magyarkodó vagyok. De itt nem volt kommunizmus és agyimosás, internacionalizmusos blabla. Kíváncsi vagyok, mi lenne, ha azt mondanám itt valakinek, hogy vegye le a zászlót és ne amerikáskodjon. Szerintem politikai beállítottságtól függetlenül pofon váгна. Itt ismert fogalom a nemzeti öntudat, büszkék arra, hogy amerikaiak, bíznak a jövőjükben az emberek. Pedig itt sem könnyű az élet. Andy elvitt minket a családi farmra, a gyerekek megsimogatták a bocikat. Elmonda, hogy napi 16 órát dolgozik és hajnali 3-kor kel fel minden nap. Szóval az amerikaiak büszkék a hazájukra és ez itt természetes dolog. Itt nagyon gazdag az állatvilág és érdekes.

Piros-fehér-zöld köszöntő

Például a nyaraló felett, ahol vagyunk, két keselyű szokott körözni, a múltkor pedig a sötétben a kocsni előtt egy mosómedve szaladt át. Ahol lakunk majd, sík rész, de igen közel erdő kezdődik, az erdőben több tó van. Érdekes, hogy a tónál, közvetlenül a parton nagyon szép házak vannak, mindegyik házhoz tartozik egy stég, és minden stéghez ki van kötve egy modern, meg egy sétahajós motorcsónak. Ez mindenkinek van, nem luxus. Olyan nagy ez az ország, hogy nem probléma, hogy mindenkinek van egy saját partszakasza. Vasárnap délután partyra voltunk hivatalosak Carrie-ék testvéréhez. Itt búcsúztatták el őket a rokonaik és a barátaik. Szép, több emeletes háza van Carrie tesójának. Egyszerűen az erdőben, nincs kerítés, a kert körül kezdődik az erdő. Az udvaron egy nagy kerti sátor, a terasz oldalán piros-fehér-zöld színekkel írott két transzparens. Az egyikben a felirat: Jó szerencse „Good Luck” Carrie, Andrew, Macenzie, Madelyn, Eli. A másikon a felirat: Welcome Peter, Kinga, and girls. Nagyon kedvesek és figyelmesek. Egy asztal, amin egy nagy torta van, a torta

piros-fehér-zöld színű, felette piros-fehér-zöld színű lufik. A műanyag tányérok, a szalvéták, minden piros-fehér-zöld. Nagyon jólesett ez a figyelmesség. És mindenki odajött hozzánk, hogy néhány kedves szót szóljon, jó egy évet kívánjon. A vendéglátóknál a férfi tanár, a feleség háztartásbeli és négy gyerekük van, a többszintes házuk pedig fel van szerelve az égvilágon mindennel, szuper modern az egész és ez itt még abszolút nem luxus. Elgondolom, nálunk egy ilyen család (egy tanár, a másik meg nem dolgozik + 4 gyerek) mire jutna. Ezen a vidéken főleg holland telepések laktak, az ő hatásukra a hagyományos értékeket itt nagyon tisztelik, például a családot. Mindenhol 3–4 gyerek van. Katolikus, baptista és metodista templomok vannak, ezek a jellemző felekezetek. Érdekes, hogy itt milyen sokáig élnek az emberek, több 90 év feletti rokon is volt a partyn. De a 60–70 évesek is feltűnően jó erőben vannak és egészségesek. Talán kevesebb a stressz az életükben és teljesebb életet élnek, mint a magyarok, nem tudom. Még néhány nap van hátra, Carrie-ék elmennek és véget ér a sok-sok program, a „nyaralás” és megkezdődik itteni életünk. Erről pedig még csak sejtéseim vannak, nem tudom milyen lesz, de arra szoktam gondolni, hogy itt is ugyanúgy rá kell hagyatkoznunk Isten gondviselésére, mint otthon, hiszen ott is éppúgy Isten kegyelméből léteztünk, mint itt.

(2007. aug. 15.)

SZÁGULDÁS A DŰNÉKEN – LAKE MICHIGAN

Már több mint egy hete itt vagyunk és több mint három hete az USA-ban. Carrie-ék már meg is érkeztek a házunkba. Ahogy hallom, vannak dolgok, amelyek szokatlanok nekik, például a sok kerítés, meg az iskolában a rácsok az ablakokon. Jót derültem, mert én azért otthon nagyobb biztonságban éreztem magam a szomszédok közt, mint itt a kukoricaföld közepén, alig zárható százéves ajtók mellett. De mióta a garázból felhoztam az egyik baseballütőt a hálószobába az ágyam mellé, azóta kicsit nyugodtabban alszom. Megértem őket, hiszen az USA-ban egyébként is nyugodtabb az élet, mint otthon nálunk. Mióta itt vagyunk, csak egy híd szakadt le Minneapolisban, borzalmas vihar volt New Yorkban, tornádó Jamaica körzetében és árvíz van Oklahomában. Ehhez képest Magyarország egy „rémálom” lehet.

Az eltelt időben ismerkedtünk az új házunkkal, meg a környékkel. Szombaton elmentünk kirándulni. Megnéztük a Michigan-tavat, az Ezüst-tavat és a dűnét. A Michigan-tó északkeleti partján van az Ezüst-tó. A kettő szinte egybeér. A Michigan-tó partja olyan, mintha sivatag lenne. Elég nagy kiterjedésű dűnék határolják. Tényleg olyan, mintha sivatagban mennél, a homok fodrozódik a dűnék oldalán. Van ahol némi növényzet van rajta, ezek a holt dűnék, ezek már nem változnak, a növényzet valamennyire megköti. Ahol pedig nincs növényzet, az az élő dűne, amelyik folyamatosan változik, úgy ahogyan a szél alakítja. A század elején Chicagóban tűzvész volt, a város leégett és innen vágták ki a fákat az újjáépítéshez, ezért alakult ki ez a kis sivatag a tó partján. De mivel az ember beleavatkozott a természet

rendjébe, ez elég rendszeresen megbosszulta magát. A Michigan-tó mellett közvetlenül elfekvő Ezüst-tavat a homok kétharmadrészben feltöltötte és a környező településekre is állandóan szóródik a homok.

(2007. aug. 21.)

AUGUSZTUS 20. IN THE USA

Éjszaka felébredtem és azon gondolkodtam, hogy most könnyebben meg tudom érteni, milyen nagy büntetés lehetett a száműzetés Rákóczinak, vagy a hazától való távollét azoknak, akik kényszerből hagyták el szülőföldjüket, Wass Albertnek például, aki ide menekült és gyönyörű sorokat írt szülőföldjéről, annak hiányáról. Bár ez nem panaszkodás – hisz mi önként választottuk ezt az utat –, de a honvágygal kemény csatáink vannak. Nagyon nehéz így, augusztus 20-án, ennyire messze a hazánktól. Érdekes volt a gyerekeken látni, hogy mennyire előjött a honvágyuk, amikor emlékeztettem őket az ünnepre. De ez jó jel, azt jelenti, hogy szeretik a hazájukat.

Itt nagyon rossz az idő, olyan mintha október lenne, állandóan esik az eső, hallom, hogy otthon meg 35 fok van. Azt mondják, ez itt rendkívüli, máskor rendes augusztusi az idő. Azt, hogy hány fok van, nemigen tudom megmondani, mert állandóan küzdök a mértékegységekkel. Azt tudom, hogy hány Fahrenheit van, de nem bírom megjegyezni, hogy kell átszámolni Celsiusba, csak úgy nagyjából kalkulálok. A benzinkútnál a benzint gallonban mérik, az autóval országúton 55 mérfölddel lehet menni és Howard City is 2 mérföldre van. Már tudom, hogy én több mint hat láb magas

„Csercesaládok”, jobbra a Demjén-család

vagyok, de nem tudom a súlyom – hál’ Istennek –, mert annál Pound a mértékegység. Én nem nagyon vagyok hajlandó feladni a kilométeremet, kilogrammomat, km/órát, Celsius-fokomat és literemet, mondjanak ezek itt bármit.

Azon is gondolkodtam, hány meg hány ember életét bolygattuk fel ezzel az egészszel. Ezért most szeretnék köszönetet mondani mindenkinek.

Elsőként édesapámnak, mert tudom, hogy ő nagyon sokat munkálkodott ezen az úton odafent. Az édesapám édesanyjának (nagymamám) a testvére Kanadába disszidált 56-ban. Amikor felvételiztem – az se ma volt már –, a bátyám kiutazott hozzá 3 hónapra. Volt Montrealban, New Yorkban, Chicagóban, Miamiiban. Amikor hazajött, édesapám megígérte nekem, hogy én is ki fogok ide jönni. De ő közben elment. Aznap, amikor elindultunk otthonról (július 29.), kimentem a temetőbe, hogy tőle is elbúcsúzzak. Utána azon gondolkodtam, hogy milyen furcsa, hogy ezzel az úttal kapcsolatban minden összejött, ahogy mondani szokták, hátszelünk volt. Az akadályok egymás után hárultak el. Aztán bementünk anyukámhoz, hogy elbúcsúzzunk tőle. Azzal fogadott, hogy ha apád élne, ma lenne 73 éves. Szinte áramütés ment rajtam végig. Ez volt a JEL! Nem felejtkezett el az ígéretéről, onnan felülről is teljesítette azt.

Anyukámnak köszönöm, hogy elfogadta, hogy eljövünk és átérzem, mennyire nehéz lehet ez neki, sokat gondolok rá.

Nagyon sok köszönettel tartozunk Polly néninek és Gyuszi bácsinak, nagyon sok terhet ró a vállukra érzelmileg és ténylegesen is a távollétünk, hiszen gyakorlati életünk otthon maradt részét ők intézik, még az amerikaiakkal való foglalkozást is. Testvéreinknek is köszönet a sok segítségért az utazás előkészítésében – különösen Gyuszinak –, meg mindenért. Köszönöm a sógoromnak, Péternek az ötletet, hogy ezt a blogot nyissam meg és vezessem. Köszönet Jóska bácsinak, hogy elvállalta a kutyákat, meg a segítségért. Aztán köszönet a barátoknak a sok-sok szeretetért, a sok biztató és aggódó szóért. Bármit kapunk töletek, egy e-mailt, néhány soros kommentet a blogon, nagyon nagy örömet jelent számunkra.

(2007. aug. 21.)

(Folytatjuk)

ADEPTUS®

MÉRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Zrt.

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS

Méternöki, Építőipari és Kereskedelmi Zrt.-nek

(elnök-igazgatója Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS ZRt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti léggör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta két alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó–Jósvafő közötti szakaszának felújításáért, illetve a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 15 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekétkeztetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, az ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatja, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is (a 109 fős létszámból 39 fő felsőfokú végzettséggel rendelkezik), akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén. Az

ADEPTUS

MéRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás, ma már évi több mint 6 milliárd forintos forgalommal. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgálnak, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS®

MÉRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Zrt.

3525 Miskolc, Szepessy u. 3–5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE:

Építőipari fővállalkozás • Magasépítés • Mélyépítés
Acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Dr. Bod Péter Ákos közgazdász, a Corvinus Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára

Csomós József gönci lelkipásztor, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke

Dr. Demjén Péter jogász, bíró

Dobos Marianne író, újságíró

Dobos Zsolt középiskolai tanár

Jeney Edit újságíró

Dr. Katona István egri segédpüspök

Komporday Levente középiskolai tanár

Dr. Koncz Lajos pápai protonotárius, ny. teológiai tanár

Dr. Sáry Pál jogász, a Miskolci és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense

Dr. Seregély István ny. egri érsek

Tarsoly Eszter református lelkipásztor

Dr. Ternyák Csaba egri érsek

Varga Gyöngyi PhD Evangélikus Hittudományi Egyetem

Dr. Várbelyi Krisztina egészségügyi szakközgazdász

Dr. Veres András szombathelyi megyéspüspök

Wass Albert író

Tartalomjegyzék

- ADY ENDRE:** A Sionhegy alatt (3)
- JUHÁSZ GYULA:** Turris Eburnea (4)
- SEREGÉLY ISTVÁN:** Aki nem ismeri a Bibliát, nem ismeri Krisztust (5)
- CSOMÓS JÓZSEF:** Károlyi Gáspár öröksége (13)
- VARGA GYÖNGYI:** Az áldás az Ószövetségben –
egy fejezet a legrégebb „szentségről” (16)
- Mit jelent számomra a Biblia? (26)
- A hiteles keresztény élet lehet a megújulás jele (32)
- Interjú Dr. Ternyák Csaba egri érsekkel (2.)*
- KONCZ LAJOS:** Legszentebb feladatunk a tanúskodás (38)
- DOBOS ZSOLT:** Azért, mert ő Mindszenty volt (41)
- VERES ANDRÁS:** Brenner János meggyilkolása
ötvenedik évfordulóján (47)
- KOMPORDAY LEVENTE:** Miklósy István szerepe Sátoraljaújhely és
Zemplén vármegye életében újhelyi lelkesége idején (1894–1913) (50)
- TARSOLY ESZTER:** A szavak ereje (58)
- VÁRHELYI KRISZTINA:** Népesedés – egészségi állapot – biztosítás (60)
- JENEY EDIT:** Hálapénz-hamisítás (70)
- Száz éve született Wass Albert (73)
- WASS ALBERT:** Magyar karácsony az égben (76)
- A Specola Astronomica Vaticana (79)
- DEMJÉN PÉTER:** A Demjén-család az USA-ban (2.) (84)
- E számunk szerzői (96)